

СПЕЦПРОЕКТ «УКРАЇНА-20»:
1991–1994 РОКИ –
БУДОВА НАОСЛІП

ЯК КОЗАЦТВО
ПЕРЕТВОРИЛОСЯ НА ЗБІГОВИСЬКО
РЯДЖЕНИХ ГЕНЕРАЛІВ

ПТАХІВНИЦТВО МАСОВОГО УРАЖЕННЯ:
ЯК КУРЯЧІ КОРОЛІ ЗНИЩУЮТЬ
ДОВКІЛЛЯ

Тиждень

український www.tyzhden.ua

№ 24 (189) 17 – 23 ЧЕРВНЯ 2011 р.

РОЗМОВА З ЙОГО
КОРОЛІВСЬКОЮ
ВИСОКІСТЮ
КРОНПРИНЦОМ
ДАНІЇ ФРЕДЕРІКОМ

ЩО ОЗНАЧАЄ НЕ БУТИ ХОХЛОМ

Щоб створити повноцінне суспільство,
українці мають навчитися
захищати свою гідність, позбутися
пристосуванства та боягузтва

The
Economist

Featuring selected content
from The Economist

ISSN 1996-1561

17–24 червня чекаємо Вас на таких заходах у Книгарнях «Є»

К Н И Г А Р Н Я

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

17 червня, 18:00 – презентація книжки Дмитра Шурхала «Міфи Другої світової війни».

21 червня, 14:00 – прес-конференція «Сучасне грузинське кіно як приклад створення нового простору у мистецтві». У рамках фестивалю «Дні грузинського кіно».

22 червня, 18:00 – дискусія на тему «Український інститут за кордоном: чи реально це?». За участю Олеси Островської-Лютої та Катерини Ботанової. Модератор Олександр Михед.

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31, 4-й поверх):

17 червня, 17:00 – благодійний аукціон Юлії Власенко «Врятуйте Сашеньку Федорів».

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

20 червня, 18:00 – розмова на тему «Ким для нас є Чеслав Мілош?». За участю Олени Галети, Андрія Павлишина, Юрка Прохаська, Ярини Сенчишин, Остапа Сливинського, Наталки Сняданко та ін.

21 червня, 17:00 – презентація «Кобзаря» з ілюстраціями Софії Караффи-Корбут.

22 червня, 18:00 – презентація поетичної збірки Марти Томахів «*».

24 червня, 18:00 – зустріч з Оксаною Забужко. Презентація книжки «Оксана Забужко, Юрій Шевельов. Вибране листування на тлі доби: 1992—2002».

◆ У Вінниці (просп. 50-річчя Перемоги, 26):

20 червня, 18:30 – перегляд та обговорення фільму Ш. Рузовіцкі «Фальшивомонетники».

21 червня, 18:00 – зустріч із Євгенією Кононенко.

22 червня, 18:00 – зустріч із лауреатами конкурсу «Коронація слова» Мілою Іванцовою та Наталею Тисовською. Модератор Микола Кравченко.

23 червня, 18:00 – літоб'єднання «Новий Шинок» презентує: Сергій Лефтер. Модератор Василь Пастушина.

24 червня, 18:00 – дискусія «Психотерапія і суспільство». Модератор Ігор Прокопюк.

◆ У Тернополі (вул. Валова, 7–9):

21 червня, 18:00 – презентація книжки Богдани Матіяш «Твої улюблені пси та інші звірі».

22 червня, 18:00 – презентація книжки архієпископа Мечислава Мокшицького «Вівторки любив найбільше. Розповідь про щоденне життя Йоана Павла II».

У Харкові (вул. Сумська, 3):

17 червня, 18:00 – поетичний вечір. Конкурс взаємних читань. Журі: Сашко Ушкалов, Олена Рибка. Ведучий Ігор Зарудко.

20 червня, 18:30 – Книгарня «Є» та МГО AIESEC запрошують на лекцію-дискусію «Ірландія – країна казок, танців, зеленого кольору».

21 червня, 18:30 – перегляд документальної стрічки з історії радянської України. Фільм відзнятий латвійськими документалістами.

Інформаційний партнер

Тиждень
Тернопільська область

Із повним переліком заходів та його можливими змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

Фото тижня
Китайське
попередження

Б'ючи на сполох
Чому останній звіт
Freedom House
про ситуацію в
Україні найрізкіший
за всі 20 років її
незалежності

Є така професія
Майже
серйозно про
несподівану
гіперактивність
Віктора Ющенка

Алла Лазарева
про політичний
пінг-понг
у виконанні
Партії регіонів

10

ТЕМА НОМЕРА
Хребет нації
Що таке «хохли»
і хто такі українці

12

Юрій
Макаров:
як устати
з колін

15

Малі
подвиги
Як зробити
з населення
націю

16

СПЕЦПРОЕКТ
«УКРАЇНА-20»
Затримка на старті
1991–1994:
роки втрачених
можливостей

18

Ганне
Северінсен
про затяжну
«війну»
з корупцією
в Україні

25

Від огірків до ракет
Чому в Росії та
Європейського
Союзу вичерпуються
теми для розмови

28

Іоан Мірча
Паску про
кризу НАТО

29

Дукля в полоні
чужих інтересів
Як російське
втручання
поглибило
проблеми
Чорногорії

30

Кронпринц
Фредерік:
«Маємо
представляти народ
і кожную душу нашої
нації якнайкращим
чином»

34

Леонідас
Донскіс
про відлуння
скандалу,
що розколов
Литву

36

Птахівництво
масового
ураження
Як виробники
курятини нищать
довкілля

38

Заслані козацькі
Чому українське козацтво
перетворилося на
злодійське збіговисько
ряджених генералів

40

Примітивні артефакти
Як дивні маленькі
скульптури заступають
помпезних
тоталітарних монстрів

44

Пан або пропав
Як звертатись
українцям

48

НАВІГАТОР

Там, де Макар телят не пас
Художник Володимир
Макаренко про потребу свободи
творчості, нонконформізм у
реаліях радянської системи та
витоки своїх полотен

52

Широко знані
у вузькому колі
Як українська література
опановує периферію
культурного процесу
в Німеччині

56

Соло Соломії
Тиждень у
Тернополі

62

Тиждень

№24 (189) 17–23.06.2011

Засновник ЕСЕМ Медіа ІмБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Ростислав Павленко, Наталія Петринська
Оглядачі Юрій Макаров, Дмитро Вовнянко,
Андрій Дуда, Алла Лазарева
Редактори Жанна Безп'ятчук, Дмитро Губенко,
В'ячеслав Дарлінянц, Роман Кабачні, Дмитро
Крапивенко, Ігор Кручик, Андрій Лаврик

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня,
Олександр Михельсон, Аліна Пастухова,
Олена Чекан
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Єрмоленко
Дизайнери Ганна Єрмакова,
Тимофій Молодчиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературні редактори Юрій Бедрик,
Лариса Мінченко, Марина Петрова
Коректори Росіна Ларіна, Ірина Павленко

Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Олена Андреева
e-mail: andreeva@ut.net.ua
тел.: 067 407-10-89
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашейда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видається з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2
Адреса редакції та видавця
03067, Київ, Машинобудівна, 37

E-mail: office@ut.net.ua.
Тел.: (044) 351-13-00
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Майданогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 114791
Наклад 41 500
Номер підписано до друку 15.06.2011 р.
Виходить щоп'ятниці.
Розповсюджується в роздрібній торгівлі
та за передплатою.
Ціна договірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літредкування надісланих матеріалів без узгодження з автором.
Рукописи не повертаються і не рецензуються. Редакція може не поділяти думку авторів. За зміст рекламних матеріалів та листів,
надісланих читачами, редакція відповідальності не несе

Матеріали, позначені літерою «Р»,
під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі,
публікуються на комерційній основі

Китайське попередження

Упродовж останніх трьох тижнів хвиля маніфестацій охопила міста КНР. Спалахи народного гніву стають дедалі більш масовими: 2006 року на вулиці вийшло понад 60 тис. осіб, 2007-го – 80 тис., 2008-го – 127 тис. Окрім незадоволення економічною, політичною та соціальною ситуацією в країні протестний настрій підсилюють зростання корупції та чимдалі помітніше зловживання владою з боку правоохоронних органів. Комуністи Піднебесної традиційно суворо придушують повстання невдоволених. Побоюючись реалізації сценарію «арабської весни», силові відомства не тільки розганяють демонстрації, а й усіляко перешкоджають спілкуванню опозиціонерів через інтернет: постійно обмежують можливості використання сервісів Google, стежать за блогами. Маоїсти так налякані «привидом революції», що виділили цього року рекордний бюджет на «національну безпеку» – \$95 млрд.

Фото: REUTERS

9 червня

Оголошено мораторій щодо будівництва храму на підмурівку Десятинної церкви

10 червня

Єврокомісія дала добро на вступ Хорватії до Європейського Союзу. Його повноправним членом країна стане 2013 року

11 червня

У Сомалі вбито Фазула Абдаллу Мохаммеда. Його вважали очільником «Аль-Каїди» у Східній Африці

Б'ючи на сполох

Авторитетна міжнародна правозахисна організація Freedom House презентувала звіт за підсумками моніторингу політичної ситуації в Україні з красномовною назвою «Б'ючи на сполох: на захист демократії в Україні». Це найрізкіший висновок західних експертів за всі 20 років незалежності нашої держави. Як зазначив виконавчий директор Freedom House Девід Кремер, організація критикувала всі українські уряди, але дії влади протягом останнього року «були жахливими». Висновки західних експертів фактично стали для Віктора Януковича та його оточення попередженням: якщо ситуація не поліпшиться, про перспективи поглиблення євроінтеграції доведеться забути.

Міжнародна спільнота стурбована надмірною концентрацією влади в руках чинного президента й Партії регіонів, йдеться у звіті. Дії влади, як зауважують у Freedom House, подібні до намагання усунути будь-які перешкоди, зокрема й контроль уряду громадянським суспільством, що можуть ускладнювати досягнення нею поставленої мети. Особливе занепокоєння в західних правозахисників викликали кримінальні переслідування лідерів опозиції та посилення в політичному процесі ролі силових структур, насамперед СБУ. Вони відзначають погіршення ситуації з правом на свободу мирних зібрань з огляду на арешти та допити громадських активістів, а також обмеження свободи слова у зв'язку із встановленням контролю лояльних до уряду олігархів над провідними медіа. Автори звіту також звернули увагу на проблеми із забезпеченням чесного та прозорого виборчого процесу, як це було під час місцевих виборів 2010 року, а також часте ігнорування позицій експертів під час розробки нового виборчого законодавства. Жорсткої критики зазнала й гуманітарна політика уряду, зокрема щодо утвердження російської мови, яка спричиняє поглиблення розколу в суспільстві. Януковичу було рекомендовано відправити у відставку міністра Освіти Дмитра Табачника «за сіяння непотрібного і небезпечного розділення України за питаннями ідентичності, мови та освіти».

ГОСТРА КРИТИКА. Виконавчий директор Freedom House Девід Кремер назвав дії української влади жахливими

Своїми враженнями від ситуації в Україні в ексклюзивному інтерв'ю *Тижню* поділився виконавчий директор Freedom House Девід Кремер.

У. Т.: Підготовку звіту Freedom House було завершено ще в квітні. Чи змінилася ситуація в Україні за цей час?

— Частина проблем, на які було звернуто увагу у звіті, підтвердилася. Ми бачимо, що кримінальне переслідування лідерів опозиції, і в найбільш грубій формі Юлії Тимошенко, триває.

А також стурбовані законодавчими ініціативами щодо регулювання діяльності неурядових громадських організацій, зокрема обмеженням фінансування НГО іноземними громадянами та фундаціями.

Я думаю, як зазначила Ганна Герман, уряд ставиться до звіту серйозно. І сподіваюся, прислухається до наших рекомендацій.

У. Т.: Що саме підштовхує вас до висновку, що справи проти членів колишнього уряду політично мотивовані?

— Дуже важливо, щоб заходи із боротьби з корупцією мали правдоподібний вигляд і викли-

Тижень в історії

17 червня 1885 року

До Нью-Йорка прибула в частині статуя Свободи, подарована Францією

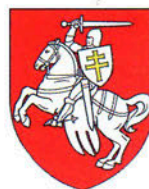
18 червня 1754 року

Закладено фортецю Святої Єлисавети. Пізніше там-таки виникає місто Єлисаветград (нині Кіровоград)

19 червня 1941 року

У Берліні на основі Білоруського комітету самопомогі створено Білоруський національний центр

12 червня

Кривавий теракт у Пакистані. Загинуло 70 осіб, 130 дістали поранення

13 червня

Міліція розігнала білорусів, які виступали проти обмежень на вивезення товарів із країни

14 червня

Німеччина визнала повстанський уряд Лівії. Тепер його бачать легітимним уже 12 країн

15 червня

Верховна Рада України ухвалила закон про амністію. На волю вийдуть 10 тис. в'язнів

кали довіру. Та бачу, що уряду й Генпрокуратурі під час розслідування кримінальних справ проти колишніх високопосадовців такої довіри бракує. Я у жодному разі не стверджую, що представникам колишньої влади має бути надано імунітет. Але мені здається, що цим справам не вистачає переконливості. Вони сконцентровані не на звинуваченнях в особистому збагаченні, а на адміністративних зловживаннях. До того ж керівництво держави мало забезпечити справедливий їх розгляд, але часто неспроможне це зробити.

У. Т.: Чи вдасться Freedom House впливати на рішення політичних еліт, чи враховує ці рекомендації український уряд?

— Я сподіваюся, що до наших висновків ставляться серйозно. В останньому звіті щодо України ми надаємо рекомендації не лише українській владі, а й США та Європейському Союзу. Вони не є досконалими і не можуть вважатися єдиним правильним рішенням. Але, думаю, їх варто брати до уваги заради людей, що живуть у цій країні, та її майбутнього.

У. Т.: Якою була реакція Брюсселя на результати дослідження, викладені у звіті?

— Я збираюся до Брюсселя наприкінці поточного місяця й тоді матиму краще уявлення про це. Але знаю, що в Брюсселі його читали, і в уряді США, і в ЄС. Думаю, це питання ще обговорюватиметься.

У. Т.: Якими ви бачите перспективи громадянського суспільства в Україні?

— Ми хвилюємося за розвиток цієї сфери. Мені здається, українське громадянське суспільство значно просунулося вперед, воно стало активнішим і більш інтегрованим у поточну ситуацію в країні. Але побоюємося, що його розвиток може зупинитися. У нього були помаранчеві, тепер є блакитні й майже немає інших альтернатив. Але громадянське суспільство не може залежати тільки від політичних лідерів, воно має буди активним незалежно від них.

Аліна Пастухова

Продовження теми
на стор. 10, 25

Перемога/поразка Ердогана

Перемога на парламентських виборах Партії справедливості та розвитку чинного прем'єр-міністра Туреччини Реджепа Тайпа Ердогана була очікуваною. Йшлося лише про те, чи зможе він одержати 330 місць із 550 можливих. Саме стільки голосів потрібно для ухвалення парламентом рішення про проведення референдуму щодо проекту нової Конституції країни. Але правляча партія здобула лише 325 мандатів. Не в останню чергу недобір спричинений високою явкою на виборах курдів у південно-східних регіонах країни, які її не підтримують. Тож Ердогану доведеться шукати порозуміння з опозицією в особі секулярної Республіканської народної партії, що здобула 25,9% голосів. Турецькому лідерові закидають схильність до авторитаризму, антизахідні погляди й зближення з Іраном. Але саме він розпочав реформи в судочинстві та армії, що наблизили державу до стандартів ЄС. Запропоновану Ердоганом модель розвитку часом називають зразком для країн Близького Сходу.

Війна або Митний союз

Росія, схоже, почала використовувати торговельні конфлікти, щоб втягнути Україну в Митний союз. З 8 липня вона почне стягувати з імпортової карамелі спеціальне мито (\$294/т). У 2005-му внаслідок такого кроку експорт цього продукту з нашої країни до РФ зменшився майже вчетверо. Ще в травні комісія Митного союзу затвердила перелік товарів, щодо яких буде вжито антидемпінгових та спеціальних захисних заходів. У результаті очікується зниження обсягів експорту до Росії деяких видів українських сталевих та нержавіючих труб, скловолокна, столового начиння, машинобудівних кріплень і кріпильних виробів. Наш північний сусід також має намір розібратися з фактами демпінгу українських виробників сирів.

ФОТО: ROMAN MARKO, REUTERS

20 червня 1991 року

Парламент ФРН прийняв рішення про перенесення столиці Німеччини з Бонна в Берлін

21 червня 1971 року

Український археолог Борис Мозолевський відкрив славнозвісну скіфську пектораль із кургану Товста Могила

22 червня 1862 року

У Російській імперії царським указом закрито всі недільні школи

23 червня 1990 року

Почалося повернення кримських татар на батьківщину

На \$3,8 млрд

імпорт перевищив український експорт у січні – квітні 2011 року. За перші чотири місяці 2010-го від'ємне сальдо становило \$1,7 млрд

На 300–700 грн

планує Мінфін цього року збільшити зарплати бюджетників

1 тис. шкіл

закрили в Україні впродовж останніх п'яти років. Дані ГПУ

5 ОБЛИЧ

БРОНІСЛАВ КОМОРОВСЬКИЙ
vs правозахисники

Президент Польщі помітив в Україні прогрес демократії, тоді як Freedom House та інші міжнародні організації констатують протилежні тенденції.

МИКОЛА АЗАРОВ
містифікує

За даними прем'єр-міністра, кількість підприємців цього року зросла на 24 тис. осіб, тоді як віце-прем'єр говорить про зменшення на 400 тис.

ОЛЕКСАНДР ЯНУКОВИЧ
у центрі скандалу

Мешканці будинку в Донецьку намагаються оскаржити надання ділянки фірмі, що належить старшому синові президента.

ОЛЕКСАНДР ЄФРЕМОВ
ігнорує Європарламент

«Ми живемо у вільній державі, і резолюції державних органів інших країн (ідеться про рішення Європарламенту щодо України. – Ред.) не є обов'язковими для виконання».

ТЕТЯНА ЖУКОВА
депутат у квадраті

В інтернеті з'явився запис, де видно, як депутат Донецької міськради, активістка молодих регіоналів голосує в обграді чужою картою.

МАЙЖЕ СЕРІОЗНО

Є така професія

«Я самодостатня людина. Я маю професію. Вічну! Вона називається Віктор Андрійович Ющенко». Так сам про себе сказав 2009-го тоді ще президент України. І не помилився. Колишній лідер і символ Майдану то розповідає, що його «найбільшою помилкою» було призначення прем'єром Юлії Тимошенко, то стверджує, що виконувати чинні українсько-російські домовленості щодо газу можуть лише «хохли»...

Ющенка віднедавна в ЗМІ так багато, що мимоволі виникає думка, нібито экс-президент у головах архітекторів сучасної владної системи покликаний посісти нішу «дресированої опозиції», на що ніяк не спроможуться ні надто радикальний Тягнибок, ні ненадійний Яценюк, ні, тим більше, невизначений Наливайченко. Але, можливо, усе простіше. Адже до нинішнього глави держави не достукаєшся – канцелярія береже його від запитань журналістів куди краще, ніж Донецька СЕС звичайних громадян від холистичного віброна. А от із попередником чинного гаранта поговорити можна завжди. І яка різниця, що він лише частина всім відомого механізму?

ГРОМАДСЬКА ДУМКА

Криза патріотизму

Песимістичні настрої в Україні переважають: за даними опитування Центру соціальних досліджень «Софія», 50,4% молодих людей 18–29 років готові залишити Батьківщину; 42,4% чоловіків і жінок від 30 до 39 років також націлені на еміграцію (загалом за кордон виїхати готові 34,1% респондентів). Відтак не дивно, що осіб, які пишуться власним громадянством, у нас небагато: лише 17,8%.

56,3% наших співвітчизників вважають державу відсталою. Світлого майбутнього теж мало хто очікує: 69,9% опитаних не вірять, що за 10 років Україна зможе ввійти до двадцятки економічно розвинених держав. Цікаво, чи зважатимуть на такі суспільні настрої можновладці, готуючи промови до цього річного ювілею Незалежності?

Україна не краща й не гірша

Шкодують, що живуть в Україні

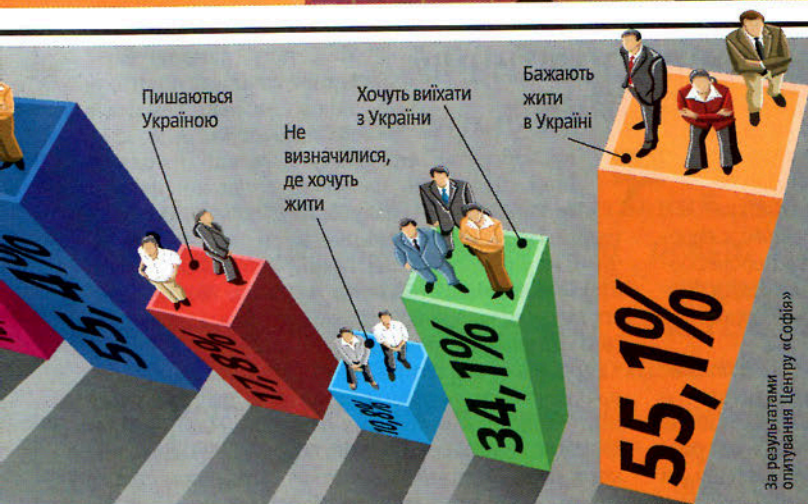
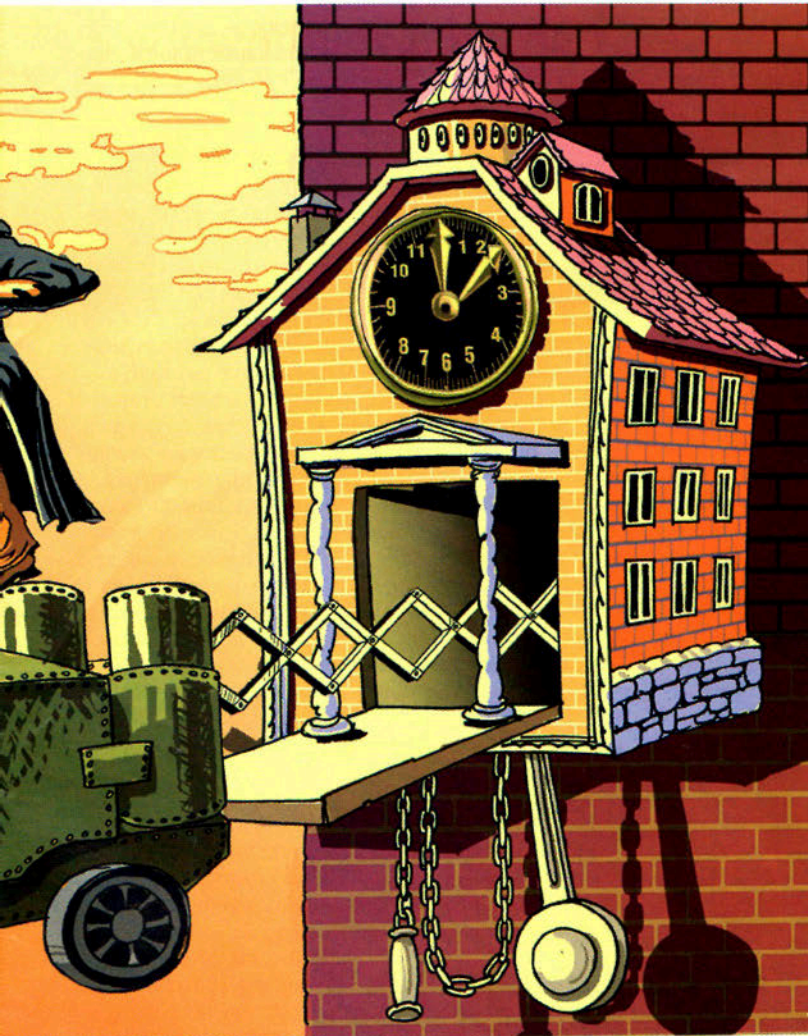

40% українців

проведуть літню відпустку вдома, лише 3% відпочиватимуть цього літа за кордоном. Дані групи «Рейтинг»

\$300 млрд

за таку суму Аляксандр Лукашенко хоче продати інвесторам флагман економіки своєї країни – «Білоруськалій»

КОРОТКО**«Сі Бриз» незгоди**

Українсько-американські військові навчання останні п'ять років не дають спокою РФ. Якщо за часів Ющенка проведення маневрів зривали проросійські сили у Криму, то нині про свою стривоженість різко заявляє офіційна Москва. Кремль висловив занепокоєння типами кораблів, які використовують американці під час «Сі Бриз». У відповідь Вашингтон, а за ним і вітчизняне МЗС у доволі категоричній формі заявили росіянам, що ті можуть залишатися при своїй оцінці, й зауважили, що навчання РФ не загрожують.

Київський скандал

Нашу державу можуть позбавити права продавати квоти на парникові викиди в межах Київського протоколу. Секретаріат Рамкової конвенції з питань зміни клімату (РКЗК) ООН піддав критиці звітність Києва щодо ведення національного кадастру антропогенних викидів. Україну підозрюють у маніпулюванні цифрами.

Фіскальний монстр під Хорошковського?

До Кабміну направлено проект реформування Держмитслужби і ДПАУ, що передбачає злиття цих структур під «дахом» Мінфіну. За оцінками експертів, у разі створення такого надоргану його може очолити Валерій Хорошковський, який свого часу керував митницею.

Повернення «справи істориків»

СБУ вирішила допитати всіх працівників Національного музею-меморіалу жертв окупаційних режимів «Тюрма на Лонцького». 16 істориків мають бути викликані як «свідки» у кримінальній справі, порушеній Службою безпеки «за фактом готування до розголошення відомостей, що становлять державну таємницю».

Героїзація нациста

10 червня в Москві був застрелений колишній полковник Юрій Буданов – одіозна постать чеченської війни. Свого часу його засудили за жорстоке вбивство 18-річної чеченки. Злочинця поховали з великими почестями. Можливими мотивами його знищення називають помсту з боку чеченців і провокацію ультраправих, які прагнуть здійснити хвилю ксенофобії та насильства в Росії (докладніше про справу – у статті «Убити рядового Буданова» на сайті tyzhden.ua).

Утриматися від Росії

МЗС Грузії закликала громадян утриматися від поїздок до Росії, зажадавши від тамтешньої сторони повноцінного розслідування й покарання учасників убивства у Москві грузинського громадянина Гели Блідзе. За попередньою версією, він загинув через свою національність.

Політичний пінг-понг

Автор:
Алла
Лазарева,
Франція

Днями Європейський парламент ухвалив резолюцію під назвою «Справи Юлії Тимошенко та інших членів колишнього уряду». Євродепутати, зокрема, застерегли українську владу «проти можливого застосування кримінального правосуддя як засобу досягнення політичних цілей». «Поточні розслідування щодо видатних українських політичних лідерів не повинні перешкоджати їхній активній участі в політичному житті країни, зустрічам із виборцями й поїздкам на міжнародні зустрічі. Отже, (Європарламент) закликає українську владу зняти заборону на поїздки, як внутрішні, так і міжнародні, для Юлії Тимошенко й інших ключових політичних діячів», – йдеться в документі. Натомість офіційний Київ, уникаючи дискусій по суті документа, заходився шукати за цим текстом інтриганів та лобістів. Спроби влади за комунікаційними деревами заховати ліс реальних проблем українського судочинства вкотре демонструють, наскільки хворою та симулятивною залишається вітчизняна політика.

«Припущення, ніби хтось із українських чиновників, а нині опозиціонерів мусить стати недоторканим для правоохоронних органів, свідчить про спроби в спілкуванні з Україною вибірково використовувати стандарти, відмінні від загальноєвропейських, – гордо відповіло на резолюцію від 9 червня Міністерство закордонних справ України. – Ми виходимо з того, що негативні інтонації в коментарях окремих європейських політиків зумовлені браком інформації про реальний розвиток антикорупційних розслідувань в Україні».

По-простому такий спосіб спілкування називається «сам дурний». То нічого, що в резолюції Європарламенту ні про яку недоторканість не йдеться. Натомість документ закликає до дотримання пропозитії покарання та порушення, як це прийнято в цивілізованих країнах. Не проблема, що про незалежність суддів в Україні давно забули. Звідси й пропозиція «заснувати консультативну групу високого рівня для реформи судової системи в Україні». Не біда також, що в Європейській конвенції з прав людини чітко зазначено: утримання під вартою до суду може застосовуватися лише як виняток. Київ шукає винних зовсім в іншому напрямку – з-поміж європейських депутатів. Це вони, наївні та непоінформовані, втілюють ідею вибіркового правосуддя. Відчувається, що Михайлівська площа радо зорганізувала б лікнеп для темних іноземців. Але...

«Ситуація довкола членів уряду Тимошенко може обмежити європейську перспективу України», – заявив один з ініціаторів проекту резолюції щодо України, німецький християнський демократ, речник у міжнародних справах групи Європейської народної партії в Європарламенті Ельмар Брок.

«Пригадайте, що Ельмар Брок має надто тісні стосунки з Юлією Тимошенко, а Тимошенко – просто ідеальні взаємини з найближчим оточенням Владіміра Путіна. Коло замкнулося», – швидко відгукнувся коментарем український політолог Кость Бондаренко. І знову забуваємо про суть та переходимо на особистості...

Що тут сказати? Українська політика справді робиться на особистих контактах. Саме цей непомірний вплив персональної несумісності, ворожечі та кумівства забезпечує нашій державі імідж незграбної провинції поряд із трохи елегантнішими Чехією, Польщею, Словаччиною. Не те щоб у сусідніх країнах політика не знала багатоглибких інтриг та комбінацій. Але вона несе в собі й глибші сенси. Варіанти стратегій до забезпечення національного інтересу. Конкуренцію геополітичних бачень. Конкурс практичних, короткотермінових концептів. Україна ж справляє враження сумної території, де за кожною критикою ззовні вбачають лише підступ ворогів та піар опонента.

«Звичайно, Україна нині не є ані членом, ані кандидатом до ЄС, – пояснює фахівець із міжнародного права Фредерік Пані. – Це означає, що резолюції Європейського парламенту не мають для неї механізму прямої дії. Такі документи суто в правовому сенсі виконують лише дорадчу функцію. Проте не варто нехтувати політичним впливом голосувань та обговорень у міжнародних інституціях. Вони визначають стиль та атмосферу подальших переговорів України та ЄС. Зокрема, стосовно майбутньої угоди про асоціацію».

Схоже, логіка радянського імітаторства добре вкорінилася у вітчизняній політичній практиці. Спілкування змістів, як і за часів «залізної завіси», підмінюють вузькою конкуренцією симулякрів Сходу та Заходу. Мовляв, і розвинена, і пострадянська Європа завжди каже одне, а розуміє інше. І не

варто брати такі декларації надто близько до серця. Усе це лише спроби приховати чийсь особисті меркантильні інтереси.

Не стану заперечувати. Поміж західних політиків також чимало демагогів та популістів. Але крім

протиріччя йогоїзмів у політиці працюють інші механізми. Є, зокрема, певний формат міжнародного спілкування, жажливо недосконалий. Проте на тлі самодіяльності, яку тільки й бачимо на українській політичній сцені, цей дещо застарілий перелік стандартів очевидно виграє. Одна справа – вдосконалювати, зовсім інша – щодня вигадувати нові імпровізації.

«Українські аналітики помилково вважають, що на Заході політика робиться так само, як у них у країні, – здогадався правник Фредерік Пані. – Тому їхні пояснення не спрацьовують». Так і є. Тим, для кого демократичні цінності – риторика, шкода часу на осягнення зайвих і незрозумілих сенсів. ■

**ЛОГІКА РАДЯНСЬКОГО
ІМІТАТОРСТВА ДОБРЕ
ВКОРІНИЛАСЯ У
ВІТЧИЗНЯНІЙ ПОЛІТИЧНІЙ
ПРАКТИЦІ**

03055, Україна, Київ, вул. Шулявська, 7
тел.: +38 (044) 494 09 00

Шановні пані та панове!

Авіакомпанія «UM Air» повідомляє про відкриття продажу електронних квитків!

Відвідавши наш корпоративний веб-сайт www.umair.com.ua, ви зможете отримати інформацію про рейси, обрати та забронювати авіап перевезення для себе, своєї родини або друзів та придбати авіаквиток за допомогою платіжних карт VISA або MASTER CARD, знаходячись в будь-якій частині світу, незалежно від часу доби!

Система он-лайн продажу на сьогоднішній день є одною з найпопулярніших форм придбання авіаквитків, вона дозволяє в значній мірі заощадити ваш час та гроші!

Ласкаво просимо на сайт! Ласкаво просимо на борт літака!

Хребет НАЦІЇ

Запорукою виживання є не примітивне пристосуванство, а культивування національної гідності разом із дієвою опірністю

Видатному німецькому соціологу й політологу Карлові Дойчу належить визначення нації як «загалу людей, котрих об'єднують спільна помилка щодо свого минулого і спільне неприйняття своїх сусідів». Як і в кожному інтелектуальному дотепі, маємо в цій дефініції дешифр гумору й водночас дрібку реальності.

БЕЗ НАДІЇ СПОДІВАТИСЯ

Як відомо, сучасні форми самоідентифікації, що народились у XVIII столітті, утвердились у XIX-му й запанували у XX-му, спираються на дві засади: національний міф та практику іншування. В основі першого – насамперед історичні образи минулщини. Він, відповідно до моделі космогонічних чи легендарних міфів-епосів, обґрунтовує, звідки взялася та чи та нація, трактує її історію, сьогодення й майбутнє. Пояснюючи через минуле, звідки й куди вона прямує, національний міф значною мірою окреслює і риси її вдачі. В уявленні самого народу – переважно героїчні та шляхетні, успадковані від великих пращурів і загартовані в горнилі звияг та поразок. Не секрет, що давність витоків кожної нації, славетні сторінки її минулщини є для неї предметом особливої гордості. Згідно із зауваженням видатного українського історика Омеляна Пріцака, «кожна людина прагне виглядати якомога молодшою, але свій нарід трактувати якомога старшим і давнішим».

Друга підвалина самоідентифікації – іншування, визначення рис власної національної вдачі через порівняння себе із сусідами й відмежування в такий спосіб свого «я». Найпростішою і найпоширенішою формулою тут є протиставлення «ми» –

**Автор:
Олексій
Сокирко**

**МАМАЙ І ПАН.
«Брати» –
«вороги»?**

«вони». З неї випливають усі чесноти нації, котра порівнює, та нищість і другосортність тих, що є тлом для зіставлення. Близькі сусіди найчастіше бачаться злими, підступними й негідними, дальші (що менше з ними конфліктних точок дотику, то більш імовірно) можуть бути цілком порядні й добрі.

Практика іншування – ліплення зловорожих або позитив-

них образів націй-сусідів, а відтак і вироблення своєї власної ідентичності, досить молода. Вона існує від XVI–XVII століть, коли торговельні, політичні й культурні контакти між різними куточками Європи стали більш-менш інтенсивними й почали набувати масовості. Простіше кажучи, стабільні уявлення про національні вдачі та власний моральний портрет народу по-

чали виникати тоді, коли люди навчилися створювати пристойні шляхи, засоби зв'язку й транспорту, активніше подорожували й дізнавалися про світ. У той-таки період з'явилися й були запущені в обіг науковими трактатами та путівниками для торговців архетипи національних характерів: педантичних німців, емоційних іспанців, хтивих французів, манірних англійців, питущих росіян тощо. Образи сусідів первісно виводили з побутових відмінностей, на які згодом нашаровувалися релігійні (як-то протистояння католиків і протестантів у добу міжконфесійних війн XVI–XVII століть) або ж політичні (показово тут є майже столітня ідеологічна дуель між росіянами та поляками із взаємними закидами щодо «несправжності» й «неповноцінності» їхніх монархів: тиранічних, східного типу – в одному випадку; несамодос-

татніх, виборних і залежних від шляхти – у другому).

У XIX столітті, коли національна самоідентифікація стала потужним політичним чинником, відмежування себе від інших стає не тільки частиною інтелектуальних дискусій, а й важливим елементом ідеологічної політики. Безумовно, державні нації Європи підготувалися до

джингоїзм охопив американське суспільство, що готувалося до війни з Іспанією, наполягаючи на повазі до своїх прав та національних інтересів.

«ХОХЛИ» ТА УКРАЇНЦІ

Сталість уявлень про себе, самоповага й почуття гідності є тим геном опірності нації, що дає їй змогу не тільки існувати, а й досягати певного рівня самореалізації, поваги оточення. Щодо першого завдання, то в українців, як свідчить історія, все складалося більш-менш сприятливо: попри тяглу бездержавність, колоніальні експерименти й карколомні віражі етнічної політики тоталітарних режимів, їм вдалося не лише вижити, а й зберегти ідентичність. Дарма що останні 200 років культивування в масовій свідомості образів «щирого українця» та його ворогів було функцією не суспільства, а тих державних утворів (переважно належних іншим націям), у яких опинялися наші терени.

У Російській імперії українців довго переконували, що їхніми антагоністами є поляки: православно-слов'янська риторика насправді маскувала бажання царів знищити Польщу як геополітичного конкурента в Східній Європі. «Антилядська» пропаганда в часи Коліївщини запекло таврувала шляхтичів-католиків та орендарів-євреїв, а згодом лякала відновленням колишнього панування в епоху наполеонівських війн, закликаючи «малоросів» ставати до лав народного ополчення. Під час польського повстання 1830 року царський уряд видав дозвіл на формування з числа козаків Полтавської та Чернігівської губерній кінних полків, котрі планували кинути на боротьбу із загонами бунтівників у Правобережній Україні, використавши, як здавалося Петербургові, історичну неприязнь одного народу до іншого. До слова, після невиконаних обіцянок початку століття щодо податкових пільг, козацтво не дуже-то квапилося «вірою і правдою» воювати проти ляхів, відправивши в битви волоцюг, п'яничок і безземельних родичів. Імперія робила вигляд, ніби дбає про інтереси українців, а ті своєю чергою – немовби їй служать. ■

ІМПЕРІЯ РОБИЛА ВИГЛЯД, НІБИ ДБАЄ ПРО ІНТЕРЕСИ УКРАЇНЦІВ, А ТІ СВОЄЮ ЧЕРГОЮ – НЕМОВБИ ЇЙ СЛУЖАТЬ

цього якнайкраще: в розпорядженні їхніх урядів, котрі вже від другої половини століття дбали про «правильне» самоусвідомлення власних народів і, за потреби, викривлене інших, були такі впливові засоби, як обов'язкова початкова освіта і преса. Ще одним потужним тиглем, у якому плавився і гартувалися нові національні ідентичності, стали масові регулярні армії. Відчуття справедливості своїх цілей та цінностей, вищості власного народу було для військових запорукою перемоги. Недарма термін «шовінізм», що означає ідеологію національної вищості, етимологічно виводять від прізвища міфічного солдата наполеонівської армії Ніколя Шовена, котрий начебто до кінця життя зберіг беззастережну вірність принципам бонапартизму.

Хоч як це сумно визнати, теперішні національні ідентичності формувалися значною мірою в ході масових пропагандистських та ідеологічних кампаній, що супроводжували війни за європейську першість: Східну 1853 – 1856-го, австро-пруссько-італійську 1866-го, франко-прусську 1870 – 1871 років. Агресивна політика Росії на Балканах і, зокрема, конфлікт із Туреччиною 1877 – 1878-го породили у Великій Британії новий тип радикального патріотизму – джингоїзм. У тамтешніх пабах співали пісеньку шотландців Макдермота й Ганта: «...допоки є британці, Константинополь ніколи не буде російським», – із підбадьорливим приспівом: «Чорт забирай!» (by Jingo). Через два десятиліття

НЕГАТИВНЕ СПРИЙНЯТТЯ УКРАЇНЦІВ СУСІДАМИ

РОСІЯ

2007 рік

37% росіян вважають Україну не-дружною, 12% – дружною (Фонд «Общественное мнение»).

23% росіян вважають Україну ворогом РФ («Левада-центр»).

2009 рік

62% росіян негативно ставляться до України («Левада-центр»).

ПОЛЬЩА

2001 рік

50% поляків негативно ставляться до України (дослідження Інституту публічного (Варшава) та «Социс-Gallup International» (Київ)).

2010 рік

32% поляків негативно ставляться до українців (Центр досліджень публічної думки (Польща)).

ЧЕХІЯ

2010 рік

55% чехів негативно ставляться до українців (Інститут соціології Чеської Республіки).

РУМУНІЯ

2011 рік

2% румунів «головним ворогом» називають Україну (Румунський інститут досліджень і стратегії IRES)

Інші уявні образи ворогів стали з числа народів Кавказу, з якими метрополія не могла дати собі ради впродовж майже всього XIX століття. Іще наприкінці XVIII-го, після переможних війн із турками й татарами, непотрібних на Півдні України запорожців було переселено на Північний Кавказ, щоб зброєю і плугом вони прокладали там дорогу «руському міру». Прикметна деталь: козаки, які зголосилися на таке, називалися «Вірним військом», а ті, що пішли за Дунай служити турецькому султанові, зрозуміло, були оголошені «невірними». Мірилом «правильності» українця відтак поставало його служіння «православному цареві», байдуже проти й заради чого. Так, під час сумнозвісної оборони Севастополя 1854 – 1855 років польові російські друкарні масово випускали ламаною українською пропагандистський лубок, на якому старий солдат-«малорос» пояснював молодому рекрутові, за що «нехристі» (країни коаліції) напали на «православного царя» і як його боронити.

Зрозуміло, така ідентифікація українців була плодом не їхньої власної свідомості, а швидше накинutoї, котру підтримували й жили тільки в інтересах імперії. Власне, й самі представники нації мали в ній свої ієрархії: вайлуватих, недоумкуватих, але хитрих і голосистих «хохлів», котрі під благодотворним впливом «руського міра» поступово цивілізувалися, та зловорожих, підступних, напівпольщених і продажних «мазепинців». За спостереженням російського антрополога Льва Гудкова, уже у XX столітті ця система пережанглілася, вивісивши національно свідомих українців за межі терпимості для офіційної пропаганди (бандерівці, петлюрівці, які підлягали знищенню).

БОРОТИСЯ ЧИ ТЕРПИТИ?

Теодор Рузвельт іще 1895 року в інтерв'ю The New York Times не посоромився просто заявити: «Якщо під джінгоїзмом (укра-

«ЛЕДАЧІ Й ГОЛОСИСТІ»). Імперська пропаганда доклала чимало зусиль для формування образу недорікуватих, але «своїх» малоросів

їнський синонім – «ура-патріотизм». – Авт.) мати на увазі політику, згідно з якою американці відстоюватимуть дотримання своїх прав та інтересів іншими державами, то ми безумовно джінгоїсти». Зрозуміло, що українські політики, та й то не всі (!), сприйняли такі настрої за ментальну цінність лише у XX столітті, яке не тільки дало нації безпрецедентні шанси на здобуття незалежності, а й уко-

тре поставило питання про її елементарне виживання. Втім, наскільки засвоїла код самоідентифікації та почуття національної гідності звичайна людина? Очевидним є те, що впродовж тривалого часу українці самостійно так і не виробили стійкого ксенофобського комплексу проти жодного із сусідів. У попередні століття бездержавний народ був позбавлений можливості не тільки вголос заявляти про себе, а й робити ідеологеми національної ідентичності суспільним набутком: наші предки не мали ані підтримуваної державою освітньої системи, ані масової преси, ані інших інститутів, котрі навіть у найгірші часи поразки у війні із Пруссією забезпечували французам опірність і віру в майбутню перемогу та свою вищість над «бошами».

Однак виявів успішності опору українців моральному чи національно-державному поневоленню не бракувало. Мова не тільки про його збройні форми, як-то бойова діяльність УПА та націоналістичного підпілля 1942 – 1952 років. Куди показовіші були протестні акції українських громадських організацій у міжвоєнній Польщі, спрямовані проти пияцтва й алкоголізму, діяльність спортивних, музичних та освітніх товариств. Саме на ті верстви населення, що мали найбільш стабільну соціальну чи національну самоідентифікацію (селянство, інтелігенцію), і було націлено головні удари тоталітарних режимів. Знищення цих верств давало змогу вже цілком безперешкодно прищеплювати залишкам народу ідентичність, актуальну для метрополії. Ворогів ліпили з «ляхів», «фріців», не забуваючи, звісно, і про своїх – «бандер».

Укотре історія довела, що запорукою виживання нації є не примітивне пристосування, а культивування її власної гідності разом із дієвою опірністю. Цей становий хребет важливий для українців і тепер, аби їх не використовували супроти інших народів та самих себе. ■

ШАНОВНІ РЕКЛАМОДАВЦІ!

У межах співпраці «Українського тижня» із Програмою розвитку ООН (<http://www.undp.org.ua/>) готується спеціальний додаток до журналу, присвячений проблемам малого та середнього бізнесу, який розповсюджуватиметься серед роботодавців, керівників підприємств та власників бізнесу і матиме наклад 50 000 примірників.

ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ!

Випуск планується на червень місяць 2011 року

Do trouble trouble!

Бог свідок, не я перший почав. Днями після довгої перерви зустрівся зі своїм товаришем, колишнім киянином, а тепер, нікуди не подінеся, адаптованим москвичем і, як це часто-густо трапляється з недавніми іммігрантами, вкрай культурно-політично ангажованим росіянином. Зазвичай ми чудово розуміємося, незважаючи на різницю переконань і політичних позицій, – просто не зачіпаємо табуйованих тем, але цього разу він почав розмову про те, що «націоналізм в Україні піднімає голову». Ні, він не зловтішався, а щиро переймався долею історичної батьківщини. Я вже втомився сперечатися, бо займаюся цим протягом останніх 20 років, якщо не більше, лишень поцікавився, де вищі шанси отримати в писок за ознакою кольору шкіри чи розрізу очей: у Києві чи Москві, Харкові чи Санкт-Петербурзі, не кажучи вже про те, чи відомий моєму співрозмовникові бодай один випадок, коли в піддослідного були неприємності на ґрунті російської мови в центрі «українського буржуазного націоналізму» – у Львові. І тут мій vis-à-vis видав геть непередбачуване: «А знаєш, ця ваша толерантність – не толерантність, а просто гнучкість. Ви, хохли, звикли пристосовуватися, це вас і погубить».

Я нібито мав би радіти, бо товариш (до речі, за кров'ю – чистісінький хохол, на відміну від мене) здав позицію, але заціпенів у роздумах: а раптом він бодай у чомусь має рацію? І, усвідомлюючи всю небезпеку дешевих узагальнень, дійшов висновку, що... є предмет для розмови. Ні, мені в жодному разі не хотілося б, щоб українці перетворилися на ксенофобів. Але буває, так би мовити, різна толерантність. Є готовність приймати іншого як ближнього, сприймати його інакше, як ресурс для власного збагачення, а є звичайні пасивність і байдужість, які в певних ситуаціях неважко переплутати з європейським вихованням. Хай там що кажуть, я вірю в наявність середньозваженого національного характеру, попри позірну спекулятивність цього поняття. Байдуже, як він успадковується – через гени чи через культурні норми, але впродовж історичного розвитку певної спільноти відбуваються природний відбір і закріплення одних типових емоційних реакцій, лійній поведінки, способів вирішення завдань та придушення інших. Від часів, які піддаються фіксації, українці мешкали на

територіях, що мають типові ознаки порубіжжя, frontier – зоні зіткнення зі степом, звідки хвиля за хвилею з'являлися небезпечні прибульці. Це вимагало буквально від кожного члена громади незалежно від віку й статусу швидкості, реактивності, аж до готовності будь-якої миті взятися за зброю. Якось інакше заряджена людина ризикувала своїм становищем, нічого не вигравши в плані безпеки. Недарма в народній традиції за сумирними землеробами, які є основою будь-якого традиційного європейського етносу, збереглося прізвисько «гречкосії» з відчутним відтінком презирства. Натомість останні 300 років якраз сприяли селекції в зовсім протилежному напрямку: кожен вияв незгоди піддавався жорстким санкціям, а в XX столітті найменша, навіть символічна незгода викорінювалася просто-таки хірургічно. Тим, хто поводився не так, здебільшого просто не дали шансу передати свій темперамент у спадок.

Ну добре, годі цих історичних вправ, хоча як інакше зрозуміти поведінку й, головне, мотивацію своїх братів, та й себе самого? І де та лінія розподілу між адаптивністю й конформізмом, між толерантністю та, як уже говорилося, байдужістю або, даруйте на слові, тупістю? Так, люди різні, українці також різні, не кажучи про регіональні та етнокультурні відмінності. Взагалі кожна людина унікальна, до того ж наділена свободою волі й має особисто відповідати перед Все-

вишнім за свої вчинки (чи невчинки). Тоді чому ми так звично, масово й типово даруємо своїм, перепрошую, елітам не лише порушення наших невід'ємних прав, а й пряме знущання? Адже нині опір представникові влади не містить у собі безпосередньої небезпеки для життя. Так, можуть помститися, загаль-

мувати просування, закрити бізнес, але, найімовірніше, не посадять, до того ж тепер все ж таки є безліч альтернатив.

Ми не одні такі, й крилате англійське прислів'я «Don't trouble trouble until trouble troubles you» має майже буквальну вітчизняну кальку: «Не буди лихо...» Тож якщо вдаватися до паралелей, я мрію, щоби мій співвітчизник у разі, коли йому наступають на права чи гідність, поводився так само, як і його співбрат за європейською цивілізацією: виходив би на демонстрації, звертався б до суду, збирався б у громадські рухи... Треба лише трохи покопатися у своїх генах. ■

Автор:
**Юрій
Макаров**

**ДЕ ТА ЛІНІЯ РОЗПОДІЛУ
МІЖ АДАПТИВНІСТЮ ТА
КОНФОРМІЗМОМ, МІЖ
ТОЛЕРАНТНІСТЮ ТА
БАЙДУЖІСТЮ АБО,
ДАРУЙТЕ НА СЛОВІ,
ТУПІСТЮ?**

Малі ПОДВИГИ

Найефективніший опір сваволі влади – відмовитися від пристосуванства й заявити про свої права

Автор:
Андрій Дуда

Іноді приклади громадянської активності й неабиякої мужності з'являються з найнесподіваніших ситуацій. Багато хто пам'ятає «політичний прогноз погоди». 12 травня начальник відділу метеорологічних прогнозів вітчизняного Гідрометцентру Людмила Савченко під час прямого включення на українському радіо вийшла за межі звичного формату: «Часом здається, що такі чудові дні дарує нам природа як компенсацію за той безлад, беззаконня та несправедливість, що відбуваються в нашій країні. Незрозуміло, як можна не любити цей райський куточок на землі, цю країну, український народ, щоб так знущати з нього. Поки що нас пестить тільки ласкаве весняне сонечко, воно і завтра зігріватиме теплом жителів усієї України – від сходу до заходу, від північних областей до Криму». Я знаю кілька офісів київських фірм, де працівники не раз прослуховували цей аудіоролик і аплодували стоячи...

Ця історія чимось нагадує вчинок легендарної Наталі Дмитрук, сурдоперекладачки колишньої програми «Вісті Першого національного» на УТ-1. 25 листопада 2004 року в прямому ефірі вона повідомила мовою жестів усієї сотисячній аудиторії глухих України: «Результати ЦВК є сфальсифікованими. Не вірте. Наш президент – Ющенко. Мені дуже прикро, що досі доводилося перекладати неправду. Надалі я цього не робитиму. Не знаю, чи побачимось».

Паралелі напрочуд промовисті. Жінки представляють рідкісні професії і за вчинком кожної з них – перспектива довгого безробіття з політичних

мотивів. Загроза матеріальних труднощів і важкого пресингу. Свідомий вибір такого майбутнього – сигнал, що настав час, коли мовчанка й бездіяльність для порядної людини – серйозніша загроза, ніж матеріальний дискомфорт.

НЕ ВІР, НЕ БІЙСЯ, НЕ ПРОСИ

Малі подвиги виростають із великих політичних поразок. Сьогодні опозиція не здатна організувати людей для масового опору. Сили, що її репрезентують, погодилися з нав'язаною їм партією влади роллю політичних маргіналів і клоунів, здатних воювати хіба що за монополію у власному таборі. Їхні лідери вважають своїм зоряним часом участь у політичних ток-шоу – цих вульгарних зразках «потішної» демократії. Вчорашні проводирі перетворилися на «чучела» й «тушки» провладних фракцій у парламенті та місцевих радах. Деяким високопосадовцям уже здається, ніби немає громадянина, а є пластилін, із якого можна ліпити будь-яких совкових покручів та кримінальних потвор. Аж тут у прямому ефірі з'являється Людмила Савченко з українським зверненням: ви забули про нас; ми є, ми нікуди не поділися; Майдан 2004 року – не випадковість; ми не стерпимо криміналу й совка; якщо опозиційна політика не здатна на організовані акції, то влада відчує стихійний індивідуальний протест мільйонів; і він буде навіть у прогнозі погоди.

Індивідуальний ненасильницький опір має давню історію, про це написано море літератури (годі й казати, власне, про мільйони акцій у світі). Є ціла філософія протесту, до речі, дуже органічна для наших широт. Кінець 80-х – початок 90-х років минулого століття... Важко

переоцінити роль у здобутті Незалежності й, головне, у пробудженні від сну решти громадян – київських та львівських мітингів чи студентського голодування. Але переконання, що «Україна буде», прийшло не з маніфестаціями чи багатотисячними виступами, а зі скупими повідомленнями в пресі, з історіями від знайомих про масовий вияв громадянської позиції.

У селах Черкащини чи Київщини почали з'являтися вчителі-«націоналісти», які на уроках заговорили про русифікацію та злочини радянської влади. У столичному метро хтось на російськомовних вивісках понадписував: «Чому не українською?» У Кіровограді в одну ніч замайоріло кілька синьо-жовтих прапорів. А в Дніпропетровську на початку 1990-х стався випадок, який узагалі може ввійти до золоті хрестоматії ненасильницького опору: Едуард Рилінг, німець за національністю, який до своїх 54 років розмовляв лише російською, «закидав» обласне управління освіти «інформаційними запитами»: як його онукові забезпечене право навчатися державною мовою? Через два роки старань малий Рилінг таки зміг піти до української школи.

Коли таких «поодиноких» прикладів стає мільйони, коли кожен самотужки боронить свої права, буде захищено й державу.

ЗРОБИ ДЗВІНОЧОК ВЛАДІ

Реалізується ця філософія достатньо просто – не відходячи від робочого місця, на вулиці, вдома. Головне – наявність, як сказала б Олена Теліга, «цивільної відваги». Такої, як у Наталі Дмитрук чи Людмили Савченко. «Малі подвиги» перетворюють населення на націю. Народом стають «сусіди і навіть черга в пивній», як дуже

ФОТО ОЛЕКСАНДР ЧЕРНЕНЬОБ

точно зазначив наш сучасник Павло Вольвач.

Ігнорувати будь-які форми співпраці з антиукраїнськими політсилами та організаціями, не ходити на політичні теле- й радіопрограми, куди запрошені одіозні шовіністичні елементи. Не приховувати своїх громадянських поглядів на службі, у транспорті, серед сусідів. Розміщувати слогани з викриттям конкретних фактів антиукраїнської політики влади у вітринах своїх магазинів, на підприємствах, де працюєте. Повідомляти у блогах, соціальних мережах, коментарях до статей в інтернеті про факти порушень законів і Конституції з боку представників влади та організацій. Якщо бачите на вулиці антиукраїнську листівку, на-

ліпку тощо, зірвати її. Припинити давню традицію випускати пару в «кухонні войовничі розмови», які зараз перемістилися до соціальних мереж. Закон нашого часу – не мовчати.

Бачите правопорушення – пишіть скаргу відповідно до Закону «Про звернення громадян». Хочете змусити чиновника заговорити на незручну для нього тему – зробіть запит на отримання даних (Закон «Про доступ до публічної інформації» таке право надає). Серед адресатів – особлива увага міліції, СБУ та прокуратурі. Саме до компетенції цих органів належить підслідність у справах щодо антиукраїнської діяльності, розпалювання міжнаціональної ворожнечі та порушення прав громадян.

ПРАВДОЛЮБ.
Сурдоперекладач Першого Національного телеканалу
Наталя Дмитрук,
ризикуючи втратити роботу, розповіла своїм глядачам про фальсифікації виборів у 2004-му

Узяти за правило судитися. Наша Феміда – найбільш корумпована у світі, та навіть вона буде змушена діяти за законом, поставши перед тисячами подібних між собою предметних позовів. Тож, якщо бачите утиски своїх прав, не полінуйтеся піти до суду.

Законодавство має стати найдієвішим елементом індивідуального опору. Російськомовні білборди тощо? Є Закон «Про рекламу», який чітко говорить, що її мовою є українська. Приниження національної гідності? У Кримінальному кодексі ви знайдете ст. 161. Образа честі, гідності й ділової репутації? Цивільний позов.

До можновладців незайве надсилати листи (конверт коштує 30 коп.), повідомляючи про своє ставлення до конкретних виявів їхньої політики чи публічних заяв.

Принципово розмовляти з чиновниками українською і вимагати від них дотримуватися ст. 10 Конституції. Навіть якщо ви користуєтеся російською вдома і в середовищі друзів. Ця влада має відчувати, що в нашій країні спільного з «Русским міром» не більше, ніж із китайським чи англосаксонським.

На вшанування національних свят, пам'яті трагедій, подій, які мали значення у вітчизняній історії, вивішувати синьо-жовтий прапор на балконах власних квартир.

Кампанія індивідуального протесту – не лише данина власній совісті. Це ще й оцінка громадянських активів України. Майдан 2004-го в перші дні не був би таким багатолюдний, якби індивідуальний протест, позначений помаранчевою стрічкою на рукаві чи сумочці, в передреволюційні дні не виявив, скільки тих, хто не хоче подальшого занурення країни в болото агресивного совка.

Сьогодні українці своїм малим індивідуальним протестом мають робити щоденний дзвіночок влади: «Усіх не звільниш із роботи, не затягнеш до воронка й не пересадиш у СІЗО». Адже боротися щодня із сотнею тисяч малих індивідуальних актів непокорі – це не мітинг розігнати й не привезти до Львова провокаторів. ■

«Україна-20»

1991-2014

Утрачені можливості

Виконавши завдання-мінімум зі створення інституційної основи (було завершено формування установ; складено підмурівки законодавчої бази для України як держави з демократичним політичним режимом та ринковою економікою), тодішній істеблішмент не спромігся визначитись із напрямом та ефективною програмою розвитку, а опозиція не представила суспільству змістовної альтернативи.

- Конституційна модель не сприяла формуванню відповідальної влади, а відсутність виборів одразу після здобуття незалежності законсервувала у вищих органах держави розстановку політичних сил, характерну для останніх років СРСР.
- Ті, у чийх руках були економічні ресурси, — керівники промислових підприємств («червоні директори») й колгоспів/радгоспів, — не маючи над собою ані політичного, ані суспільного контролю, впливали на ухвалення стратегічних і тактичних рішень.
- Прагнучи швидкого збагачення, такий «істеблішмент» розтринькував ресурси країни, а вирішення соціальних питань перекладав на бюджет, часто вимагаючи «включення верстата» й насичуючи економіку нічим не забезпеченою грошовою масою.
- Водночас політичні сили, які проголошували незалежність України своєю метою і апелювали до патріотизму, не змогли сформулювати адекватної альтернативи ані щодо економічних реформ, ані щодо системи управління державою. Понад те, брак активних дій із їхнього боку розчарував потенційних прихильників, відтак електоральна база опозиції виявилася вузькою.
- Ані у внутрішній, ані в зовнішній політиці країна не отримала свого «обличчя»: чітко визначених цілей, інтересів та уявлення про механізми їх реалізації.
- Поеднання цих чинників призвело до гіперінфляції, зубожіння людей, олігархізації економіки й політичної кризи.

Затримка на старті

У перші роки незалежності було зроблено необхідні кроки для утворення України як самостійної держави, однак так і не вирішено основоположних питань її розвитку

теоретики, і практики посткомуністичних перетворень однак не в тому, що успіх потребує наявності кількох ключових компонентів:

- чіткого плану реформ, які мали би проводитися не заради «процесу реформування», а для вивільнення економічної ініціативи громадян та доступу їх до ресурсів і механізмів вільного ринку. Для того щоби запровадив ринок, потрібно законодавчо створити йому умови, до того ж виходячи з конкретної ситуації в країні та зважаючи на її порівняльні переваги та недоліки.

- формування такої структури влади, яка давала б змогу ефективно ухвалювати і втілювати в життя необхідні рішення, зокрема такі, що матимуть (короткостроковий) негативний ефект. При цьому влада мусила залишатися відповідальною перед виборцями (не допустити диктатури) і легітимною (мати довіру й підтримку громадян).

- існування в суспільстві верств, які б схвалювали реформи, вигравали від них і ста-

Автори:
Ростислав
Павленко,
Андрій Дуда,
Олег Іванов,
Сергій Балан

вали союзниками у здійсненні подальших перетворень. Такі групи мали бути достатньо численними, щоб забезпечувати підтримку на виборах і постійно розширюватися, демонструючи успіх реформ (кінцевою метою яких є виграш суспільства від встановлення нової економічної та політичної системи).

– визначення країною свого місця і ролі в регіоні та на міжнародній арені загалом: зіставлення бажаних цілей із наявними ресурсами, пошук союз-

ших умов порівняно із сусідами, адже паралельно із завданнями реформування вона мусила вирішувати питання створення нової держави. Однак за наявності бачення того, якими мають бути реформи, ця особливість виявилася не вадою, а перевагою. Формування нової держави означало більший ступінь свободи у виборі того, якою їй бути. Відтак перед українськими елітами постала можливість побудови такої країни, яка могла найкраще скористатися зі своїх переваг і мінімізувати вплив недоліків, вживаючи заходів для їх компенсації. Але на практиці з'ясувалося, що можновладці не використали ефективно жодного з «компонентів успіху».

РОМАНТИЗМ, САБОТАЖ, ПРИСТОСУВАНСТВО

На перший погляд, програм і бачень не бракувало. Так, ще 3 липня 1991-го Верховна Рада (тоді УРСР) схвалила урядову «Програму надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового

**ПОРУЧ ІЗ «РОМАНТИКАМИ»
БУЛО ЧИМАЛО «ЛЮДЕЙ
БОЛОТА», ЯКІ ВОЛІЛИ
ЗБЕРЕГТИ ЗВИЧНИЙ СПОСІБ
УПРАВЛІННЯ КРАЇНОЮ**

ників, орієнтування зовнішньої політики й «зовнішньої економіки» на посилення своїх переваг та отримання ресурсів для розвитку пріоритетних секторів у середині країни.

Часто доводиться чути, що Україна опинилася у складні-

Без стратегії

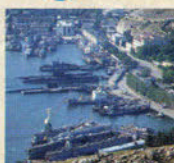
6 грудня 1991
Ухвалення Законів України «Про оборону України» та «Про збройні Сили України». Розташовані в Україні частини радянської армії підпорядковуються Україні.

13 грудня 1991
Створення Адміністрації президента України.

2 січня 1992
У Росії й слідом за нею в інших країнах СНД скасовується централізований контроль над цінами (на підставі Указу президента РРФСР від 6 грудня 1991 року).

12 січня 1992
Росія й Україна укладають першу угоду про розподіл Чорноморського флоту.

ПОДІЇ В УКРАЇНІ

10 січня 1992
Запровадження в готівковий обіг купоно-карбованця.

Січень – лютий 1992
Затвердження державних символів України: гімну, прапора, малого герба.

Січень 1992
Український уряд вимушений повторити за РФ зняття державного контролю за ціноутворенням, не маючи стратегії дій у цих умовах.

ПОДІЇ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ТЕРЕНІ

25 лютого 1992
Створення Державної думи України (на чолі з президентом) для вироблення стратегічних рішень; проіснувала дев'ять місяців.

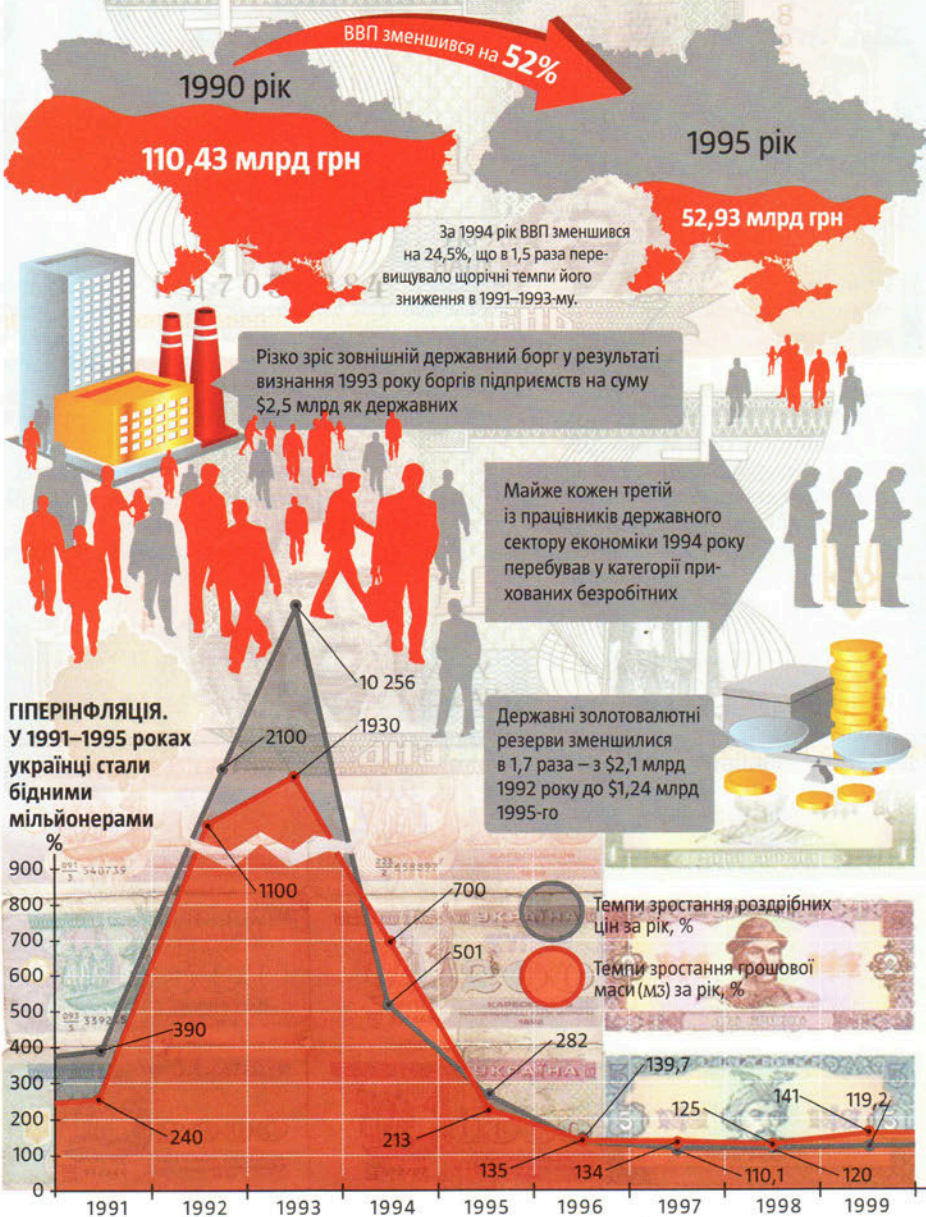

3 березня 1992
Війська колишнього СРСР починають покидати Литву.

стану». Вона, своєю чергою, ґрунтувалася на попередніх програмах та ідеях. Упродовж 1991 року було прийнято 35 законів, зокрема про власність, про оренду, про підприємництво, про підприємства, про банки і банківську діяльність, про господарські товариства та інші, які мали ключове значення в житті країни й заклали правову основу переходу до ринкової економіки. Однак ці рішення, безумовно, необхідні для створення підвалин економічного життя нової держави, мали суттєву ваду. Логіка їх ухвалення передбачала не так докорінне реформування економічного ладу, як виокремлення УРСР з економічної системи СРСР (що не відповідала українським інтересам і потребам). Понад те, ініціатори реформ (і у владі, і в опозиції) багато в чому підпали під «романтизм», який видавався духом того часу. Звідси й завищені очікування, сподівання на те, що багатства України самі собою дадуть змогу швидко й безболісно перейти до економіки нового типу. Зрештою, на всіх рівнях прийняття рішень бракувало знань про те, як насправді функціонують сучасні ринкові економіки. Як зазначай, поруч із «романтиками» було чимало «людей болота», що не виявляли особливого ентузіазму щодо пропонуваного змін і воліли зберегти звичний спосіб життя й управління країною. Окрім них траплялися й відверті пристосуванці, які в нових умовах угледіли можливості безконтрольного збагачення.

РЕЗУЛЬТАТИ БРОДІННЯ НАОСЛІП

У 1991–1994 роках спостерігався найнижчий рівень соціально-економічного розвитку України

5 березня 1992
Закон «Про Представника Президента України», які призначалися й звільнялися главою держави й здійснювали виконавчу владу на рівні областей і районів. Система проіснувала до 1994 року, коли було ненадовго відновлено ієрархію виконавчих комітетів рад.

1 липня 1992
Винесення на всенародне обговорення проекту Конституції України. Після цього офіційно не розглядався, натомість протягом 1993 року конституційна комісія готувала інші проекти, які також не було розглянуто.

22 серпня 1992
Державний центр Української Народної Республіки в емілі урочисто склав свої повноваження, передавши їх президентові України Леонідові Кравчуку.

3 вересня 1992
Україна стала членом Міжнародного валютного фонду; вступила до Світового банку і Європейського банку реконструкції та розвитку.

21 березня 1992
Проведення в Татарстані референдуму про суверенітет (більшість проголосувала «за»).

31 березня 1992
Федеративний договір про розмежування повноважень між федеральними органами РФ та органами влади республік (підписаний усіма республіками, крім Татарстану і Чечні).

20 вересня 1992
На перших після здобуття незалежності парламентських виборах в Естонії переконливо перемогли праві партії.

Бракувало тих, хто був би готовий сформулювати програму дій і взяти відповідальність за її виконання, а не пояснювати причини провалу.

ЧЕРВОНІЙ ДИРЕКТОРАТ

Структура економіки України визначила порівнянню силу однієї з груп істеблішменту, яка відіграла провідну роль у процесах 1991–1994 років, — «червоного директорату». «Виробництво засобів виробництва» сягало 65%, а товарів народного споживання — тільки 35% сукупного обсягу. Натомість у реальних цінах ця пропорція була 87 до 13, хоча навіть у Польщі, структура виробництва якої теж вважалася деформованою, співвідношення становило 35 до 65. Використання основного капіталу характеризувалося низьким рівнем технологій, високою енергоємністю продукції та ресурсозатратністю виробництва.

Відтак найпотужнішими гравцями виявилися керівники підприємств «групи А» — так звані червоні директори й подібні до них за суттю поведінки голови колгоспів/радгоспів. Нагадаємо, що ще в останні роки існування СРСР розширення самостійності підприємств (особливо великих) здебільшого звелось до можливості їхніх очільників вільно розпоряджатися фондами. А оскільки розпад традиційних зв'язків у межах Союзу породив проблему збуту продукції, вирішити яку за рахунок західних ринків було нереально (і через брак досвіду зовнішньоеконо-

мічної діяльності, і через часто неконкурентну якість або специфічне призначення товарів), шлях до швидкого збагачення чимало «червоних директорів» знайшло в розпродажу фондів своїх підприємств. При цьому, оскільки вони залишалися державними, саме на держбюджет їхні керівники покладали відповідальність за виплати зарплат та здійснення інших видатків.

Представники такої «госпеліти» цілком упевнено почувалися в парламенті: «червоних директорів» поміж народних обранців налічувалося 97, голів колгоспів — ще 35. Вміло апелюючи до соціального попиту та ностальгії за минулими часами, коли «держава забезпечувала все», вони могли розраховувати на підтримку десятків своїх колег-депутатів з інших сегментів «партійного і радянського керівництва», а то й представників опозиційної Народної Ради. Останні, так і не сформувавши власного бачення економічних питань, часто йшли за чужими ідеями.

СТРАТЕГІЧНА ПОМИЛКА — НЕРОЗПУСК ПАРЛАМЕНТУ

Збереженню такої ситуації — браку стратегії, домінування поточних та егоїстичних інтересів над національним — суттєво посприяло відкладення питання про дострокові вибори Верховної Ради. Практично у всіх країнах Східної та Центральної Європи перші демократичні вибори, на яких перемагали реформатори, ознаменували власне перехід від

ЦИТАТИ

Зі знанням справи

Леонід Кучма, прем'єр-міністр України, 18 листопада 1992 року: «За рік ми добилися того, що люди зневірилися в нашої здатності керувати державою... Я думаю, що менше вагона в цій державі зараз крадуть тільки з похмілля...»

Про природу влади

Леонід Кучма, заступаючи на посаду прем'єр-міністра 13 жовтня 1992 року: «Україна ніколи не була незалежною державою. Україною керували, як обласним центром. Проголосивши незалежність, ми до цього дня не змогли вирватися за рамки провінційної системи управління. Нашим політикам треба усвідомити, що владу не дають і владу не беруть — владу створюють».

Про суть проблеми

Іван Плющ, голова ВР України, 25 грудня 1994 року: «Вступивши на самостійний шлях розвитку, ми змогли тільки в загальних рисах визначити, куди йти, і ще менше — як це робити».

Про базові підходи

Левко Лук'яненко, народний депутат України, 6 грудня 1991 року: «До 24 серпня 1991 року в Україні ми мали окупаційну адміністрацію і ставилися до неї, як до ворожої українському народові сили. Від 24 серпня ми маємо в Україні свою незалежну державу. Вона не повна — немає армії, прикордонної охорони... Вона не добра — Верховна Рада страшенно реакційна, а уряд і місцеві органи влади ще гірші. Але це вже атрибути нашої незалежної української держави».

радянської до пострадянської історії. Це давало змогу вирішити кілька завдань:

— оновити еліту, причому на хвилі демократизації і незалежності до парламенту справді мали шанс потрапити здібні й патріотичні фахівці, які довели свою спроможність досягати результату;

— підвищити легітимність влади й водночас чітко вказати суспільству, які політичні сили взялися за проведення реформ, із кого вимагати результат (що

13 жовтня 1992
Призначення
прем'єр-
міністром
Леоніда Кучми.

11 листопада 1992
Спільна постанова Національного банку України і Кабінету Міністрів про введення українського карбованця в безготівковий обіг, що замінювало собою створення єдиної грошової системи України.

18 листопада 1992
ВР делегує частину законодавчих функцій Кабміну — КМУ отримує право видавати декрети, що мали силу закону, з економічних питань.

Грудень 1992
За підсумками року інфляція сягнула понад 2000%.

25 вересня 1992
Угода про припинення вогню між Азербайджаном і Вірменією.

1–15 грудня 1992
VII З'їзд народних депутатів РФ. Призначення головою уряду РФ Віктора Черномірдіна. Загострення протистояння депутатів і президента Єльцина, що згодом виллється в силову боротьбу і розстріл «Білого дому» РФ.

1 січня 1993
Чехія і Словаччина стають незалежними суверенними державами.

підвищує мотивацію працювати для самих політиків);

— забезпечити у ВР стабільну підтримку реформаторських кроків, при цьому зберігаючи парламентський фільтр від привнесення суто лобістських інтересів, чим часто зловживає виконавча влада, позбавлена контролю.

За кожним із цих пунктів ситуація в нашій країні була не з найкращих. Провідні представники тодішньої опозиції пізніше згадували, що воліли підтримати Українську державу в перші місяці її незалежності, тож не ставили руба питання, які могли «розхитувати човен». У цьому виявилася одна з головних вад тогочасної опозиції, яку успадкували політичні сили, що виросли з неї: невміння розмежувати питання стратегії, національного інтересу і державного існування та питання деталей розбудови, конкретних політичних рішень, які не ставлять під сумнів існування держави, проте покликані шукати оптимальніший шлях її розвитку.

Відтак, ідучи на співпрацю з владою, знімаючи з порядку денного проведення дострокових виборів, наявність опозиційності тощо, «демократи» (як тоді називали опозицію до КПУ) в очах суспільства виявилися нічим не кращими за керівництво.

Тож коли 1993 року рішення про дострокові вибори все ж було ухвалено, і влада, і опозиція сповна відчули розчарування громадян. У результаті створена ситуативна ліва більшість спромоглася обрати спікера-соціаліста, а сама структура парламенту виявилася надто строкатою, щоби підтримати цілісний курс реформ. Президент Леонід Кучма, обраний у 1994-му на тій самій хвилі розчарування, скорис-

ФОТО: УКРІНФОРМ

ЗГАСАННЯ ПРОТЕСТУ. Масові страйки шахтарів сходили нанівець. «Червоні директори» підім'яли під себе профспілковий рух

тався ситуацією по-своєму: нестабільна Верховна Рада перетворилася на зручного спаринг-партнера, на якого було вигідно перекладати відповідальність за брак змін на краще. Тим більше що багато закордонних оглядачів пам'ятали приклад Росії, де конфлікт між президентом і парламентом закінчився збройними сутичками, а обрана після них Державна дума виявилася неспроможною підтримувати ліберальні реформи. Апелюючи — явно чи неявно — до цього прикладу,

Кучма міг збільшувати свої повноваження.

СУСПІЛЬСТВО ГОТОВЕ СПРИЙНЯТИ ЦІЛІСНУ ПОЛІТИКУ

Власне, суспільство у перші роки незалежності подавало доволі суперечливі сигнали. Так, за опитуванням Інституту соціології НАНУ, 1994 року 22,1% респондентів виступали за соціалістичний шлях розвитку країни, 12,7% — за капіталістичний. При цьому 23,7% «підтримували і тих, і тих, аби не конфліктували» (отже, були готові прийняти будь-який варіант подій), 20% не підтримували нікого, 19,3% було важко визначити свою позицію. Цікаво, до речі, що співвідношення між цими групами залишається незмінним до сьогодні.

Це свідчить про те, що адекватна ситуації програма реформ із належним виконанням могла би знайти підтримку і чималої кількості людей, які згодою мали б можливість стати ядром середнього класу; у Європі саме він є запорукою стабільності та розвитку держави.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА: ПРИМАРНІ ТА ЯВНІ ЗАГРОЗИ

На зовнішній арені спроби українського керівництва віднайти своє місце у регіоні та світі нагтовхнулися щонайменше на три серйозні стимувальні фактори. По-перше, Україна стала жертвою стереотипів Заходу, вправно підтриманих російськими чинниками: «нестабільна країна, яка отримала третій у світі ядер-

Травень 1993
ВР відмовилася продовжити повноваження уряду видавати декрети, що мали силу закону (термін сплив 21 травня).

7 червня 1993
На Донбасі почався безстроковий страйк шахтарів. ВР 17 червня виконала їхню вимогу — призначила на 26 вересня 1993 року консультативний референдум щодо (не)довіри президентові і парламенту. Після переговорів із Кравчуком ВР за два дні до референдуму скасувала його і постановила провести 27 вересня 1994-го дострокові парламентські, а 26 червня дострокові президентські вибори.

21 вересня 1993
Відставка Леоніда Кучми з посади прем'єра.

22 лютого 1993
Рада Безпеки ООН ухвалює рішення створити трибунал для розслідування військових злочинів, скоєних на території колишньої Югославії. Це перший подібний трибунал після Нюрнберзького (1945–1946).

25 квітня 1993
Всеросійський референдум. Більшість його учасників висловилися за довіру президенту, проти дострокових президентських і парламентських виборів.

19 вересня 1993
Прихід до влади в Польщі лівих, які, втім, продовжили реформи.

ФОРМУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

Енергоємність ВВП 1990 року в Україні була майже вдвічі вища, ніж у промислово розвинених країнах Західної Європи. Під час економічної кризи вона збільшилася ще на 34%, а електроємність – на 47%.

У 1991–1995 роках чітко простежувалася тенденція до зменшення видобутку природного палива в Україні

* Природні енергетичні ресурси

1990 року частка дефіцитних видів палива (природний газ і нафтопродукти) становила 61,3%, 1994-го – 64,3%.

Різне зростання цін на нафту, яку постачає переважно Росія, призвело до того, що обсяг її переробки поступово зменшувався і 1995-го становив лише 16,9 млн т (на 14% менше, ніж попереднього року), при цьому 11,5 млн т – давальницька сировина. Було завантажено лише 25% потужностей переробної промисловості

ний потенціал». При цьому тактична ядерна зброя була без будь-яких переговорів вивезена до РФ 1992 року, а стратегічна, яку Україна не могла ані утримувати, ані застосувати, стала одним із головних каменів спотикання у спробах налагодити контакти зі світом. Результат переговорів – Будапештський меморандум 1994 року, яким ядерні держави гарантували безпеку нашій країні. Зокрема, вони пообіцяли не використовувати економічних важелів тиску (!). Однак Україна жодного разу – ані під час конфлікту навколо Тузли, ані в ході «газових воєн» – не скористалася з

можливостей цього документа.

По-друге, амбівалентну роль відіграла Москва. З одного боку, за Єльцина вона поводитися менш агресивно і жорстко щодо сусідів, аніж після 1999-го. Однак залежність від поста-

ТАК ЗВАНІ ДЕМОКРАТИ АБО ЗАХОПЛЮВАЛАСЯ СИМВОЛІЧНИМИ ПИТАННЯМИ, АБО ВПРАВЛЯЛАСЬ У КРАСНОМОВСТВІ

чання енергоносіїв і нездатність українських еліт вирішити це питання створили по-

тужний важіль впливу Росії (енергетика і її вплив на політику в регіоні – тема окремого дослідження **Тижня**).

По-третє, наші західні сусіди чітко визначилися зі своїм вибором – вступ до НАТО і ЄС. На початку 1990-х в Україні ані влада, ані опозиція не винесли питання євроінтеграції на порядок денний політики, про нього не говорили як про комплекс рішень, які треба було ухвалити, тож у багатьох євроінтеграційних темах ми перебуваємо на рівні, який західні сусіди пройшли 1993 року.

ШОК БЕЗ ТЕРАПІЇ

Такий комплекс умов визначив безпорадність руху України в перші роки незалежності. Чимало дослідників вважають несправедливим, що нашу державу було «втягнуто» в шокотерапію слідом за Росією, яка з початку 1992 року скасувала регулювання цін, що стало справжнім потрясінням як для російської економіки, так і для пов'язаних із нею економік колишніх союзних республік.

Натомість цей факт свідчить про інше: брак розуміння економічних процесів і рішучості в проведенні власної політики. Навіть після цінового шоку керівництво уряду і Нацбанку зважалося запровадити безготівковий обіг купону-карбованця лише в листопаді 1992-го! До цього кошти для здійснення платежів до РФ чи країн СНД у прямому сенсі перевозилися мішками.

Така нерішучість була пов'язана як з індивідуальними

22 жовтня 1993
Ухвалення Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який уперше визнавав як учасників бойових дій бійців УПА, що боролися проти нацистів.

Грудень 1993
Інфляція перевищила 10 000%.

8 лютого 1994
Україна першою з держав СНД приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру».

Березень – квітень 1994
Вибори до Верховної Ради (за мажоритарною системою абсолютної більшості). Обрано 336 депутатів із 450. У решті округів призначено повторні перегони. Тимчасово формується ліва більшість, головою ВР обирають соціаліста Олександра Мороза.

2–4 жовтня 1993
Сутічки в Москві між прихильниками парламенту РФ і президента. Запровадження надзвичайного стану, розстріл «Білого дому», арешт керівництва ВС РФ.

12 грудня 1993
Референдум щодо нової Конституції РФ («за» – 58,4%). Вибори до Ради Федерації і Держдуми – нового законодавчого органу РФ; найбільше голосів (22,8%) отримує ЛДПР Володимира Жириновського.

16 січня 1994
Гайдар виходить зі складу російського уряду на знак протесту проти «консерватизму урядової політики».

Затяжна «війна» з корупцією

Роки незалежності дуже переконливо довели, що українським політикам легше декларувати, ніж справді переходити від централізованої економіки до ринкової. Оскільки для того, щоб суспільство функціонувало за принципом попиту-пропозиції, передусім потрібна життєздатна законодавча система, де кожен рівний перед законом, а гласність забезпечує вільна і незалежна преса. До того ж необхідні варті довіри інститути контролю й забезпечення рівноваги.

Альтернатива – закон джунглів і корупція. Не демократія, а клептократія.

У новонародженій Україні політика стала боротьбою за владу, а не за ідеї та цінності. Приватизація – важливий інструмент власного збагачення і поліпшення добробуту свого почту. Отже, захоплення влади стало не засобом, а метою (так само події розвивалися в інших колишніх радянських республіках).

Пригадую, коли ПАРЕ почала спостерігати за Україною, багато хто казав, що їй потрібні не батлачки про зобов'язання, а посилення економіки.

Однак передумовою зростання є стабільність і прозорість, а не принцип «хто спритніший, той і навіс». В Україні дуже великий потенціал, оскільки вона має родючі землі та кваліфіковану робочу силу. Але її репутації, а відтак й інвестиційному клімату завдала шкоди поширена корупція.

Помаранчева революція була для багатьох подією, після якої мало закінчитися зловживання владою, а політика – відокремитися від бізнесу завдяки «усуненню бандитів».

Але вже на момент першої її річниці люди розчарувалися. (Хоча принаймні могли говорити і писати про це!) Вони усвідомили, що 2004 року помаранчеві партії були спроможні об'єднатися проти когось. Але після добрих намірів і планів не зроблено реальних кроків для їх реалізації.

Тож люди і далі терплять те, що їм доводиться платити в конверті за «безкоштовні» медицину та освіту. А чиновники, як завжди, звикли отримувати доплату до своєї (низької) зарплати завдяки корупції. Не дивно, що в усіх подальших передвиборчих кампаніях найперші обіцянки, як і раніше, стосувалися боротьби з нею.

Ці постійні розмови, а не справи стали головною причиною непереконливої перемоги Януковича на президентських перегонах.

Новий глава держави теж пообіцяв боротися з корупцією. Але він, схоже, налаштований так рішуче, що, аби вже напевне, зосередив у своїх руках уся владу й почав власну війну з корупцією – за «зловживання службовим становищем» судять лише колишніх урядовців.

Однак у результаті там, де його попередники могли перекласти провину за невиконані обіцянки одне на одного, посилюючись на те, що хтось ін-

ший, а не вони мали відповідні повноваження, тепер абсолютно зрозуміло, на кому лежить уся відповідальність за брак боротьби з корупцією.

Державні органи ставлять штучно розроблені фінансові плани перед контрольними органами, а ті на власний розсуд штрафують бізнес. Мені доводилося чути від данських інвесторів, що отримання ліцензії, оподаткування і митниця – справи небезпечні.

А ще мені не раз розповідали історії про відшкодування ПДВ. Хтось отримує його оперативно, хтось – ні, а хтось узагалі не отримує. Усе залежить від зв'язків або правильних політичних кольорів.

У грудні 2010 року Мережа боротьби проти корупції для країн Східної Європи та Центральної Азії ОБСЄ ухвалила другий моніторинговий звіт щодо України. У документі зазначається, що з 2004-го держава виконала тільки одну з 24 рекомендацій Організації. І навіть це досягнення – прийняття Закону «Про відповідальність юридичних осіб за вчинення корупційних правопорушень» – нівельоване, оскільки новий пакет антикорупційного законодавства, який нещодавно підписав президент Янукович, не містить відповідних положень.

«Україна – одна з останніх серед усіх країн – членів Мережі щодо виконання рекомендацій! Але чомусь ніхто не відповідає за розробку і впровадження стратегій боротьби з корупцією», – обурено заявив керівник словенської антикорупційної комісії та групи моніторингу України Горан Кліменчич під час візиту до Києва.

Згідно з цим документом, основним недопрацюванням української влади є брак окремого державного органу, який би займався виключно розслідуванням випадків корупції, регулювання в питанні конфліктів інтересів на державній службі, а також контролю держзвдатків та фінансування політичних партій. Серед рекомендацій – забезпечення незалежності прокуратури від політичних впливів і визначення кримінальної відповідальності для юридич-

них осіб за корупційні правопорушення.

Аналогічні критичні зауваження висловила Група держав Ради Європи проти корупції (GRECO), яка в нещодавньому звіті про дотримання вимог понизила рейтинг України у зв'язку з невиконанням кількох рекомендацій. Таке поміж країн – членів GRECO трапляється дуже рідко, якщо взагалі трапляється.

Серед усіх цих сумних фактів є одне позитивне зрушення: Закон «Про доступ до публічної інформації». Безперечно, це крок у правильному напрямку. Буде цікаво побачити, як ЗМІ скористаються можливістю зазірнути за лаштунки і розвивати напрям журналістських розслідувань по-новому. Нам варто лише сподіватися, що вони ризикнуть. ■

Автор:
Ганна
Северін,
Данія

**В УКРАЇНІ ПОЛІТИКА СТАЛА
БОРТЬБОЮ ЗА ВЛАДУ,
А НЕ ЗА ІДЕЇ ТА ЦІННОСТІ**

«Більш ніж два роки режим не проіснує»

Сяргей Висоцкі, лідер Білоруської партії свободи, про глухий кут Лукашенка, антиросійські настрої та церковне холуйство

Спілкувався
Артем
Скоропад-
ський,
спеціально
для *Тижня*

Фото:
Андрій
Ломакін

Довгий час президент Білорусі Аляксандр Лукашенка казав, що його країна є острівком стабільності на теренах СНД, однак наприкінці травня цю стабільність було втрачено лише за сім днів. Про ситуацію в країні *Тижень* поспілкувався з лідером однієї з опозиційних білоруських партій.

У. Т.: Криза в країні зумовлена об'єктивними причинами чи все ж, як казав сам Лукашенка, цьому сприяли зовнішні чинники?

— Звісно, значна частина провини лежить на президенті. Той економічний совок, який практикувався впродовж його правління, природно, вичерпав себе. Але річ не тільки в цьому — допускалися політичні помилки, не можна було робити так, щоб країна аж настільки залежала від Росії. З останніх стратегічних прорахунків — нещодавні вибори. Лукашенка повірив, що коли він різко порве відносини із Заходом, то здобуде відповідну економічну підтримку, а в результаті його розвели, як пацана. Крім того, ве-

ликі економічні гравці в Білорусі теж сприяли тому, щоб у країні сталася девальвація. Адже справа ось у чому: Лукашенка витиснув багатьох білоруських бізнесменів, а їхнє місце посіли російські. Вони пов'язані з криміналом, а кримінал зі спецслужбами, тож у мене немає сумнівів, що тут була зовнішня гра. Як наслідок — це зумовило сильні антиросійські настрої, яких раніше не було. Люди вже говорять, що Росія хоче перетворити нас на Смоленську губернію й використовувати білорусів як робочу силу.

ХРОНІКА ОСТАННІХ
ПРОТЕСТІВ
У БІЛОРУСІ

7 червня

Мінські автомобілісти провели акцію «Стоп-Бензин» проти підвищення цін на пальне, фактично заблокувавши центральну вулицю столиці. Люди, які стежили за подією з тротуарів, кидали під колеса авто дрібні купюри. Кількох учасників виступу було оштрафовано більш як на 3,3 млн білоруських рублів (близько \$660), проте їм не довелося платити — гроші зібрали активісти. Наступного дня Лукашенко наказав знизити ціни на бензин.

8 червня

На заклик групи «Вконтакте» «Революція через соціальну мережу» в різних містах Білорусі близько 1 тис. користувачів інтернету вийшли на мовчану акцію протесту без жодних політичних гасел на транспарантах чи прапорах. Зокрема, у Мінську в ній узяли участь 400 осіб, у Гомелі — 200, у Бресті й Могильові — по 100. Подібна спільнота з'явилась і у Facebook.

12 червня

Жителі Гродненської області перекрили дорогу біля переходу «Брузги» на білорусько-польському кордоні. Люди були невдоволені обмеженнями на вивезення з країни деяких товарів, що їх запровадив офіційний Мінськ. Із близько 200 учасників протесту 22 були затримані.

він піде на зближення із Заходом, то треба випускати всіх політв'язнів. Але ви уявляєте, що буде, якщо всі вони зараз, у період нестабільності, вийдуть на волю? Одрозжурочують діяльність проти Лукашенка. Це активні люди зі зв'язками на Заході, яких вважатимуть героями. За великим рахунком, про права людини говорити не випадає — здійснюються біснுவаті атаки на правозахисників, журналістів, усіх опонентів. «Мочать» усіх.

У. Т.: Бодай якісь незалежні ЗМІ у вас є?

— Є офіційні видання, є так звані незалежні. До речі, хоча зазначити, що заможні люди дивляться українське телебачення через супутник. Інтернетом у Білорусі користується менш як третина населення. Є три-чотири умовно опозиційні видання, але їхній розвиток відбувався в такій жорсткій авторитарній системі, на них так довго тиснула влада, що вони, на жаль, стали напівопозиційними, на третину опозиційними, частково опозиційними, трохи опозиційними і так далі. До того ж усі сконцентровані навколо однієї політичної групи і далекі від протестних настроїв простого народу.

У. Т.: В Україні Українська православна церква Київського патріархату існує нарівні з Українською православною церквою Московського патріархату. В Білорусі, як я розумію, панівна церква одна — білоруський екзархат Російської православної церкви?

— З церковною ситуацією у нас цілковитий ідіотизм. У кожному русі має бути міра пристойності. Патріарший екзарх Філарет (митрополит Мінський і Слуцький Філарет (Вахромєєв), не плутати з першоієрархом УПЦ КП Філаретом (Денисенком). — Ред.) поводить так по-холодиськи, що це викликає огиду навіть у Патріарха Московського Кірілла. Коли Філарет каже, що ми ваші, все для вас, ми готові йти в підпорядкування Росії, той відповідає: ні, все ж таки йдеться тільки про духовну єдність, все ж незалежність — це промисел Бо-

жий. Зрозуміло, що за цією церковною інтелігентністю Кірілла стоять плани вибудовувати «Руський мір» і в цьому немає нічого хорошого, але його дії хоча б зовні адекватні, на відміну від абсолютно рабської поведінки Філарета.

У. Т.: А в якому стані перебуває Білоруська автокефальна православна церква?

— БАПЦ є найбільш переслідуваною церковною організацією в країні. У її вірян забирають усі храми за однією й тією самою схемою: вони збудували його, довели практично до кінця, але відразу ж приїжджають державний інспектор та ОМОН, усіх виганяють і передають церкву РПЦ. Попри це, віряни ставляться до автокефальних священників дуже добре, знають, що це справжній духівник, а не московський піп. Коли священник БАПЦ відвідує село, то збираються юрби людей, беруть його за руку і ведуть до себе додому, щоб він похрестив дитину або відслужив молебень. Вплив Білоруської автокефальної православної церкви дуже великий. Я впевнений: як тільки в країні з'явиться свобода, це буде дуже серйозна, шанована і впливова організація. Зараз їм дуже допомагає Україна — семінаристи БАПЦ навчаються в семінаріях УПЦ КП.

У. Т.: Не секрет, що основною рушійною силою Помаранчевої революції були студенти. Які нині настрої поміж студентів вашої країни?

— Студентські настрої дуже протестні й більш прозахідні, ніж у білоруській консервативній опозиції. «Швидше в ЄС, швидше в НАТО», — ось що вони кажуть. Я впевнений, невдовзі, коли почнуться якісь протестні події, молодь підтримає їх.

У. Т.: На ваш погляд, революція все ж таки буде?

— Хочете — називайте це революцією. Я називаю це потрясіннями. Потрясіння будуть, і влада зміниться. Може, через рік, може, через три місяці — точно сказати не могу, але більш ніж два роки цей режим не проіснує. ■

У. Т.: Ви можете припустити, що буде найближчим часом з білоруськими політичними в'язнями?

— Лукашенко потрапив у пастку, тому що рух у будь-якому напрямку буде згубним для нього. Якщо остаточно продасть нашу економіку Росії, то якийсь час для себе виграє, але в такому разі рано чи пізно білоруси порвуть його на шматки. Адже це було те, чим він завжди козиряв: так, це наш шлях, так, це наша економіка, так, ми живемо бідно, але гордо, так, у нас стабільність. Якщо

Від огірків до ракет

У Росії і Європейського Союзу вичерпуються теми для розмови

«Огірки, після вживання яких люди вмирають, ...погано пахнуть». Як внесок в історію відносин РФ із Європою це навряд чи зрівняється з Достоевським чи Тургенєвим. Але таким гострим коментарем з приводу спалаху смертельної кишкової інфекції в Німеччині, на який Росія відреагувала заборонаю імпорту овочів з Євросоюзу, Володівір Путін лаконічно підсумував історію відносин, що за два десятиліття пройшли шлях від сповненого ентузіазму зближення через недовірливу озлобленість до виснаженої терпливості.

Минулого тижня лідери ЄС і РФ збиралися на саміт у Нижньому Новгороді. Європейські чиновники кажуть, що заборона імпорту овочів, яку вони розглядають як обурливу надмірну реакцію, порушує правила СОТ, до якої Росія сподівається вступити до кінця 2011 року. Зі свого боку, Кремль хоче ліберальнішого візового режиму для росіян, які подорожуватимуть до Європейського Союзу.

Однак мало хто сподівається на прогрес навіть у таких дрібних питаннях. Нещодавні саміти здебільшого пройшли марно. Багато чиновників не відвідують цих дворічних зборів. Редактор журналу «Россия в глобальной политике» Фьодор Лук'янов каже, що раніше уважно спостерігав за ними, а тепер там немає на що звернути увагу. За словами Ендрю Вілсона з Європейської ради міжнародних відносин, одна з проблем полягає в тому, що «наднаціональний» підхід ЄС, де спільні позиції узгоджуються заздалегідь, не влаштовує росіян, які воліють мати справу безпосе-

редньо з національними лідерами чи навіть компаніями. У будь-якому разі позицію Євросоюзу часто підривають окремі країни, які обстоюють власні інтереси й відкривають Росії шлях до розділення і володарювання, особливо в питаннях енергозабезпечення.

Росіяни вбачають у Європі джерело корисних технологій і один із напрямків для відпочинку. Російські еліти проводять там свій час і скуповують нерухомість. Однак РФ більше хоче, щоб її порівнювали з іншими країнами БРІК, чиї економіки швидко розвиваються, а не старою склеротичною Європою. «Європа вже не єдине джерело натхнення для модернізації Росії», — каже Лук'янов. Половина обсягу всієї торгівлі в РФ залежить від ЄС, однак за минулий рік торгівля з Китаєм зросла вдвічі.

У європейців і росіян мало назбиратися чимало тем для розмов. З огляду на те, як кілька країн ЄС, зокрема Німеччина, незадоволені атомною енергією, російський газ може знадобитися їм для компенсації дефіциту, хай навіть лише тимчасово. Системна корупція в Росії та антикорупційне законодавство на Заході зупиняють європейських інвесторів. Інше питання — сусіди, зокрема Україна, Білорусь і Грузія. Європа обурилася заявою Кремля про свою «виняткову сферу інтересів» на території колишнього СРСР, але мало зобов'язана, щоб РФ припинила всюди втручатися. Тенденція поширення європейських інститутів і цінностей у східному напрямку, що спостерігалася після холодної війни, поступилася експансії на Захід російської корупційної та авторитарної моделі.

ФОТО: AP

З огляду на побляклі перспективи приєднання України і Грузії до НАТО європейська інтеграція може виявитися найкращим способом підтримання довготермінової безпеки в регіоні. Натомість Україна з її 46-мільйонним населенням, схоже, тільки втомлює Брюссель. Грузію розглядають як проблему Америки. Білорусь ще більше віддалилася від ЄС після того, як її президент-диктатор Аляксандр Лукашенка посилив репресії після фальсифікованих грудневих виборів.

У ЄС мало хто тепер розглядає членство будь-якої з цих країн у союзі як стратегічну мету. Росія не оминає нагоди цим скористатися. Україна опирається, принаймні таке складається враження. Грузію постійно тероризують російські спецслужби. Але на давніх радянських кордонах вплив РФ не закінчується. Кремль має тісні зв'язки з певними європейськими політиками, зокрема італійським прем'єром Сильвіо Берлусконі та колишнім німецьким канцлером Герхардом Шредером.

На початку 1990-х Росія прагнула стати нормальною європейською державою. Нині вона від цієї мети далі, ніж будь-коли раніше. Хоч як парадоксально, Кремль вірить, що зараз відбувається зближення ЄС і РФ. Не тому, що країна прийняла європейські цінності, а тому що вони виявилися такими гнучкими. ■

ПОДАЛИ ВІД ЧУЖИХ ВУХ. Саміт Росія — ЄС відбувся в закритому режимі (на фото російський президент Дмитрій Медведєв, президент ЄС Герман ван Ромпей і голова Єврокомісії Жозе Мануель Баррозу)

НАТО і ЄС: відцентрові сили і фрагментація?

Ще до затвердження Нової стратегічної концепції та Лісабонського саміту НАТО чи не найбільше новоспечені союзники, тобто ми, країни Центрально-Східної Європи, переймалися тим, що Альянс має зберегти здатність поважати свої фундаментальні зобов'язання, які полягають у гарантуванні безпеки його членів. Ці переживання небезпідставні. Основною мотивацією для Румунії, яка переконувала НАТО в тому, що має увійти до блоку, було прагнення отримати гарантію безпеки з боку найпотужнішої військово-політичної організації у світі. Водночас російсько-грузинський конфлікт 2008 року довів, наскільки виправдані наші побоювання, позаяк РФ повернулася на світову арену, але – принаймні досі – якихось змін у її ментальності, поведінці не спостерігається. Радше навпаки. Отже, навіть якщо Альянс взяв на себе нову функцію «кризового менеджменту» в 1990-х, ми завжди звертали його увагу на те, що нова місія не має заважати йому виконувати основну, а саме забезпечувати «колективну оборону» своїх членів. У 2010-му з Нової стратегічної концепції та рішень, ухвалених на Лісабонському саміті, стало зрозуміло, що «стратегічне запевнення», або, якщо точніше, та сама «колективна безпека», залишається ключовою місією НАТО. Особливої важливості вона набуває в умовах нової політики ще одного «стовпа» нашої безпеки – Європейського Союзу (навіть якщо хтось не готовий прийняти таку позицію) – стосовно Росії. Зараз ЄС толерантніше ставиться до її агресивної сусідської поведінки.

Поки ми – колишні союзники СРСР – дуже уважно спостерігали за тією поведінкою, роблячи правильні висновки щодо нашої майбутньої безпеки, ключові гравці ЄС, яким на руку географічна віддаленість від РФ, розглядали її більше як економічного і комерційно вигідного партнера, здатного допомогти їм подолати нинішні економічні та фінансові труднощі. Відтак вони почали пристосовуватися до її поведінки і в інших напрямках, зокрема у сфері безпеки. Такий поворот подій не можна ігнорувати: ми в Центрально-Східній Європі більше віримо у п'яту статтю Вашингтонського договору, ніж Лісабонського.

Однак фундаментальна проблема, яка впливає на обидві організації, полягає в іншому. Щодо ЄС, на мою думку, основне питання – ренаціо-

налізація спільної політики, якої ми досягли (наприклад, можливість припинити дію Шенгенської угоди), і військове безсилля організації. Одне з найбільших досягнень, яке так хотіли реалізувати, – спільна безпекова та оборонна політика ЄС – провалилося на першому ж випробуванні – Лівії – і повністю зникло з обрію через цілковиту відсутність політичних (необхідного консенсусу) та військових (ефективне командування і контроль) інструментів втілення.

Що ж стосується НАТО, то щойно США з причин, які я не обговорюватиму тут і зараз, відступили у випадку з Лівією, вибравши вперше за історію існування організації позицію помічника, а не лідера, як зазвичай, одразу постали питання і щодо військової спроможності європейців (очевидною була технологічна прірва між американцями та їхніми європейськими союзниками, яким бракувало необхідних ресурсів), і щодо політичної (якою буде позиція НАТО, чиє кермо віддали в руки тих самих європейських союзників), що засвідчили, наскільки їм байдужа безпека центральноєвропейських партнерів.

Нині почали з'являтися перші ознаки недовіри до цих двох організацій. Так, Швеція і Польща самі погодилися інтенсифікувати військово-політичну співпрацю, щоб зменшити вразливість Балтійських держав, а країни Вишеградської четвірки вирішили сформувати власну військову групу в межах ЄС.

Щоб довести, що центральноєвропейські країни з їхнім «пунктиком на Росії» – не єдині відповідальні за такі відцентрові тенденції в обох організаціях, до-

сить додати до переліку доказів не лише нещодавно французько-британську військову співпрацю та спроби британців сформувати «північний» альянс, а й французько-італійську домовленість про лобіювання припинення дії Шенгенської угоди, а також повторне запровадження прикордонного контролю Данією (не питаючи нічиєї згоди). На мою думку, все це свідчить про тенденцію фрагментації в обох організаціях. Якщо не взятися за неї тепер, коли ще можливо її зупинити, вона, ймовірно, посилиться настільки, що в Європі знову запанує політика сили, а всі решта залишаться сам на сам зі своїми проблемами... ■

Автор:
Іоан Мірча Паску,
член Євро-парламенту
і Групи стратегічних
радників
Атлантичної
ради НАТО,
колишній
міністр
оборони
Румунії

В ЄВРОПІ МОЖЕ ЗНОВУ ЗАПАНУВАТИ ПОЛІТИКА СИЛИ

Статтю було опубліковано на сайтах Atlantic Council та STRATFOR

Дукля в полоні чужих інтересів

Російське втручання лише поглибило проблеми Чорногорії

Автор:
Валерій
Дротенко

Ця міні-країна, що розташувалася між Адріатичним узбережжям і горами, має традиції власної державності ще з часів князівства Дукля у IX ст. Упродовж своєї історії ці терени переважно підпорядковувалися (прямо чи на васальних засадах) Сербській державі. Окремішність чорногорців піддається сумнівам, оскільки мовно і релігійно вони майже не відрізняються від

православних сербів, звисно, не без відмінностей місцевих говірок. Навіть після основного розпаду Югославії у 1992 році Чорногорія єдина (не беручи до уваги Косова – тоді автономного краю в складі Сербії) залишилася у федеративній Югославській державі на підставі референдуму за збереження союзу. 14 років потому країна таки «дозріла» до суверенітету – на референдумі 2006-го з незнач-

ною перевагою було ухвалено рішення про незалежність, однак справжні мотиви його проголошення викликають чимало запитань.

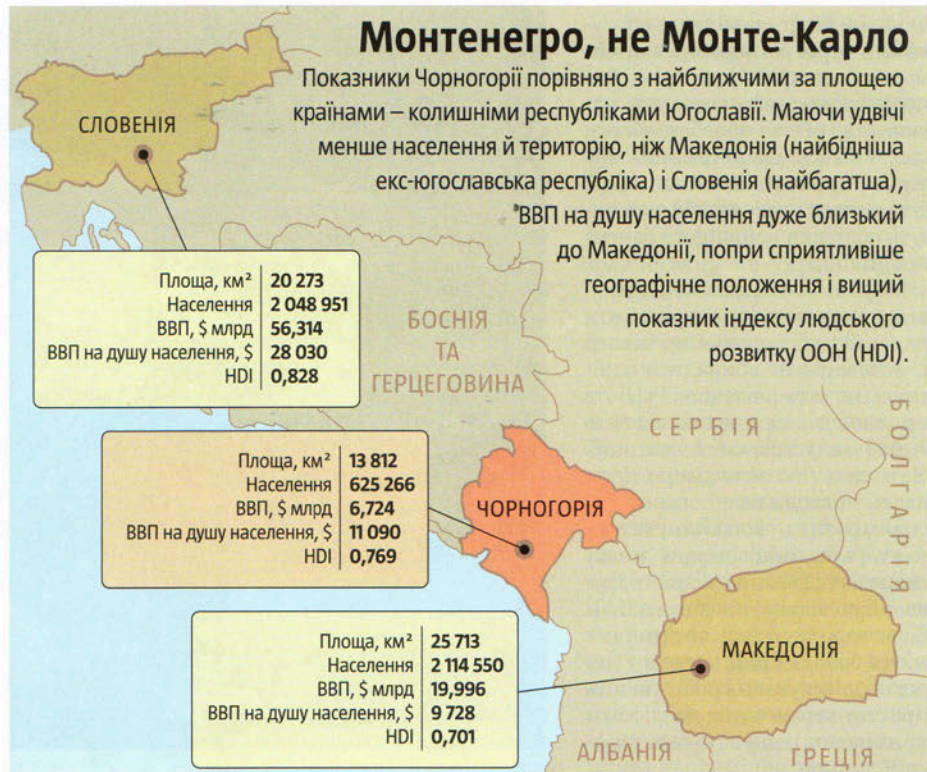
«ВИХОВАНЦІ» ТІТО

Фактичним очільником краю і на момент розпаду Югославії, і нині є одна й та сама людина – колишній комсомольський висуванець Міло Джуканович. Компартійний вишкіл не став

на заваді його піднесенню як лідера «антибюрократичної революції», чим він сповна скористався для усунення від справ тодішніх заслужених керівників чорногорської Компартії. Позиціонуючи себе як «молоді, гарні й розумні», він і його колеги змогли зібрати непогані «жнива» на ностальгійній до ефектних постатей (на кшталт легендарного Тіто) ниві тодішнього електорату. Не допускаючи проколів у мас-медіа, вмівло імітуючи процес становлення демократії знизу, маючи блискучі ораторські й зовнішні дані, Міло переконливо переміг, після чого заходився карбувати під свої потреби силовий апарат.

У 1990-х навзаєм підтримки Слободана Мілошевича (тодішнього президента Сербії, Союзної Республіки Югославія) Джуканович дістав цілковитий контроль над Чорногорією. Коли ж справи Мілошевича різко пішли вниз, Міло вчасно «розвернув» свою позицію – 1996 року став супротивником Слободана, відмовившись від традиційної союзницької ідеології Сербії та Чорногорії на користь ідеї самостійності. В умовах дедалі більшої ізоляції тодішнього югославського уряду він лишився одним із небагатьох югославських очільників, із котрим Захід не цурався зустрічей, навіть попри його комуністичне минуле і небезгрішну діяльність, у якій його звинувачували ЗМІ.

Джуканович обіймав посади: прем'єр-міністра – з 1991 по 1998 рік (три терміни поспіль), президента – з 1998-го по 2002-й, знову прем'єрство – з 2003 0-го по 2006-й і нарешті востаннє – з 2008-го по грудень 2010-го. Однак ієрархія, яку він вибудував, дає змогу фактично керувати країною, не маючи жодної офіційної посади: і нинішній президент, і прем'єр є його ставлениками, а правляча Демократична партія соціалістів Чорногорії (раніше Чорногорське крило Союз комуністів Югославії) складається лише з перевірених і гарантовано лояльних до Джукановича членів (її було достоту «вичищено» протягом останніх 20 років від будь-яких «потенційно ненадійних елементів»).

Неважко вгледіти паралелі з іншими псевдодемократіями, де спритний лідер багато років поспіль цинічно ошукує незрілий електорат шляхом вдалої гри на стереотипах і ностальгії багатьох за комуністичним минулим. Навіть попри те що до людей поступово приходить прозріння, виправити наслідки омани непросте – сучасний політландшафт Чорногорії вже сформовано під Джукановича, і змінити його буде вельми непросте.

АЛЮМІНІЄВА НОША

Маловідомим є той факт, що Чорногорія – виробник алюмінію і сталі. У багатьох ця країна віднедавна асоціюється виключно з новим місцем для відпочинку. Комбінат алюмінію в Подгориці (КАП) було збудовано 1969 року за участю й з використанням експертизи французького концерну Pechiney S.A. у розрахунок на поклади бокситів, що містяться поруч у Нікшичі. Ускрутні для республіки часи санкцій ООН завод і далі працював, забезпечуючи до 8% ВВП та понад половину всіх офіційних експортних надходжень Чорногорії. Коли 2005-го його вирішили приватизувати, тендер на придбання 65% акцій виграла кіпрська компанія Central

European Aluminium Company, що входить до «Базового елемента» російського олігарха Олега Деріпаскі. З огляду на збитковість комбінату важко знайти логіку в діях СЕАС, керуючись лише економічними міркуваннями.

КАП не є привабливим об'єктом для приватизації – незначні потужності заводу (120 тис. т/рік, тоді як стандартна потужність, що може становити інвестиційний інтерес у цій галузі, – 500 тис. т/рік), витрати на екологію, відсутність сировинної бази, дефіцит електроенергії тощо. Також західному інвесторові довелося б взятися за вдосконалення процесів виробництва, оскільки КАП вважається чи не найзастарілішим алюмінієвим виробництвом у Європі. Як зазначав тодішній міністр економічного розвитку Чорногорії Бранімір Гвозденович, комбінат доцільніше було б закрити, заразом позбувшись і супутніх екологічних проблем. Водночас КАП є соціально значущим підприємством, закриття якого не тільки лишило б без роботи 4 тис. безпосередньо зайнятих на ньому, а й позбавило б замовлень пов'язані компанії (порт, залізницю, суміжників тощо) й означало б різке зростання соці-

3 червня

Чорногорія відзначила 5 річницю проголошення незалежності

ального напруження, спровокувавши втрату влади правлячою партією в країні, де офіційно працевлаштовано лише 17% населення, решта або безробітна, або працює за кордоном, або живе з контрабанди цигарок, свої частки в доходах від якої мають політики найвищого рангу і поліція.

Приватизувавши КАП, росіяни не спромоглися впровадити на комбінаті передові технології і, вочевидь, не збиралися здійснювати модернізацію. Турбота про екологію теж не є складовою їхньої індустріальної традиції. Натомість топ-менеджери Деріпаскі заходилися передусім оптимізувати кількість персоналу, але, ініціювавши низку скорочень, неабияк збурили трудовий колектив – новини з КАП перетворилися на зведення з місця бойових дій: погром у дирекції, пікетування робітниками проходу керівництва до офісних приміщень, підкуп голови профспілки тощо.

Завод не приносить дивідендів державі. При цьому споживає електроенергію за пільговими цінами, тоді як решта населення і підприємств отримують її за ринковими. Починаючи з літа 2011 року сировину для комбінату закуповуватимуть в афілійованій із СЕАС «Русал Маркетинг», тоді як на бокситових копальнях Нікшича має відбутися відчутне скорочення персоналу. Збиткова діяльність (наприклад, за I квартал 2011-го мінус €3,63 млн), утім, не завадила російському керівництву призначати собі мільйонні бонуси.

ЯК КУВАЛАСЯ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Міжнародні експерти переконані (див. *Тиждень*, № 8/2011), що купити комбінат Деріпаску змусив Путін (це є єдиною логічною мотивацією). Джуканович розумів, що після закриття КАП виникли б серйозні соціальні проблеми, тож він гарячково почав шукати вихід із ситуації. Знайшовся він у

АВТОРИТАРИЗМ ПІД БОКОМ ЄС. Комсомольський висуванець Міло Джуканович де-факто правив Чорногорією з 1991 по 2010 рік

Москві. Однак винагорода за «порятунок економіки Чорногорії» теж виявилася неабиякою – з огляду на зміну владного курсу Югославії на прозахідний Москва втрачала свої позиції на Балканах. Тож Путін, який мріяв про форпост у Середземноморському регіоні, вочевидь, зажадав «відірвати» до російської сфери впливу бодай Чорногорію, відтак було запущено механізм її виходу із Союзної Республіки Югославія.

Американські дослідники вказують на те, що задля успішної підготовки референдуму про незалежність Чорногорії було об'єднано зусилля владних чорногорських кланів, російського неоімперіалізму, приватних політичних лобістів зі США, британських фінансистів та місцевої албанської меншини. Для більшості населення самої Чорногорії реальна вигода незалежності була сумнівною. Натомість, щойно було оголошено про референдум, Сербія у відповідь поінформувала про можливі наслідки відокрем-

лення чорногорців: навчання у тамтешніх вишах автоматично стає для них платним, як і медичне обслуговування в клініках; могли втратити роботу їхні заробітчани, яких у Сербії на той час налічувалося близько 260 тис. Було очевидно, що прийняття схвального рішення на референдумі під загрозою. Відтак вжили упереджувальних заходів: для забезпечення успішності кампанії залучили фірму американського політехнолога і лобіста Ріка Дейвіса; профінансувала її Москва. Бізнес-партнер Деріпаскі Натаніел Ротшильд принагідно пообіцяв студентам, які навчалися в Сербії, грошову компенсацію, а щоб остаточно забезпечити їхню підтримку, канадський мільярдер-золотопромисловик і член спостережної ради «РусАлу» (того самого Олега Деріпаскі) Пітер Манк надав гарантії прийому на навчання до канадських університетів.

Після референдуму настав час розраховуватися з усіма зацікавленими сторонами.

ІСТОРІЯ ЧОРНОГОРІЇ

V ст. н. е.
Початок слов'янської колонізації

854 рік
Перша незалежність – Дукля (від Візантії)

900 рік
Сфера впливу Сербської імперії

960 рік
Візантійська окупація

1042 рік
Друга незалежність
Дуклі від Візантії

1356 рік
Незалежність князівства Зета від Сербської імперії

ФОТО: REUTERS

**ВАЛІЗА
БЕЗ РУЧКИ.**
Комбінат з
виробництва
алюмінію в
Подгориці
завдає
російським
інвесторам
(на фото –
Олег
Деріпаска)
лише збитків

Попри напруження, що спостерігається навколо КАПу, жодних перешкод для подальшої експансії росіян (в особі Деріпаски) в Чорногорії немає – через австрійський Strabag, у якому олігархові належить 25%, він здобуває контроль над Спнагогарут (Державтодор), вочевидь, бажаючи долучитися до держзамовлень на реконструкцію автомобільних шляхів, стан яких тільки погіршувався з початку розпаду Югославії. Також, щоб нібито гарантувати стабільне постачання електроенергії на комбінат, росіяни впритул зацікавилися енергетичними компаніями Чорногорії.

Поповнити російський клуб, напевно, має наміри й Газпром, що поряд із 18 іншими нафтогазовими гігантами висловив зацікавленість у розвідці запасів чорногорської нафти. Подейкують, що він уже заочно переміг у тендері, адже його розвідувальна платформа вже близько півроку стоїть поблизу курорт-

ного містечка Бієла, буцімто для ремонту.

Ротшильд у винагороду нібито зажадав отримати цінну ділянку узбережжя включно з проектом Porto Montenegro вартістю €0,5 млрд, який передбачає спорудження мегаяхт-клубу світового рівня з готельним комплексом і гольф-клубом. Албанська меншіна, чії голоси виявилися вирішальними на референдумі, вимагає розширеної автономії в межах своїх етнічних територій навколо міста Улцинь.

РОСІЙСЬКЕ НАШЕСТЯ

Чорногорія зі своїми рекреаційними потужностями, теплим кліматом, широким освоєнням країни великим російським капіталом і донедавна невисокими цінами на нерухомість привабила чимало росіян середньої й дрібної руки. Однак у зв'язку з перспективою членства в ЄС вона змушена поступово гармонізувати з ним своє візове законодавство, тож для власників житла з РФ наразі діє право на місячне безвізове перебування; для тих, хто придбав тут нерухомість для постійного проживання, нові правила передбачають необхідність виїжджати з країни й повертатися щомісяця. Споді-

Розчарування дрібних російських покупців позначилося на ринку нерухомості – чимало готових і недобудованих об'єктів стоять порожні; їх було споруджено з розрахунку на те, що бум продажу, який панував у 2006–2007 роках, триватиме й далі. Тепер ринок дуже нагадує ірландський чи український – за офіційно заявленими цінами покупців немає, реальні ж угоди (якщо трапляються) укладають за значно нижчою вартістю.

На гачок нашестя покупців із Росії потрапили не лише забудовники й середні інвестори: на підйомі ринку займатися нерухомістю бралося мало не все населення: і офіціанти, і таксистки, і дрібні торгівці, а розмір комісійних за послуги таких «посередників» іноді дорівнював вартості самого житла. У результаті прибуткові очікування й відповідно споживацькі стандарти масово сягнули неприродних для доти не надто економічно жвавої Чорногорії висот – тим глибшим є відчуття безнадії, що запанувало відтоді.

З огляду на незначну кількість населення, а також туристичну привабливість Чорногорія мала б усі шанси сформувати вдалішу господарську модель, в основі якої лежати-муть сталі екологічно чисте сільськогосподарське виробництво і туризм. Звісно, ця модель не позбавлена проблем, пов'язаних із сезонним характером економіки, тож урядові слід було б неабияк попрацювати, щоб знайти способи їх вирішення. Однак ситуація наразі затьмарена тим, що країна потрапила під сферу впливу чужих політичних і бізнесових інтересів, ставши заручницею неконкурентної політичної системи. Навіть похитнувши гегемонію владного клану, доведеться виявити неабияку майстерність у ліквідації залежності від Росії, у якій, держава перебуває внаслідок непрозорих домовленостей свого очільника. ■

КРАЇНА ПОТРАПИЛА ПІД СФЕРУ ВПЛИВУ ЧУЖИХ ПОЛІТИЧНИХ І БІЗНЕСОВИХ ІНТЕРЕСІВ, СТАВШИ ЗАРУЧНИЦЕЮ НЕКОНКУРЕНТНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

вання рядових росіян, які купили житло, на дипломатичну допомогу держави виявилися марними, вкотре підтвердивши, що Росія здатна лише агітувати власне населення до участі в «збиранні земель», не переймаючись далі їхніми проблемами.

1878 рік
Незалежність
Чорногорії від
Османської імперії
(де-юре)

1910 рік
Чорногорське
королівство

1918 рік
Включення
до Королівства
СХС

1945 рік
Республіка
у СФРЮ

1991 рік
Розпад
Югославії

2006 рік
Вихід із союзу
Чорногорії та
Сербії

КРОНПРИНЦ ФРЕДЕРІК:

**«МИ МАЄМО
ПРЕДСТАВЛЯТИ
НАРОД
І КОЖНУ ДУШУ
НАШОЇ НАЦІЇ
ЯК НАЙКРАЩИМ
ЧИНОМ»**

Брав участь у розмові
Ростислав Павленко

Фото:
Андрій Ломакін

Сучасний світ, глобалізований, надшвидкий і занурений у паралельну, «віртуальну» реальність соціальних комп'ютерних мереж, піддає випробуванню традиційні цінності та інститути людства. Однак традиції можуть цілком успішно існувати і в такому світі, не лише адаптуючись до потреб часу, а й змінюючи його, залишаючись якорем для мільйонів людей або й цілих суспільств. Успіх тут залежить від носіїв таких традицій: наскільки ці люди можуть бути модерними, жити в унісон із часом і його вимогами, але не розчинятися в ньому й залишати цінності, які вони обстоюють, бути полюсом притягання для інших.

Державний візит в Україну Його Королівської Високості кронпринца Королівства Данія

Фредеріка продемонстрував, як це може бути на практиці. У межах візиту, зокрема, відбулася його зустріч з українськими музикантами, експертами і представниками Національного олімпійського комітету, організована за підтримки Посольства Королівства Данія в Україні, **Тижня** та Книгарні «Є», у якій і відбулася подія.

«Така зустріч – хороший спосіб познайомитись із країною», – Фредерік 10 років тому відвідав нашу столицю, але то був надто короткий час та «зовсім інший Київ». Тож нині він і ділився власними враженнями, і прагнув почути від українських співрозмовників бачення того, чим живе наше суспільство, якими є модерне мистецтво, музика, спорт, освіта...

Данська династія одна з найстаріших у Європі; вона понад тисячу років безперервно править країною і поєднана з багатьма іншими європейськими королівськими родинами. Кронпринц наголошує, що в Данії, сучасній демократичній країні, котра зберегла монархію як форму конституційного устрою, монархія перетворилася на інститут зі своєю окремою роллю: «представляти народ і кожну душу своєї країни якнайкращим чином». На переконання Фредеріка, у сучасному світі монархія має не просто «узгоджуватись із демократією» – вона виконує важливу роль у демократичному процесі: фактично, будучи національним символом своєї країни, королівська родина повинна підтримувати і сприяти тим ініціативам, які забезпечують розвиток держави. Зокрема, в Україні кронпринц прибув із делегацією данських бізнесменів і взяв участь в українсько-данському бізнес-форумі, який має налагодити нові взаємовигідні зв'язки між країнами.

Данія має низку ноу-хау в «зелених» технологіях, належить до світових лідерів у галузі альтернативних джерел енергії, зокрема за рахунок переробки сміття, а також у технологіях енергозбереження. Україна ж з її енерговитратною економікою й екологічними проблемами потребує широкого впровадження таких технологій. У цьому, як зауважив кронпринц Фредерік, особливо важ-

ливі зусилля ентузіастів, що розвивають креативні та інноваційні рішення, адже хтось має почати рух «знизу вгору», щоб домогтись розв'язання цієї та подібних проблем. Для успіху таких ініціатив критично важливе просвітництво: робота зі школами, роз'яснення потреби екологічно свідомого побуту, належної утилізації відходів тощо.

Аспект громадянської активності прозвучав і в іншому контексті. Кронпринц, говорячи про проблеми сучасної Гренландії, назвав набуття більшої громадянської відповідальності місцевим населенням відповіддю на «постколоніальні» проблеми. Гренландія має широку автономію, і що більшу активність виявлятимуть люди у вирішенні проблем на всіх рівнях, то стрімкішим та якіснішим буде розвиток спільноти.

Не менш важливою за громадянську позицію є конкурен-

європейському контексті. Як зазначила Дана Винницька, у світі джазу в Україні та Польщі данські традиції цього музичного напрямку дуже поважають. Олександр Ярмола, зі свого боку, означив свій гурт як «український Motörhead», що грає «козацький рок» – важку, потужну, «чоловічу» музику.

Кронпринц Фредерік, окрім виконання функцій, що випливають із його статусу, є активним діячем у світі спорту. Його було обрано членом Міжнародного олімпійського комітету. Він зауважив, що нині на планеті проблемою стає брак спортивної активності, руху, а також зловживання нездоровою «швидкою» їжею. Зокрема, це призводить до поширення захворювань на діабет типу 2 – не успадкований, а набутий внаслідок розладу обміну речовин. Кронпринц курирує низку пілотних проєктів у своїй країні, метою яких є популяризація фізичної культури у школах. Результати такого експерименту заслуговують на увагу: ризик захворюваності на діабет типу 2 зменшився майже вдвічі. Тож, можливо, шкільні проєкти можуть слугувати джерелом натхнення для подальшого розвитку фізичної освіти дітей та популяризації здорового способу життя.

Вільний обмін думками, взаєморозуміння між учасниками дискусії, готовність обговорювати будь-які теми показують обличчя нової європейської монархії: відкритої до світу, здатної розвиватись разом із суспільством і відігравати роль оборонців здорових національних традицій. ■

6–9
червня
2011 року

кронпринц
Фредерік побував
із державним
візитом в Україні

ХТОСЬ МАЄ ПОЧАТИ РУХ «ЗНИЗУ ВГОРУ», ЩОБ ДОМОГТИСЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ

тоспроможність національних культурних продуктів. Українські гурти, лідери яких були присутні на зустрічі, зокрема Саша Кольцова («Крихітка»), Олександр Ярмола («Гайдамаки»), Дана Винницька (українсько-польський гурт «ДагаДана»), популярні і в Україні, і за її межами й стверджують цю конкурентоспроможність своєю творчістю. Понад те, сучасна українська музика розвивається у спільному

БІОГРАФІЧНА НОТА

Його Королівська Високість кронпринц Фредерік

(нар. 26 травня 1968 року) – спадковий принц Данії, граф Монпеза. Після вступу на престол титулуватиметься королем Фредеріком X.

По лінії свого батька, Його Королівської Високості принца Хенріка, походить від французької графської гілки Лаборд де Монпеза.

По лінії матері, королеви Маргрете II, належить до дому Глюксбургів. Кронпринц Фредерік є праправнуком як данського короля Крістіана IX, так і британської королеви Вікторії.

Вивчав політичні науки, з 1992 по 1993 рік навчався в Гарвардському університеті, у лютому 1995-го здобув ступінь кандидата політичних наук.

У 1994 році стажувався в данській місії при ООН у Нью-Йорку. З жовтня 1998-го по жовтень 1999-го – перший секретар Посольства Данії в Парижі.

Спадкоємець престолу проходив військову службу в лавах армії, повітряного і морського флотів. Зокрема, служив в елітному підрозділі підводних плавців. З 2004 року – капітан-командор флоту, підполковник армії і авіації.

Брав участь у складі полярної експедиції «Сіріус-2000».

14 травня 2004 кронпринц Фредерік одружився з австралійкою Мері Елізабет Дональдсон, яка в день одруження отримала титул кронпринцеси Мері Данської. У подружжя четверо дітей: двоє синів (зокрема, спадкоємець данського престолу принц Крістіан) і дві доньки.

Відлуння скандалу, що розколов країну

Автор:
Леонідас
Донскіс

У 2003 році звіт Департаменту державної безпеки Литви про зв'язок одного з радників президента Роландаса Паксаса з російським бізнесменом, якого підозрювали у причетності до організованої злочинності, спричинила скандал. Інші з близького оточення глави держави теж нібито зустрічалися з росіянином Анзором Аксентьевим-Кікалішвілі, якого вважали зацікавленим у придбанні литовських активів.

Крім того, у звіті зазначалося, що Паксас пообіцяв улаштувати на роботу іншого підприємця з РФ (він теж чимало вклав у кампанію політика), якого оточували чутки про незаконну торгівлю зброєю. 3 листопада 2003 року литовський парламент зібрался на засідання за зачиненими дверима, аби вирішити, що робити далі. Формально Сейм має достатньо повноважень, щоб оголосити імпичмент президентові у разі зради або порушення присяги. Було створено навіть спеціальну комісію для розслідування справи.

2 грудня комісія оприлюднила його результати, а її голова Алойзас Сакалас представив підсумок роботи. Паксас опинився в «незручному становищі». Враховуючи роль президента у внутрішній та зовнішній політиці, ця справа «поставила під загрозу національну безпеку Литви». Наступного дня прем'єр-міністр Альгірдас Бразаускас і спікер Сейму Артурас Паулаускас закликали главу держави подати у відставку.

Такий розвиток подій навряд чи здивував чимало політиків та політичних спостерігачів. Багато хто давно сумнівався в тому, наскільки прозорою є діяльність спонсорів та меценатів Паксаса – і литовських, і російських. Передчуття тільки погіршилися після сіневих виборів 2003 року, які той переконливо виграв у свого суперника, чинного на той час президента Валдаса Адамкуса. Останній – емігрант і захисник довкілля – повернувся до Литви і був обраний президентом у січні 1998-го. Відтоді він мав репутацію найавторитетнішого та найпозитивніше оцінюваного політика в країні.

Здобуття Паксасом перемоги над Адамкусом у січні 2003-го теж не обійшлося без неприємностей. Негативна риторика і нахабний популізм Паксаса супроводжувалися агресивною й цинічною рекламною стратегією, яка закликала до найнижчих інстинктів мас. У ній Адамкус фігурував як захисник інтересів Заходу і представник гнилих політичної та інтелектуальної еліт Литви. Одним словом, у президентській кампанії Паксаса не-

щадно експлуатувалася аморальна логіка популізму.

У передвиборчий період він консультувався з російськими PR-агенціями «Ніколо М» та «Альмакс» (остання докладалася до перемоги Володимира Путіна на президентських перегонах у Росії). Найщедрішим спонсором його кампанії стала «Авіа Балтика», що займається продажем та орендою гвинтокрилів, щодо якої литовські правоохоронні органи проводили розслідування у зв'язку з незаконним продажем зброї до Судану. Відразу по завершенні виборів керівник підприємства Юрій Борисов звернувся до президента Паксаса з проханням надати йому литовське громадянство й отримав його, хоча й зберіг за собою російське.

Нині все це відійшло до розділу новітньої історії. Паксасу оголосили імпичмент через те, що Конституційний суд Литви назвав його дії загрозою державній безпеці та серйозним порушенням президентської присяги. Відтак вердиктом стали відставка і довічна заборона обіймати будь-які політичні посади, де дається присяга, зокрема президентську та депутатську.

Відтоді чимало написано і сказано про те, наскільки справедливим було рішення щодо імпичменту. Деякі сприймали Паксаса як жертву змови політичних еліт, однак більшість політологів і колег по цеху вважали його відповідальним за шкоду, якої він завдав репутації країни у всьому світі.

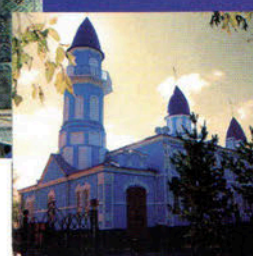
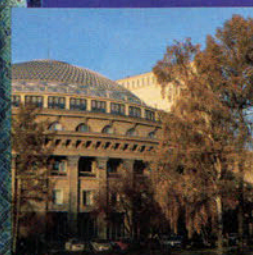
Хай там як, а 2003 року думки населення Литви з приводу президента кардинально розділилися, а політична атмосфера в країні довго залишалася дуже напруженою – це сталося вперше з моменту здобуття нею незалежності в 1990-му. Паксаса після всіх злетів і падін у його політичній кар'єрі обрали 2009-го членом Європейського парламенту від Литви.

Нещодавно Європейський суд з прав людини у Страсбурзі частково виправдав Паксаса, постановивши, що довічна заборона на участь у національній політиці – це надто несправедливе і жорстке покарання за зловживання службовим становищем, оскільки право бути обраним до національного парламенту завжди було і залишається конституційним.

То чого ж очікувати далі? Чергового кроку в негласній психологічній війні Росії проти бунтівних розкольниківських «республік», які щедро розписалися в «найбільшій геополітичній катастрофі XX століття»? Побачимо. ■

**У ПРЕЗИДЕНТСЬКІЙ КАМΠΑНІЇ
ПАКСАСА НЕЩАДНО
ЕКСПЛУАТУВАЛАСЯ
АМОРАЛЬНА ЛОГІКА
ПОПУЛІЗМУ**

Нові відкриття з Аеросвіт

Новосибірськ від \$458
Краснодар від \$302

Костанай від \$542
Актау від \$451

все враховано/в обидва кінці

відкриття в липні
Самарканд

0 800 509 800*
799** Київстар, Life :)
Beeline, MTC

*дзвінки безкоштовні зі стаціонарних телефонів на території України

Ліцензія АБ #446862 видана Державіаадміністрацією 18.11.09

**для дзвінків з мобільних телефонів на території України, вартість 1 хвилини розмови – 1грн, плата за з'єднання нараховується згідно тарифного плану мобільного оператора

www.aerosvit.com

УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

journalism.ucu.edu.ua

Магістерська програма з журналістики

Для бакалаврів та магістрів гуманітарного і соціально-економічного спрямування

Європейська освіта, державний диплом

- глибокі знання і практичні навички з газетно-журнальної, радіо-, теле-, інтернет-журналістики; медіа-менеджменту; реклами і PR
- сучасна навчальна радіо- і телестудія, newsroom (офіс новин)
- найкращі викладачі-науковці та журналісти-практики зі Львова, Києва, Варшави, Праги, Лондона, Нью-Йорка

Прийом документів: 1 - 31 липня 2011 року

Вступні іспити: 11 липня - 5 серпня 2011 року

Початок навчання: 1 вересня 2011 року

Тривалість навчання: 2 роки, стаціонар

Адреса приймальної комісії:

79011 м. Львів, вул. І. Свенціцького, 17, кім. 124

Тел.: (032) 240-99-49; 240-99-40 (внут. 277)

Факс: (032) 240-99-50; e-mail: mpj@ucu.edu.ua

Ліцензія МОН Серія АВ № 552352 від 30 вересня 2010 року

ПТАХІВНИЦТВО масового ураження

Виробники курятини знищують довкілля

Автор:
**Олег
Притикін**

Фото автора

Гектари випаленої токсичними речовинами землі, заражена патогенними мікробами вода – це зворотний бік вітчизняного птахівництва. Великі агрохолдинги, переймаючись якістю своєї продукції і вкладаючи мільйони в рекламні кампанії, заощаджують на утилізації відходів виробництва. Якщо таке господарювання триватиме й далі, шкода стане еквівалентною застосуванню біологічної зброї. У відходах птахівництва розмножуються небезпечні мікроорганізми, що можуть спричинити спалах епідемії. Зокрема, патогенні штами кишкової палички ЕНЕС, якою в Європі заразилися тисячі людей, а десятки померли.

МЕРТВІ ПІВНІ

Біля села Оленівка Перевальського району Луганської облас-

ті побільшало вовків і лисиць. Минулої зими, полюючи поблизу Оленівської балки, мисливці вбили дев'ять сіроманців, але їхня кількість майже не змінилася. За природними нормами на цій території мають жити тільки два вовки. Але зараз їх там 16, а лисиць у кілька разів більше, кажуть єгері. Це не природне диво. Хижаки збігаються із сусідніх районів на свіжу падаль. Місцеве птахівницьке господарство регулярно вивозить у балку померлих курей.

«Ось тут вони птахів дохлих висипають, – розповідає громадський мисливський інспектор Микола Кравченко, показуючи на великий насип землі, вона перемішана з пташиним гноєм, поряд лежать рештки курей. – Вночі лисиці приходять, риються, дістають цю дохлятину».

Ми знаходимося біля пташиного могильника, неподалік села Оленівка, поруч із балкою. Фекальний сморід змішується з трупним. Це колись мальовничий Донецький степ, тепер він залитий гуано і завалений курячими трупами. За словами Миколи Кравченка, мертвих птахів вивозять трактором, вивантажують, а потім заливають рідким гноєм і засипають землею. Він стверджує: пташиних могильників в окрузі безліч, але більшість не дуже помітні. «Щоб не так впадало в очі, заповнюють яри, канами, відпрацьовані копанки», – пояснює інспектор.

На падаль із сусідніх районів збігаються здичавілі собаки, лисиці та вовки, злітаються тисячі ворон. Мешканці села Червоний прапор, сусідніх Вергулівки, Ломуватки і Комісарівки скаржаться: хижаки регулярно нападають на худобу, а інколи навіть на людей.

КУРЯЧИЙ
МОГИЛЬНИК.
Відходи
птахівництва
на полях
Перевальського
району

За рік діяльності
птахофабрики на
400 тис. курей
утворюється

700 т
шкідливих газів

Звідки з'являються гній і пташині трупи не є таємницею для жодного місцевого жителя. У степ відходи вивозять із пташників сільгосппідприємства «Червоний прапор». Приблизно півтора року тому господарство придбав український агрохолдинг «Авангард». І вже восени 2010-го навколо підприємства почали з'являтися могильники й озера з фекаліями.

У пташниках «Червоного прапора», за словами його працівників, близько півтора мільйона курей. Така кількість птахів дає на добу понад 100 т гною. За нормативами, падіж може становити 3,5% загальної кількості на рік, або 0,3% на місяць. Якщо чисельність курей у господарстві постійна, протягом місяця їх там гине понад 4 тис. Це не менше ніж 2 т м'яса і кісток, якщо припустити, що всі загинули – півкілограмові курчата.

Ці відходи підприємство має знищити або утилізувати. Працівники «Червоного прапора» стверджують: обладнання для переробки відходів там є. Але чомусь не працює: воно або зламане, або його не використовують заради економії. Адже звалювати тонни гнилого м'яса і лайна просто неба не коштує майже нічого.

«Червоний прапор» регулярно сплачує штрафи за порушення санітарних і ветеринарних норм. І далі скидає відходи в поля. «Якщо у нас штрафи по 300 грн, вони їх зовсім не лякають, – скаржиться головний ветеринарний державний лікар Перевальського району Олена Ларіонова. – Доки за них не візьметься прокуратура, змін не буде. Обіцяють, що приборують, але нічого не роблять. Ми все одно це так не залишимо».

Мешканці Червоного прапора і навколишніх сіл майже не пишуть скарг в офіційні інстанції. Вони бояться неприємностей, адже для більшості сімей птахівницьке господарство є єдиним працедавцем.

ОТРУЄНА ЗЕМЛЯ

Околиці птахофабрики – місце, де накопичується безліч інфекцій, стверджує Віктор Зуєвський, голова Перевальського товариства мисливців і рибалок. «Жителі селища Комісарівка скаржаться, що останнім часом у них почали гинути кури

і голуби, – розповідає він. – На що жодних причин не могло бути. Швидше за все, це якась зараза з пташника, хто знає, від чого там помирають кури, може, це навіть пташиний грип».

Птахівники зазвичай відходи власного виробництва і гній зараховують до низького класу небезпеки – четвертого. Але екологи вважають, що вони значно небезпечніші й мають належати до другого або навіть першого класу (високонебезпечні та надзвичайно небезпечні), адже можуть стати джерелом біологічного зараження.

«За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, гній, послід та стічні води тваринницьких і птахівничих підприємств можуть бути фактором передачі понад 100 збудників інфекційних та інвазійних хвороб, – зазначає Тетяна Тимочко, президент Всеукраїнської екологічної ліги. – А самі органічні відходи слугувати сприятливим середовищем для розвитку та виживання патогенної мікрофлори, містити підвищену кількість важких металів, пестицидів, медикаментозних препаратів, радіоактивних речовин, насіння бур'янів та інших забруднень».

Потік пташиного лайна тече в Оленівську балку, і якщо звідти отрута потрапить у водоносні горизонти або в річку Лозова, станеться катастрофа. Можуть бути заражені не лише колодязі довколишніх сіл, а й русло Лозової, Лугані й Сіверського Дінця. У ймовірній зоні ураження мешкає близько 600 тис. людей.

«Червоний прапор» – це не єдине господарство, яке кидає відходи просто неба. Так само

чинить і ТОВ «Краснодонська птахофабрика», що розташована в Мирному біля Краснодона. Селищний голова Мирного Віктор Дорошев стверджує, що тамешні птахівники звалюють відходи в котлован колишньої копанки. У 2007 році на несанкціонованому скиданні було спіймано птахофабрику «Оріль-Лідер» (село Єлизаветівка Дніпропетровської області), що реалізує продукцію під торговою маркою «Наша Ряба». Могильники ЗАТ «Комплекс Агромарс» (ТМ «Гаврилівські курчата») ледь не спричинили масових акцій протесту мешканців кількох сіл Обухівського району на Київщині.

До Всеукраїнської громадської організації «Національний екологічний центр України» повідомлення про звалища відходів птахівництва надходять майже з усіх областей. Але місцева влада, здається, не надто переймається цією проблемою. «Хоча практика дуже поширена, офіційної статистики щодо кількості та географії цих смітників немає», – каже голова ВГО Олексій Василюк.

«Українські виробники харчових продуктів не в змозі дотримуватися всіх норм екологічного законодавства і ветеринарно-санітарних вимог з утилізації відходів, – підсумовує Тетяна Тимочко. – У них практично немає високоефективних очисних споруд та технологій із їх переробки. Економічний механізм гарантування безпеки докілька застосовується неефективно і не стимулює підприємства створювати сучасні умови використання відходів виробництва».

ПЕРЕРОБКА

Кілька способів утилізації відходів птахівництва, які використовують у цивілізованих країнах

Вивіз на поля. Залежно від технології відходи мають відстоюватися два-три роки в закритих контейнерах, перш ніж їх можна використовувати як добриво.

Компостування. На спеціальних майданчиках послід змішують із торфом і вистояють протягом одного-двох місяців. Виходить біогумус високої якості.

Біоенергетика. З пташиного посліду виробляють біогаз, рідке або тверде паливо.

Переробка на корми. Висушений курячий послід (пудрет) використовують як кормові добавки для великої рогатої худоби.

Каскад ставків. Рідкі відходи очищуються біологічним шляхом (за допомогою мікроорганізмів, водоростей, планктону), поетапно проходячи чотири ставки.

Вермікультура. Вирощування на курячому посліді біомаси черв'яків, що використовуються як кормовий білок для худоби; у низці країн їх вживають у їжу люди.

Заслані козачки

Сучасне українське козацтво перетворилося на злочинське збіговисько ряджених генералів

27 травня в Донецьку вбили 52-річного Олега Постолакі, генерал-лейтенанта, отамана так званого Всевеликого війська Донського. Міліція знайшла його тіло в багажнику власного Chevrolet Aveo в одному з районів міста. В офісі, який винаймала його козацька організація, вся підлога була залита кров'ю. У прес-службі міліції Донецької області повідомили: козацький отаман дістав кілька кульових поранень, добили його контрольним пострілом у голову. За підозрою у скоєнні злочину затримали помічника покійного генерал-лейтенанта донецьких козаків. Він зізнався у вбивстві, свій вчинок пояснив тим, що отаман заборгував йому 40 тис. грн зарплати. Звідки такі ставки в неприбутковій козацькій організації, у якій затриманий працював на громадських засадах, – загадка. Хоча можна припустити, що вбивця допомагав Постолакі не тільки в козацькій справі, а й у бізнесі.

Ця кримінальна історія непоодиноким вгаданому середовищі. Так звані козацькі організації загрузли в шахрайстві й незаконних оборудках.

ПЕРЕВІРКА НА ДОРОГАХ

Правоохоронці розповідають, що козаки і «казакі» завдають їм чимало клопоту. Часто-густо вони намагаються дурити іноземців: на міжнародних трасах вдають із себе міліцію або інспекторів ДАІ й займаються здирництвом. Як правило, такі козаки-розбійники чергують на приватних автомобілях у формі, схожій на міліцейську, з наклеєними даїшними шевронами на рукавах. Зазвичай морочать голову водіям замірами викидів вуглекислого газу в атмосферу.

«Нещодавно кілька таких діячів затримали на Житомирській трасі, – розповів *Тижню*

Автор:
Андрій Ткач

«КУРІНЬ» СВОЇМИ РУКАМИ

Створити козацьке об'єднання можуть будь-які три особи, які мають громадянство України і досягли повноліття. Для реєстрації потрібно подати протокол зборів і дані про засновників (адреси, ідентифікаційні коди, паспортні дані), а також статут (документ, у якому прописано, чим займатиметься ГО) до місцевого управління юстиції. Протягом трьох днів влада має надати відповідь, якщо це місцева організація. Якщо ж всеукраїнська, то відповіді треба чекати впродовж місяця. Надалі необхідно пройти реєстрацію в управлінні статистики, податковій і Пенсійному фонді, виготовити печатку і все – «військо» готове.

Микола Жукович, речник прес-служби ГУ МВС у Київській області. – Вони зупиняли переважно росіян, поляків, білорусів. Користуючись тим, що іноземці мало обізнані в зразках форми вітчизняних правоохоронних підрозділів, пройдисвіти змушували їх робити замір рівня двоокису вуглецю у викидах. Для цього в них був справжній прилад, але налаштований так, що завжди показував перевищення норми. Водіям пропонували на місці сплатити «штраф» – кілька сотень гривень. Чимало з них погоджувалися».

На цій шахрайській схемі аферисти заробляли по кілька тисяч гривень на день. Крім того, козаки подекуди вдавалися і до кумедніших витівок. На Дніпропетровщині торік затримали «патрульних» із посвідченнями козацьких організацій, які примудрилися міряти швидкість за допомогою фена для сушіння волосся, до якого був прикріплений скотчем електронний годинник.

«Останнім часом козаки під личиною даїшників знахабніли так, що навіть почали ставати неподалік справжніх працівників ДАІ, – продовжує Микола Жукович. – Нещодавно на трасі біля Золотоноші мене зупинив один з таких «патрулів» і намагався виміряти рівень викидів мого авто. Вони не знали, що я працюю в МВС, бо був у цивільному і не на службовому автомобілі. Неподалік стояли справжні інспектори, покликав їх, та

НА ЧОМУ ЗАРОБЛЯЮТЬ
«ОТАМАНИ»

поки вони до мене підїхали, ряджені накивали п'ятами».

Правоохоронці бідкаються, що за такі речі Кримінальний кодекс не передбачає серйозного покарання, а після сплати невеликого штрафу козаки виходять на іншу трасу. За грати псевдоміліціонери в козацьких одностроях можуть потрапити тільки у разі, коли їх спіймають у справжній формі ДАІ чи МВС або на машинах, обладнаних під службові спецатвітки з наліпками «міліція».

П'ЯТА КОЛОНА

Чимало козацьких організацій в Україні Кремль використовує як п'яту колону, а відтак вони провадять відверту проросійську й антиукраїнську діяльність. Зокрема, на сайті «Вольного казачества Украины» йдеться, що «в денационализованном государстве, каковым является Украина, ВКУ подтверждает казачью национальность вручением соответствующего «Свидетельства о национальности». При цьому «согласно п. 6.2 Устава

Підтримка політичних акцій, зокрема проросійських

Силові акції на боці одного з учасників корпоративних, будівельних чи земельних конфліктів

Продаж орденів, медалей та інших відзнак

Збір «штрафів» під виглядом правоохоронців

«Вольного казачества Украины» этническим казаком может быть любой гражданин Украины, который родился в Украине, имеет казачьи родовые корни или тот, кто обратился в организацию с просьбой признать его казаком по национальности» (!).

Щоправда, віднедавна потік російських грошей до багатьох «казачьих» організацій вичерпався. «За Януковича політика держави стала такою проросійською, що навіть у Кремля відпала потреба фінансувати численні українофобські козацькі товариства в Криму», – пояснює отаман Євген Король, голова генеральної канцелярії ВГО «Соборне гетьманське козацтво». За його словами, через безгрошів'я, зокрема, виїхав зі свого респектабельного офісу «Міжнародний союз казаков Тавриды», відомий своїми антиукраїнськими й антиатарськими акціями.

НЕ КОЗАКИ

«Певна річ, сучасні козаки не мають жодного стосунку до козаків історичних, – вважає Станіслав Кульчицький, заступник директора Інституту історії НАНУ. – Після повалення Гетьманату Скоропадського українське козацтво фактично зникло, бо для його розвитку в ті часи не було жодних історичних причин. Те саме можна сказати про козацтво, що виникло наприкінці 1980-х років серед так званих неформальних організацій, дозвіл на створення яких давали парткоми КППС і відповідні відділи КДБ».

За словами професора Кульчицького, ще наприкінці радянської доби між козацькими рухами почалося нездорове суперництво. Кожен, хто мав кошти і хто зміг згуртувати навколо себе людей, ставав отаманом.

«Якщо гроші закінчувались, отамана скидали, бо хто платить, той і замовляє музику, – підсумовує історик. – Від таких козаків ефект, звичайно, нульовий».

ОТАМАНЩИНА В ЗАКОНІ

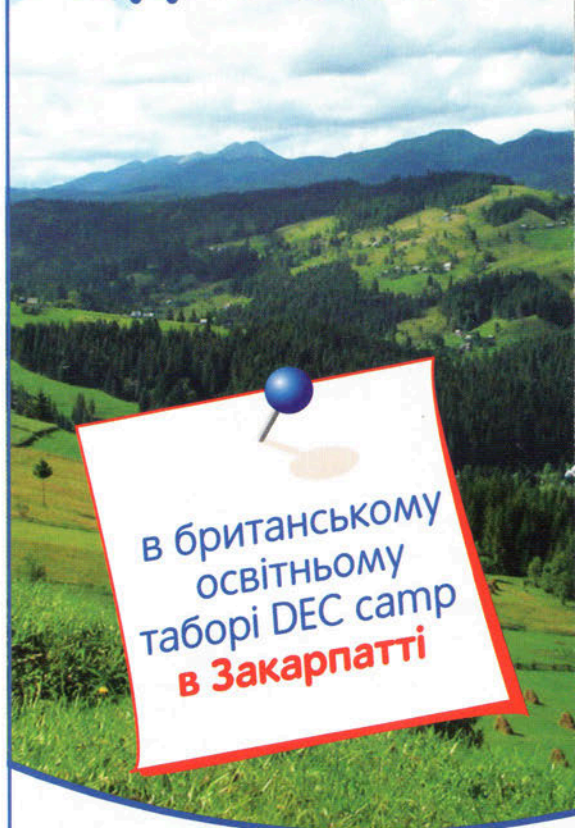
Представники деяких козацьких організацій визнають, що в їхньому русі суцільний безлад, чимало шароварщини, присутня торгівля відзнаками і званнями. Численні об'єднання плодяться як гриби після дощу, вигадують власний статут, у якому прописують подекуди дикі речі на кшталт самочинного дозволу на носіння холодної та вогнепальної

Кваліфіковані вчителі з Великобританії та аніматори з США

запрошують дітей
8-17 років

Вивчати англійську та відпочивати

в британському
освітньому
таборі DEC camp
в Закарпатті

Продаж путівок:

(044) 390-76-24

(066) 310-48-53

www.dec-camp.com

ФОТО: УНАН

зброї; ставлять на чолі своїх довірених людей і відмовляються підкорятися якимсь Всеукраїнським радам отаманів чи гетьманам. Ще за президентства Віктора Ющенка, якого на сумнівній козацькій раді свого часу обирали верховним гетьманом, були численні спроби навести лад у козацькому русі. Подавалися відповідні законопроекти, але вітчизняний політикум активно боровся за владу, тому козацьке питання так і не було впорядковано.

«Кабмін затвердив концепцію розвитку козацького руху, — розповідає Станіслав Аржевітін, колишній секретар розпущеної нині Ради розвитку козацтва при президенті України. — Після ухвалення концепції потрібно було напрацювати законодавчу базу в парламенті. У підготовлених проектах законів було прописано, як повинна формуватися і діяти козацька організація, зокрема скільки членів потрібно, щоб її заснувати. Скажімо, для сільської місцевості було передбачено 30 осіб, для всеукраїнського масштабу — близько 4 тис. За козаками мали стежити і вести їхній реєстр спеціально створені при Мінборони підрозділи. Їх можна було б залучати до охорони громадського по-

рядку, ліквідації стихійних лих, пошукових операцій. Але жодного закону про козаків ухвалено не було. Вони й досі керуються у своїй діяльності Законом «Про об'єднання громадян».

За словами Аржевітіна, коли до влади прийшов Віктор Янукович, концепцію розвитку ко-

зацтва скасували, як і більшість указів Ющенка стосовно козацького руху, а саму козацьку раду при президенті розпустили. У законодавчо-нормативній базі вакуум поглибився.

Свого часу народний депутат Геннадій Москаль ініціював ухвалення закону про заборону носіння воєнізованої форми представниками громадських організацій. «Знаєте, після чого в мене виникла ідея подати такий законопроект? — пояснює Москаль, який сам є відставним генералом міліції. — Йду якось по Ужгороду, а мені назустріч людина у формі, я придивився до погонів — наче генерал армії — найвище в нашому війську звання. Він мені каже: «Чому це ви старшим за званням честь не віддаєте?» А я йому: «Брате, ти хто такий?» А він: «Я очолюю козацьку організацію міста». Я згадав, де раніше бачив цього чоловіка: він колись працював старшим лейтенантом при медвигверзнику, і його з ганьбою вигнали за те, що вкрав гроші у п'яного».

Але народні депутати цей документ відхилили. Вочевидь, багатьом на руку те, що козацький рух в Україні невпорядкований. У такій анархії легко використовувати козаків і «казаків» для своїх потреб, бізнесових і політичних. ■

За підрахунками
Мін'юсту, в Україні
діє близько

52

громадських
козацьких
організацій —
всеукраїнських та
міжнародних. Самі
ж козаки і «казаци»
кажуть: якщо
позначити
незареєстровані
осередки, а також
районні,
міжрайонні та
міські, набереться
близько

900,

і в кожній є свій
отаман, а на чолі
стоїть гетьман

«КАЗАКИ» ТА «КАЗАЧЕСТВО»

На території сучасної України історично було сформовано два козацькі утворення: Військо Запорозьке (в основі український етнічний елемент) та Донське козацьке військо (в основі російський елемент), обидва з яких були інкорпоровані в систему Російської імперії на початку XVIII століття. Оскільки Запорозька Січ 1775-го була зруйнована (російські історики пояснюють це так: «Дальнейшая необходимость в сохранении присутствия казаков на их исторической родине для охраны южных российских границ казаками отпала»), а рештки козаків було переселено як Чорноморське козацьке військо на Кубань, з цього моменту (1793 рік) починається процес зросійщення українського елементу колишніх запорожців.

На території Криму до Першої світової війни не було козацьких структур (1914-го налічувалося 12 козацьких російських військ: Донське, Кубанське, сформоване зі злиття Чорноморського (запорозьців) та Лінійного (росіян) козацьких військ, Терське, Астраханське, Уральське, Семиріченське, Оренбурзьке, Забайкальське, Сибірське, Амурське, Уссурийське, Енісейське). У 1920 році під час перебування військ генерала Петра Врангеля в Криму було створено Кримський кадетський корпус. У 2004-му його відроджено як Кримський козацький кадетський корпус.

Загалом на території Криму діє понад 22 проросійських козацьких організацій, зокрема Об'єднання козаків Криму, «Верное Казачество», «Международный союз казаков», Прикордонна козацька охорона, «Союз атаманов Крыма» тощо.

Про ідеологію цих утворень свідчать організовані ними акції. Приміром, під час відзначення чергової річниці Переяславської ради отаман Бахчисарайського куреня Війська Запорозького Сергій Юрченко заявив, що кримчани мають підтримати той вибір, що був зроблений 1654 року: «Козаки Крыма доказали, что они авангард русского мира не только в Крыму, но и в Малороссии...» Козацька община «Соболь» 2008-го до дня ВМС Росії вивисила на скелях поблизу Севастополя два величезні (по 50 м²) прапори: російський трикоleur та Андріївський. У січні ж 2011-го вона внесла пропозицію перейменувати УПЦ МП на Російську православу церкву в Україні. «У нас в церкві — засильє чурбанов, ненавидящих все русское», — заявив голова общини Віталій Храмов.

Кращі практики корпоративної соціальної відповідальності. Забезпечуємо гідну працю людей з інвалідністю

- **Організатор:** Проект Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної організації праці та Державного центру зайнятості «Соціальна інтеграція людей з інвалідністю шляхом забезпечення доступу до зайнятості».
- **Завдання конкурсу:** привернути увагу роботодавців до організації гідної праці та прийняття на роботу людей з інвалідністю, а також виявлення успішної практики організації зайнятості людей з інвалідністю з метою її подальшого поширення.
- **Очікуваний результат:** підготовка збірки з прикладами успішної практики забезпечення зайнятості людей з інвалідністю та її подальше поширення.

До участі в конкурсі запрошуються підприємства, організації та установи, включно з підприємствами та громадськими організаціями інвалідів, незалежно від кількості штатних працівників.

Конкурс проводиться з 10 травня по 10 вересня 2011 року.

Переможці конкурсу визначаються за категоріями, залежно від загальної чисельності працівників: до 25; 26-100; 101-1000; більше 1000, а також підприємства та громадські організації інвалідів, **та номінаціями:**

- **Гідна праця** - підприємство чи організація здійснює пристосування робочих місць для працівників з інвалідністю шляхом використання спеціального обладнання, програмного забезпечення тощо; забезпечує індивідуальний підхід в організації робочого місця шляхом адаптації робочих функцій, режиму праці та відпочинку під потреби, функціональні можливості або обмеження працівника; забезпечує гідну оплату праці.
- **Інтеграція** - підприємство чи організація забезпечує інтеграцію працівників з інвалідністю до трудового колективу через програми наставництва, коучингу, соціального супроводу; командоутворюючі заходи; комунікативні тренінги тощо.
- **Корпоративна соціальна відповідальність** - підприємство чи організація впроваджує програму корпоративної соціальної відповідальності, яка містить положення щодо працевлаштування та організації зайнятості людей з інвалідністю.
- **Доступність** - підприємство чи організація забезпечує безбар'єрність та доступність виробничих та офісних приміщень для працівників з функціональними обмеженнями: пандуси, підйомники, звукові чи світлові індикатори, позначки тощо; впроваджує програми транспортного забезпечення; має налагоджені канали та способи комунікації, що враховують потреби працівників з сенсорними обмеженнями (слуху та зору).
- **Відкритість** - на підприємстві чи в організації частка працівників, що мають інвалідність перевищує встановлений норматив.

Для участі в конкурсі необхідно надіслати заповнену заявку, що складається з апіляційної форми та додатків до неї.

Заявки надсилаються або подаються в паперовому вигляді в одному примірнику та на електронних носіях за адресою:

01033 м. Київ,
вул. Жилинська 47-б,
приміщення Київського
міського центру зайнятості,
кімн. 309,
з поштою «На конкурс».

Докладна інформація про конкурс:

<http://www.undp.org.ua/contest1.pdf>

За додатковою інформацією звертайтеся до Секретаріату конкурсу за тел.

044 353 66 92 та 044 353 66 91
в робочі дні з 11.00 до 13.00,

або електронною поштою
konkurs.pracya@gmail.com

медіа-партнер

Тиждень
КУЛЬТУРИ

Переможці нагороджуються символічними відзнаками Організатора конкурсу під час урочистої церемонії, що відбудеться в м. Києві наприкінці жовтня 2011 р.

Примітивні

Дивні маленькі скульптури заступають помпезних тоталітарних монстрів

Автор:
Микола
Поліщук

Давно помічено: є кілька статей бюджетних витрат, на які в місцевої влади знаходяться гроші навіть у найбільш кризові роки в дуже депресивних містах. Серед них, звичайно ж, – на нові пам'ятники.

ТВАРИНИ-ГЕРОЇ

Простежимо історію екзотичних монументів останнього часу: одним із перших їх почало встановлювати приморське місто Бердянськ. Там іще на початку

1990-х на набережній з'явився пам'ятник азовському бичку – як символ рибальського промислу, що не раз допомагав тутешнім мешканцям виживати й інколи навіть багатіти. Лускатий сподобався не тільки міським жителям, а й відпочивальникам, які щоліта масово залазять на його хвіст, аби там сфотографуватися. Усе ж таки азовське місто є визнаним курортом, хоч і не надто багатим на пам'ятки природи чи історії. Цей недолік було вирішено компенсувати скульптурними групами. Таким чином тут постала безліч неординарних артефактів, серед яких, наприклад, бронзовий цирковий велосипед, а також пам'ятник «вухам, вільним для бердянських пліток». Скульптура має

приблизно метр заввишки і справді зображує два вуха.

У сусідньому Маріуполі ці задуми надихнули громадськість на встановлення альтернативного монумента – тюльці. Попри однозначне запозичення, ідея набирала обертів і, можливо, жителі сьогодні милувалися б відповідною композицією. Однак там сталася резонансна подія загальнодержавного масштабу: від вуличного фотографа втік крокодил Годзі. Рептилію шукали всім півмісьонним містом і ловили із залученням самого міністра надзвичайних ситуацій Нестора Шуфрича. Країна дивилася на ці «королівські лови», затамувавши подих. А істота, що обрала свободу, за час полювання на неї

артефакти

стала для мариупольців символом волелюбності й на знак цього була увічнена у бронзі.

Крокодил Годзі, до речі, не єдина тварина в Україні, якій спорудили посмертний монумент. Так у Золотоворітському сквері в Києві стоїть відлитий у бронзі реальний кіт Пантелеймон, що жив колись поруч у ресторані «Пантагрюель». Коли він загинув під час пожежі, сум був невідомий.

А от у селі Залісному під Бахчисараєм фундатор ослячої

ферми Микола Помогалов дав волю фантазії, встановивши пам'ятник віслюку. Хоча в плані ексцентричності осел у Криму сприймається, вочевидь, краще, погодьмося, ніж Сталін у Запоріжжі.

Апофеоз традиції увічнення братів наших менших можна побачити під Борисполем. Мова про фігуру бика, що красується біля Інституту розведення і генетики тварин УААН. Він символізує еталонного виробника рогатої худоби.

ВИННІ НЕ СВИНІ

У деяких випадках авторам новітньої монументалістики навіть зайве щось особливо вигадувати – коли якась місцина в масовій свідомості асоціюється з чимось конкретним. Наприклад, бронзовий пам'ятник чорниці-яфині в закарпатському селі Гудливному. Воно розташоване поблизу багатих на цю ягоду боржавських полонин і експлуатує чорничну тему вже давно, проводячи, зокрема, фестиваль «Верховинська яфина».

Ну а що може спадати на думку про Ніжин, окрім Миколи Гоголя й... місцевого огірка? Вра-

жає, як іноді синхронно в депутатів різних міст виникає одна й та сама ідея: встановити на своїй малій батьківщині монумент... Будь-який. От, видно, й тутешні функціонери якимось одноментно зрозуміли, що далі місто без увічнення огірка існувати не зможе. Як підсумок з'явився такий пам'ятник, трохи дивний: знизу гранітний куб, що символізує льох для солінь, згори – діжка, на якій лежить уже зовсім непропорційно велетенська ніжинська гордість у пухирчиках.

Приблизно з тим самим шароварним навантаженням увічнено й вареник у Черкасах. Їжа – чи не магістральна тема новітньої монументалістики, спущеної згори. Можливо, таким чином влада, не маючи змоги нагодувати народ справжніми галушками й салом, вирішила вгамувати їх прагнення бодай замінниками? От уже і в Коростені встановлено (зрозуміло, що за ініціативою міського голови і в присутності спікера парламенту) монумент деруну. Досить невибагливий естетично – гранітна макітра з невеликим млинцем згори, але тепер є біля чого проводити Міжнародний фестиваль

дерунів. А, може, треба було б – Міжгалактичний?

Як тут не згадати й Полтаву, влада якої спорудила пам'ятники галушці та «свині-годувальниці». Вочевидь, такий виріб із тіста, а ще сало – це і є та вершина «українства», далі котрої не ризикує зазірнути вітчизняний чиновник.

Монумент галушці, що був би цілком доречний десь на Сорочинському ярмарку, викликав протести громадськості через місце свого встановлення – на Івановій

На пам'ятник галушці полтавська влада витратила

150 тис. грн

горі, поблизу музею Котляревського. Де там! Улюблену страву влада обласного центру таки увічнила, виділивши на це 150 тис. бюджетних гривень – і це в місті, де ніяк не можуть вирішити питання з монументом Івану Мазепі, боячись, щоб про них не сказали чого в Росії.

Чи не правда, щось подібне простежується і в державному масштабі?

ІНСТРУКЦІЯ З ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Певно, немає і такого мера, якому не спадала б думка: а чи не прикрасити своє місто яким-небудь витвором мистецтва? З одного боку, це неважко пояснити тривіальним бажанням залишити власний слід в історії. Хоча, з другого – може, й навпаки, йдеться про традиційне калькування провінціалами столиці. Адже в Києві кілька міських голів добряче потоптали по старій частині міста, наставивши чудернацьких артефактів.

Крім того, в мізках наших керманічів міськрайон-

ного масштабу й досі сидить радянський дурманний «план монументальної пропаганди». Тільки, на щастя, вони тягнуть на п'єдестал не леніних-щорсів-кірових, а крокодила, огірок або галушку. Тут є певна логіка: ставити пам'ятник кулінарному виробу – безпечніше з політичного погляду, за нього голові адміністрації «не влетить». Тож усі ці дивні артефакти стали таким собі «ленінозамінником», який служить соціальної терапії – виліковуванню свідомості від «плану по валу», від синдрому червоного куточка.

Неважко помітити, що чиновники тут завжди виявляють куди більше наполегливості, ніж в інших царинах діяльності. Ще одне спостереження: державні й самоврядні інституції схильніші до шароварництва і несмаку, ніж приватники, які теж іноді стають ініціаторами зведення якогось «чебурашки».

Іноді в справі пам'ятників ми бачимо протилежну бюрократизмові тенденцію – коли автору дано повну свободу творчості, якою він відверто зловживає. Як це сталося в Тернополі, де без таблички й не допетраєш, що два порожні черевики посеред вулиці – не реклама взуттєвої фабрики, а пам'ятник Людині-невидимці.

Поза сумнівом, оригінальна скульптурна композиція – це неабияка туристична принада, але якщо її можна використати. Таким є, зокрема, відомий київський пам'ятник закоханим ліхтарям, на котрому кожен приїжджий може посидіти й не затуркувати собі голову роздумами про те, що цей артефакт має означати.

ЕНТУЗІАСТИ ГОТОВІ ПРОДОВЖУВАТИ

То чи можна за допомогою такої дещо примітивної скульптури збільшити туристичну привабливість населеного пункту? Із цим питанням **Тиждень** звернувся до мерів кількох міст. «Так!» – певен міський голова Голої Пристані, що на Херсонщині, Анатолій Негра, невтомний ентузіаст оздоблення свого населеного пункту малими скульптурними формами. Наприклад, свого часу він вирішив увічнити ту саму легендарну жабу, яка начебто душить українців.

Кожного літнього сезону через Маячку їдуть автобуси відпочивальників із Херсона до Залізного Порту, Лазурного та інших морських курортів. Голої Пристані з цим не пощастило – від узбережжя далеченько, своїх баз відпочинку, окрім двох пансіонатів, немає. Тож затримати туриста в Гопрах (народна назва Голої Пристані). –

Авт.) хоч на кілька днів і покликані ці композиції. «Перший такий монумент, споруджений у нашому місті, – пам'ятник кавуну із приводу всеукраїнського фестивалю «Солодке диво», – каже пан Негра. – Далі на набережній з'явилися водяник і русалка, потім та сама жаба. Наші скульптури зробили ім'я Голій При-

мим людям (гетьману Виговському, отаманові Зеленому), а також прикордонному стовпу – на знак того, що свого часу селом пролягав кордон між Російською імперією та Річчю Посполитою. «Тепер Германівка входить до більшості туристичних маршрутів Київщини, коштом туристів фінансовано сільський музей», – запевняє він.

Не всім подобаються ці артефакти. Що поробиш, за скіфів, певно, й кам'яних баб хтось вважав не надто симпатичними. Може, коли-небудь археологи майбутнього визначатимуть наш час як епоху дивних скульптур, що прийшли на зміну добі помпезних меморіалів із якимось бородатим і лисим божеством.

Серед цих пам'яників, на жаль, дуже мало справжніх шедеврів. Ну бердянський бичок ще якось «із пивом потягне». А мешки людини-невидимки мимоволі провокують думку, що гроші було виділено на щось цілком видне, та от перебрали кошторис. Більшості таких артефактів пасувала б десь поруч на газоні табличка: «Обережно! Несмак!»

Але нашим керманічам міст є куди рости й у кого повчитися. Наприклад, у російському Ханті-Мансійську з населенням лише 75 тис. жителів установлено

близько 400 пам'яників, серед яких бронзові фігури мамонтів, у 2,5 рази більші(!), ніж були натуральні тварини. Ось де вміють масштабно освоювати кошти! ■

ФОТО: АНДРИЙ ПОМАКІН, МАКС ЛЕВНУКРНДОРА

У РОСІЙСЬКОМУ ХАНТИ-МАНСІЙСЬКУ ВСТАНОВЛЕНО БРОНЗОВІ ФІГУРИ МАМОНТІВ У 2,5 РАЗУ БІЛЬШІ(!), НІЖ БУЛИ НАТУРАЛЬНІ ТВАРИНИ. ОСЬ ДЕ ВМІЮТЬ ОСВОЮВАТИ КОШТИ!

стані, додавши привабливості тушешним музичним фестивалям (наприклад, «Купальським зорям»), і перетворили місто на цікавий туристичний об'єкт Півдня України», – переконує мер.

І все ж таки рекордсменом у встановленні пам'яників на одиницю площі населеного пункту можна вважати Анатолія Шафаренка, экс-голову Германівської сільради, що на Київщині. Він звів на території села понад 30 монументів та пам'ятних знаків. Не тільки відо-

Пан або пропав

Як звертатися українцям

Автор:
Любомир
Белей

У німецькій, англійській, французькій, іспанській, чеській, польській мовах усталилися офіційні звертання гер, містер, месье, дон, пан. А ось в Україні з офіційною формою якось не склалося. Власне, їх побутує стільки, що не лише чужинцеві, а й нам самим годі визначитися, котру коли вживати. Скажімо, до якогось «маленького» українця Івана Івановича Коваленка можуть звернутися: Іване Івановичу, Іван Іванович, пане Іване, пане Коваленко, товаришу Коваленко, дядя Ваня, громадянине Коваленко. Таке «багатство» варіантів є не благом, а лише свідченням вельми складної історичної долі та сучасного постколоніального стану суспільства. А ще його, зокрема й лінгвістів, байдужості до стрижневих лексичних елементів державної мови.

ВСІ РОДИЧІ ГАРБУЗОВІ

Щоб зрозуміти бедлам у царині українських звертань, простежмо бодай у загальних рисах історію їх виникнення. Зрозуміло, спочатку форми ввічливості з'явилися у неофіційному народному мовленні. Для цього використовували терміни родинності та свояцтва: батьку, мамо, сину, дочко, брате, сестро, куме, свате, сусіде тощо. Їх і досі вживає в такому значенні українське село. Оскільки сприймання такої лексики в ролі спершу неофіційних, а згодом і офіційних звертань – тенденція не лише українська, то, наприклад, іменником отець (пор.: лат. pater) почали йменувати крім батька ще й священника. Зрештою, такі слова, як брате, сестро, батьку, сину (синку), дядьку, тітку, також тривалий час були досить популярні як звертання до неспоріднених осіб. У патріархально-родовому дусі батьками називали не лише

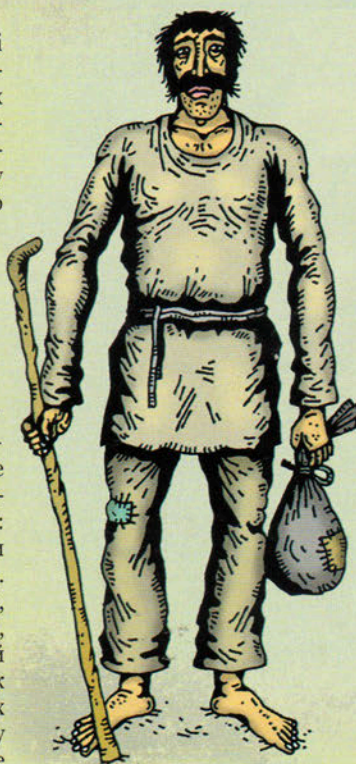
козацьких гетьманів, а й діячів ХХ століття. Скажімо, саме так часто зверталися до президента Карпатської України Августина Волошина. Якщо промовлене до священника отче бездоганно вписується як у християнську догматику, так і в традиції українського назовництва, то стосовно використання двох інших термінів родинності – батьку або дядя й тьотя (останні особливо популярні, коли діти й підлітки заводять розмову з незнайомими дорослими) – викликає серйозні застереження. І тут річ не лише у зрусифікованій структурі певних іменників, а й у тому, що поширення значення (з батькового материного брата

чи сестри на кожную дорослу особу) суттєво погіршує їх ідентифікаційні можливості й розмиває межі приватного родинного кола та публічного суспільно-громадського середовища: постійно треба уточнювати, що йдеться про чужого дядю або чужу тьотю. Використання термінів родинності та свояцтва у ролі офіційних чи публічних звертань свідчить про молодість і недостатню розробленість як державних інституцій, так і офіційно-ділової лексики.

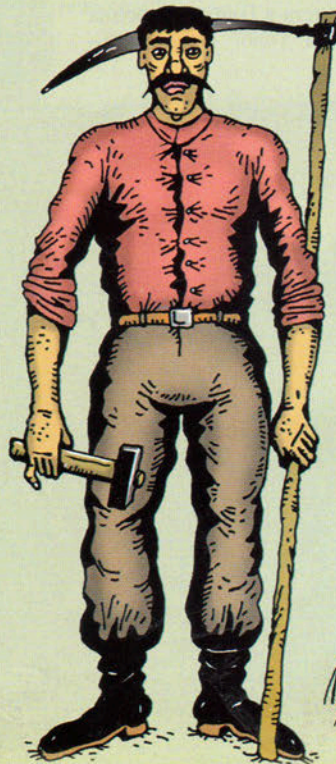
ПАТРОНИМИ

Найпопулярнішим у сучасній Україні є офіційне звертання на

ІВАСИК

ВАНЬКО

Лук'яненко

ім'я та ім'я по батькові (Іване Івановичу, Галино Михайлівно). Хоча стосовно другого з них уже тривалий час точиться дискусія: питома своє чи російське його походження? У нашого народу традиція називатися за безпосереднім предком чоловічої статі дуже-дуже давня. Проте такі форми й імена по батькові – цілком різні речі. Відповідні йменування, або так звані патроніми, утворювалися в українців від прізвища, прізвищної назви чи особового імені батька, зокрема й здрібнених варіантів, а також і від слова на означення його професії чи заняття. Прикметно, що наші особові назви на -ич могли походити й від імені матері, тестя, брата чи інших членів родини. Тобто син Івана Ковалю за батьком міг бути не лише Івановичем, а й Іванчуком, Іваненком, Іванойком, Ванником, Коваленком, Ковальчуком тощо. Водночас того ж таки чоловіка могли називати й за ім'ям матері – Мариничем, Оксаничем, Христиничем. Характерно, що виник-

нення українських патронімів відбувалось у живомовній стихії, і ніхто ніколи його не регламентував. Тому історичні документи рясніють випадками, коли певну особу іменують самою лише відповідною формою на -ович, а то й одночасно двома (Андрій Михайлович Сангушківчич Каширський). Однак дуже часто українці називалися без патроніма на -ович.

РОСІЙСЬКІ ОТЧЕСТВА – ЦЕ ПОРОДЖЕННЯ ЦАРСЬКО-ІМПЕРСЬКОЇ БЮРОКРАТИЧНОЇ МАШИНИ

Імена по батькові виникають як атрибути суто офіційні, і спершу з'являються в Московському царстві. Російські отчества – це породження царсько-імперської бюрократичної машини: їх творення та особливості вживання було чітко регламентовано на «височайшому» рівні. Монархи видали близько 10 спеціальних документів, якими визначали, кому дозволено називатися отчествами, а кому – ні. Так, наприклад, указ 1627 року твердив, що ніхто не має права писатися «повним» отчеством, тобто нао-вич, окрім членів боярської думи. Єкатеріна II звеліла йменувати осіб перших п'яти класів «повними» формами, від шостого до восьмого включно – «напівотчествами» на -ич, а всіх інших без указування на батька. Ті мали задовольнитися самопринижувальними іменними варіантами на кшталт Івашка тощо.

ОТЧЕСТВА ДЛЯ «ОТЕЧЕСТВА»

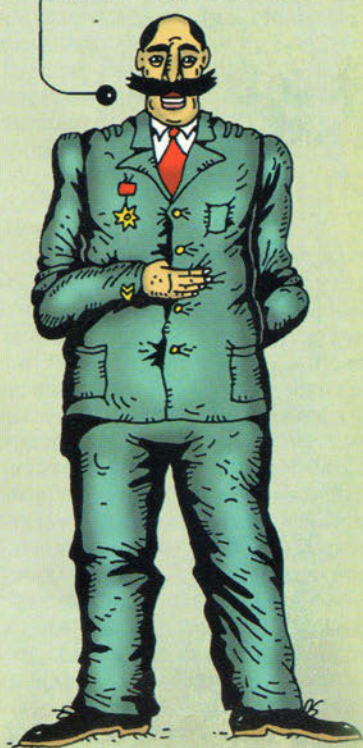
Російське отчество, як і його сучасний український відповідник – ім'я по батькові, може походити лише від особового імені, причому офіційного варіанту. Ніхто не утворить його від похідної форми Івашка, хоча в нашого народу патронім Івашкович від Івашко – річ цілком звична. Як бачимо, патроніми українців на -ович докорінно різняться від російських отчеств. Ще в XIX столітті наші предки навіть не мали терміна ім'я по батькові, замість якого вживали російське по батькуші: про одного зі своїх героїв Григо-

рій Квітка-Основ'яненко пише, що «його звали Кузьмою, а по батькуші Трохимович». Проте в умовах царської імперії отчества бачилися завжди соціально-респектабельними: «Був Чіпка, а став Никифор Іванович... Що то значить – гроші!» (Панас Мирний). Тому більшовики, схильні до дешевого популізму, відкинули всілякі соціальні обмеження щодо вживання отчеств і зробили їх обов'язковим елементом офіційного іменування громадян СРСР. Незалежна Україна перейняла отчества – імена по батькуші як імперсько-советську спадщину й оголосила їх власним питомим набутком. Нині в нас мало хто звертає увагу на докорінні історичні відмінності у виникненні цих російських форм та українських патронімів, навіть штучний і багатослівний термін ім'я по батькуші не викликає сумнівів. Різницю між ними так вдало замаскували, що, скажімо, в перші повоєнні роки навіть у середовищі українських інтелектуалів-емігрантів МУРу, за словами Юрія Шевельова, всі зверталися один до одного «на ім'я й по батькуші», лише Маланюк наполягав, щоб його називали паном Євгеном. Нав'язливе прагнення записати всіх українців згідно з таким стандартом призводить до курйозів. Так, наприклад, в енциклопедичних виданнях Богдана-Зіновія Хмельницького записують ще й Михайловичем; Віктор Ющенко в указі про присвоєння звання Героя України назвав Степана Бандеру Андрійовичем, хоча так провідник ОУН ніколи не йменувався. Штучна «побатькушізація» українців, які зроду таких іменних форм не мали, – а це десятки мільйонів наших одноплемінців, які не були підданими Російської імперії чи СРСР, – деформує історію національної культури, виокремлює націю на загальноєвропейському тлі, переносячи її у простір «руського міра». Недарма Микола Хвильовий спостеріг: «Григорій Савич Сковорода – так російська інтелігенція любить: Григорій Савич, Ніколай Романович, Владимир Ілліч, Тарас Григорович. І єсть у цьому якась північна солодкість, упертість, і калузькі нетрії...» ■

Що то значить – гроші!

ІВАН

ІВАН ІВАНОВИЧ

ТОВАР ІЩІ!

Непроста доля судилася слову-звертанням товариш: воно розвинулося від нейтрального тюркського іменника тавар (худоба; товар) до українізованого товариш – «комерційний компаньйон», а далі до товариш (компаньйон; заступник; однодумець; приятель). Більшовики призначили його символом соціальної рівності й справедливості, обравши за офіційне звертання в середовищі робітників та селян, а також партійної верхівки. Щоправда, розчарований облудністю червоної ідеології, народ трансформував російськомовне звертання товариші в актуальний для часів соціалізму заклик «Товар іщі!». В незалежній Україні товаришами вперто називають себе політики лівого спрямування й окремі літні громадяни, а одна з політичних партій «Товаришем» назвала газету. Мабуть, не без ностальгії за радянськими часами й за зразком путінської Росії в силових структурах нашої країни до військових офіційно промовляють товаришу... У Китаї, де аналогічне звертання залишається дуже популярним, усе ж заборонили водіям казати до пасажирів товариші, бо в сленгу тамтешньої молоді так називають геїв. У РФ із перейменуванням міліції на поліцію теж запропоновано звертатися до поліцейських господін, а не товариш, як було досі. Втім, українці не мусять переймати ані російського, ані китайського досвіду. Вони повинні зважити на факт, що в їхній мові товариш – це, передусім, «людина, зв'язана з ким-небудь дружною, ширий друг, приятель». Така багатозначність іменника стає на заваді використанню його в ролі офіційного звертання, яке не має породжувати ніяких приватних алузій. Прикметно, але в російській мові слово товариш цього значення позбавлене. Як, зрештою, і жіночого відповідника, аналогічного українському товаришка.

ПАНОВЕ ГРОМАДО

Дуже давнє звертання українців, яке, однак, ніко-

ли не належало до лексики родинності та свояцтва, пане. Воно бере початок від давньоіранського gupan, що означало «пастух великої рогатої худоби». Після християнізації на Русь-Україну це слово приходило зі старочеської та старопольської мов у формі Pan, де воно було вживане як відповідник латинському dominus і спочатку означало «Бог, Господь». Та вже у польських джерелах XVI століття іменник pan дедалі частіше фігурує і в ролі звертання. У староукраїнській мові його аналог означав «володар», «монарх», потім – «представник соціальної верхівки», далі – «чоловік (у подружжі)» й, нарешті, «хтось, про кого мовиться». Треба думати, тоді на наших теренах він став серед звертань основним. Адже його широко фіксують і тогочасні джерела.

Характерні для мови українців тієї доби й лексичні відповідники щодо жінки та дівчини: пані, паніє, панно. Свідченням того, що іменник пан у середині XVI століття починає бути в нашого народу звертанням, позбавленим будь-якого соціаль-

ченко паном називає отамана Трясила, панове громадо кличе уманців Шевченків Гонта. Широковживаними серед українців різних соціальних верств були форми на зразок пане-брате, панотче, паньматко, паніматко і навіть панове громадо.

Та вже у XIX столітті через посилення нерівності, активізацію денационалізаційних процесів звертання пан дедалі частіше використовують стосовно представників соціальних верств. «Звичайна Пріська, чи Фрасина, – по-книжному Євфросинія, – кріпачка, силою взята в двір; за літ скільки запаніла, зляшпіла і стала зватись, з волі пана, та й не без своєї, – Фрузиною і панною» (Анатолій Свидницький «Люборацькі»). У збірці Івана Франка «Галицько-руські народні приповідки» вміщено 156 прислів'їв та приказок зі стрижневим словом пан, яким здебільшого іменовано представників вищих верств. Порівняймо: як будеш паном, то всьо будеш мати даром; ти мені не пан, я тобі не слуга; чого пани наварять, тим ся піддані попарять; пани і жебраки по смерті однакі. Показово, що дуже часто протиставленням до соціально маркованого пан виступає найпопулярніше серед українців особове ім'я Іван: що вільно панови, то не вільно Іванови; що пан, то не Іван. Остаточню соціально-класову семантику закріпила за звертанням пан у радянський період. «Словник української мови» подає такі значення цього іменника: «поміщик у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії; той, хто займав привілейоване становище в дореволюційному суспільстві, належав до забезпечених верств міського населення, інтелігенції; у старій Польщі, Литві, дореволюційній Україні і Білорусії – ввічлива форма звертання або називання стосовно осіб чоловічої статі привілейованих верств суспільства». Попри столітню традицію вживання, саме радянська інтерпретація звертань пан, пані як номінацій осіб «привілейованих верств суспільства» досі стоїть на заваді утвердженню їх як основних офіційних в Україні. ■

РАДЯНСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ЗВЕРТАНЬ ПАН, ПАНІ ДОСІ СТОІТЬ НА ЗАВАДІ УТВЕРДЖЕННЮ ЇХ ЯК ОСНОВНИХ ОФІЦІЙНИХ В УКРАЇНІ

ного змісту, є популярна форма на означення Всевишнього – пане Боже. Варто наголосити, що в історичних, літературних та фольклорних джерелах звертанням пане, пані, панно є ширококовживаними. У репліці Наталки Полтавки Іван Котляревський вживає іменник пан у значенні «доросла особа чоловічої статі»: «Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду». Ба навіть убогі бурлаки Микола та Петро звертаються один до одного пане-брате. У Григорія Квітки-Основ'яненка звичайній селянці Явдосі кажуть паньматко. Тарас Шев-

Тваринні інстинкти

Сучасні форми звертань свідчать, що українці задовольняються статусом біологічних об'єктів

Вулиця, автобус, установа, випадковий телефонний дзвінок... «Женщина, альо!» – «Мужчина, ви берете квиток?» – «Малодой человек, ви не скажете...» – «Девушка, что вы себе пазваляете!» Не тільки в Криму чи на Донбасі, а й у Києві, Житомирі й навіть у Львові та Чернівцях – по всій Україні така форма звертання, поєднана чи з російською, чи з українською мовами, а чи із суржилом, є нормою. Десь – такою, що стовідсотково перекриває простір спілкування між незнайомим людям, десь – що тільки частково діє в ньому, але ще не довелося побувати в місті, у якому цілковито панувало б щось інше. Не суцільна біологія, не статеві-вікові, а суспільно-громадянські ознаки того, до кого звертаються.

Та, як бачимо, більшість українців задовольняються статусом біологічних об'єктів і не висловлюють явного бажання змінити його, підвищити, зафіксувати свою соціальну суб'єктність, що, власне, і засвідчують звертання «містер», «пан» чи «господін» (я цілком свідомо беру форми, які були провідними історично ще в гендерно-нерівноправному суспільстві та які нині доповнені низкою тих, що пройшли через горнило феміністичної революції). Ті звертання, що категорично відкидалися різними соціальними новаторами, для яких (попри всі їхні декларації) люди були просто біомасою, предметом глобальних перетворень.

Доведеться визнати, що ці перетворення на українській землі мали успіх. Бо ж власні назви, імена, знаки й символи у житті – це не щось нейтрально-байдуже, безвідносно до позначуваного; ще Георг Фрідріх Вільгельм Гегель вважав, що предмет має відповідати своєму поняттю, а народна мудрість твердила: як назвеш корабель, так він і попливе. А тепер порівняйте Польщу, де всі жінки – це пані, а чоловіки – пани (і були ними навіть за комуністів), з Україною «мужчин» і «женин» – чий корабель пливе краще?

Як на мене, навіть слова «товариш» чи «товаришка» – світовий стандарт комуністичного звертання – кращі, ніж те, що панує нині. Попри своє походження – від тюркського терміна товар (tauar), «товаришами» колись називали себе бродячі торговці на Русі, які продавали однотипні вироби. Але кого зачіпає, що було

700 років тому, головне, що ці торговці – люди вільні, а з огляду на специфіку тодішнього часу ще й озброєні, щоб захистити себе і свою справу. Звідти вже назва перейшла на козацькі товариства (теж вільні й озброєні), а потім її привласнили більшовики, які чудово розуміли, що «женинами» та «мужчинами» не завоюють нічиїх симпатій, бо ж тодішні мешканці Російської імперії цінували себе, вочевидь, вище, ніж сьогодинішні українці... До речі, коли Маяковській запровадив у 1920-х звертання «девушка», це не було чимось статеві-віковим; ішлося про більш чи менш емансиповану городянку, а не про скажену більшовичку – «шкірянку» – і не про буржуазно-непманську «баринню». Сьогодні цей сенс звертання «девушка» безнадійно втрачено – інші часи, інший світ.

А взагалі-то неприйняття більшістю українців звертання на кшталт «панове», «добродії» чи «господа» не є чимось унікальним з історичного погляду. Бо ж, скажімо, не хотіли бути «містерами» свого часу й англійські пролетарі, й американські негри Півдня (які тоді й гадки не мали, що колись зватимуться афроамериканцями). От не хотіли і все. Вважали, що їх це ображає. Так, як сьогодні образилися б шахтарі Донбасу на звертання «панове»... Така образа має серйозне соціокультурне підґрунтя. Адже, як кажуть самі вихідці з Донбасу, ймення «муж-

чина», тим більше «мужик», ще треба за-служити, бо воно звучить гордо. Це певний суспільний статус, який надається завдяки проходженню своєрідних ініціацій на зрілість із «пацана». Тож маємо тут, образно кажучи, не

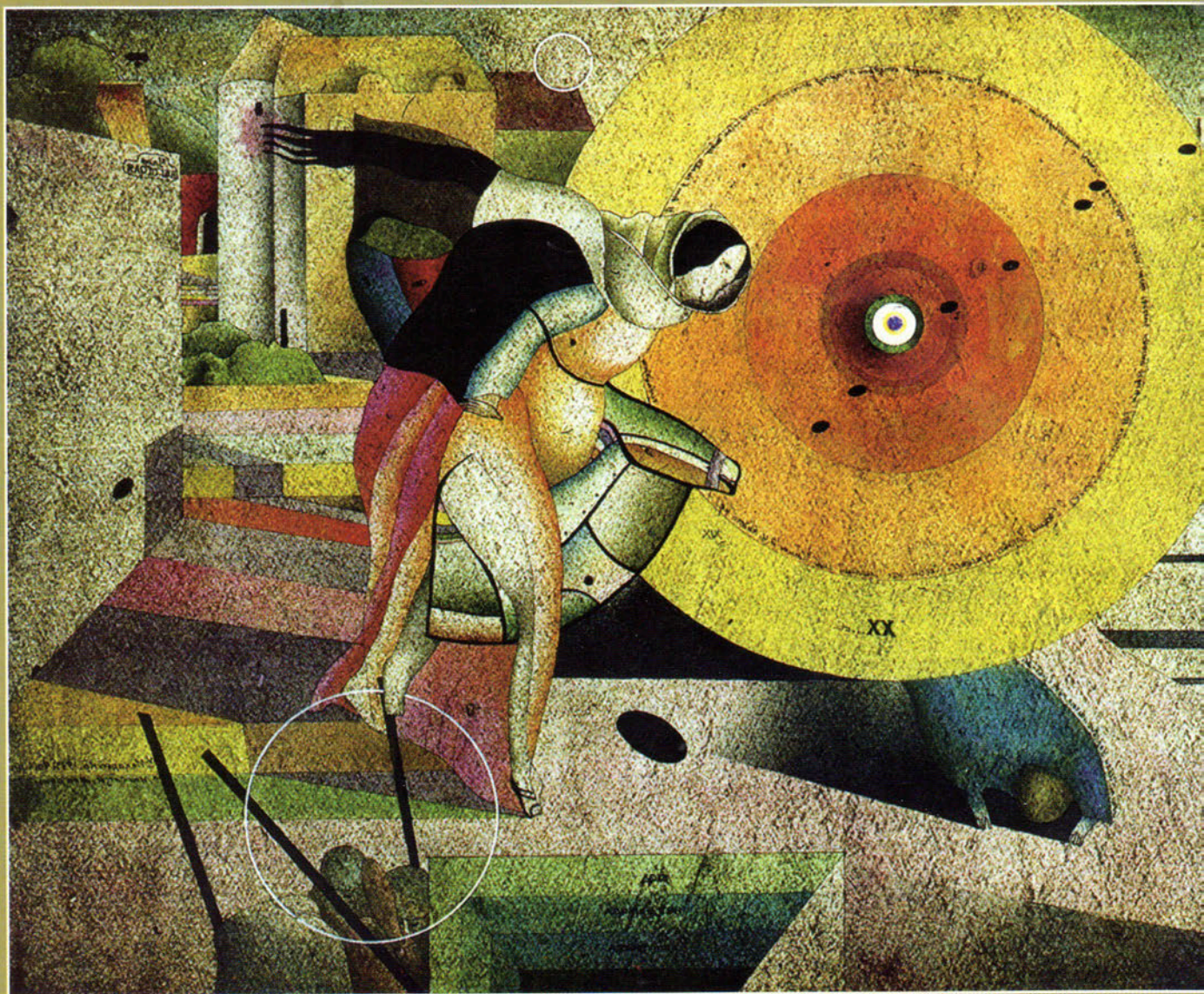
біологію, а соціологію. Щоправда, ініціація як спосіб переходу до зрілого віку – щось від племені тумба-юмба, від суспільної організації на рівні кам'яного віку, але ж людям це подобається, це для них своє і рідне. Й звичне – приблизно так само, як і звертання: «Мужчина, а хто за проїзд платитиме?» – у київському автобусі. Хоча й помічаєш, як смикаються, бува, від того і «женини», і «маладие люди»...

А назагал, доки українці самі себе зараховуватимуть чи то до двоногої худоби, чи то до племен кам'яної доби (попри зручність цього для когось і звичність для інших), доти вони не опанують себе самих і своєї власної країни. ■

Автор:
Сергій
Грабовський

ПОРІВНЯЙТЕ ПОЛЬЩУ, ДЕ ВСІ ЖІНКИ – ЦЕ ПАНІ, А ЧОЛОВІКИ – ПАНИ, З УКРАЇНОЮ «МУЖЧИН» І «ЖЕНИН» – ЧИЙ КОРАБЕЛЬ ПЛИВЕ КРАЩЕ?

Там, де Макар телят не пас

Художник Володимир Макаренко про потребу свободи творчості, нонконформізм у реаліях радянської системи та витoki своїх полотен

Спількувалася
Олена
Чекан,
Київ – Париж

Знаний французький дослідник мистецтва Жан-Клод Маркаде назвав живопис Макаренка орфізмом. Маєстро містичних карнавалів Михайл Шемякін – метафізичним синтетизмом. А український історик арту Дмитро Горбачов вважає, що творчість художника – це поєднання традицій і модернізму. Сам майстер воліє не розмірковувати про теоретичні «ізви», а працювати. У

невеличкій паризькій майстерні, де й мешкає серед своїх робіт.

ЖИТИ ЗА ШЕВЧЕНКОМ
У.Т.: Як ви самі визначаєте стиль, у якому працюєте?

– Не люблю покладатися на слова. Чи хтось пояснить мені, що таке кохання або життя? Отак і з мистецтвом. Є речі, яких не можна й не треба тлумачити. Живу за Шевченком: мені однаково, чи буду і що скажуть. Про-

сто роблю свою справу, встаю о шостій і маюю. Інколи, проте, переглядаю вітчизняні мистецькі журнали, а там в усіх є концепція власної творчості: той «розкриває душу України», той – «історичний дискурс». Якби я собі висував якусь концепцію, моя праця не була б вільна. Робив би те, що придумав собі теоретично. А для мене найголовніше – свобода, воля. Я її все життя шукав. Змалку.

1

2

1. «Осінь»,
19852. «Благо-
віщення», 1995

У. Т.: Ви народилися в селі. Там немає художніх шкіл. Та й з учителями скрутно.

— У селі є все. Гомін лісу, річкові заплави, безмежне небо. Там ткали рядно, килимки вішали на стінах, клали на підлогу, на глиняну долівку. Моя бабуня вишивала сорочки, рушники на весілля, подарункові, малувала в кімнатах орнаменти, а знадвору наша хата була «націоналістичною»: призьба — жовта, стіни — блакитні, адже білили, додаючи синьку. В селі багато мистецтва, просто люди не вважають його таким. Інколи мене питають: «Чому ви, пане Макаренко, взяли саме оцей колір?» А я його взяв тому, що не мав потрібного. Як моя бабця, коли прямила рядно, брала ту нитку, яка була під рукою, а не шукала особливої. Я

саме там, у селі, став художником, хоч тоді й не здогадувався про це.

У Новопушкарівці народилися мої батьки. Троюрідний дядько — той самий Макаренко, який займався безпритульними... Мені було чотири роки, коли тато пішов від мами. Пам'ятаю кожне його слово того дня, кожен

жест, рух. Уже дорослим я зустрівся з ним. Потрібен був його підпис, що він не проти, аби я виїхав за кордон. Батько спочатку відмовився. Казав, як ти можеш їхати, там самі шпигуни, ЦРУ, Америка хоче нас завоювати...

До шести років я жив у нашому селі з дідусем і бабусею. »

БІОГРАФІЧНА НОТА

Володимир Макаренко

український художник-нонконформіст, парижанин.

1943 — народився в селі Новопушкарівка на Дніпропетровщині.

1963 — закінчив Дніпропетровське художнє училище і вступив до Вищої школи монументального мистецтва імені Вері Мухіної в Ленінграді.

1969 — одержав диплом художника монументального розпису, став членом неформальної організації митців-нонконформістів «Петербурзька група».

1973 — переїжджає до Таллінна, де працює кочегаром і бере участь у виставках.

1976 — перша персональна виставка в Парижі в галереї Hardy. Крім того, ро-

боти Володимира Макаренка експоновано в Палаці Конгресу.

1973–1981 — щороку подає документи на виїзд до Франції.

Від 1981-го живе у Парижі.

1987 — одержав Срібну медаль Парижа за мистецький доробок.

Єдиним товаришем моїм був рудий дворняжка Рексик. Дідусь тусувався його ногою, щоб не просив їсти. А я в кишені щось смачненьке ховав і йому виносив. Я був наймолодший на вулиці, старші хлопці мене ганяли, а песик захищав. Може, тому він з'являється чи не на кожній моїй картині...

У.Т.: Дитячі спомини, рефлексії, фантоми переважають на берегах творчості реалії сьогодення?

— Саме так. Бабуся розповідала, як під час війни якийсь німець чомусь хотів мене забрати. Навряд чи я можу це пам'ятати, бо мені й року не виповнилося, але якийсь жах, передчуття, що має статися страшно, — такий спомин є. Інколи помічаю, як відлуння того дня раптом виникає під пензлем... Коли настав час іти до школи, мама забрала мене до Дніпропетровська. І там я вперше побачив пісок: у нас у селі його не було — земля. Мене це так вразило, що згодом усі ті піщані відтінки жовтого оселилися на моїх полотнах...

Малювати я почав якось зненацька: мати вечорами ходила до театру, на концерти, а я залишався сам у маленькій кімнатці, яку вона винаймала. Читати не любив, писати теж, навіть сьогодні листів не пишу... А так, дивлюсь у двір, що там робиться. Але зображував не те, що бачив, а літаки, танки, такі собі анти-

3. «Погляд», 1983

4. «Гімн кохання», 1965

Персональні виставки:
Париж, Торонто, Вінніпег, Стокгольм, Мец, Чикаго, Нью-Йорк, Вашингтон, Дортмунд, Бремен, Тулуза, Лілля, Баден-Баден

Співпрацює з галереями:
Saint-Leger (Франція), Turm-Galerie-Bonn (Німеччина), Noordeinde (Нідерланди), Alla Rogers та Artfira (США), KUMF (Канада)

фашистські картинки. І одного разу сусід, побачивши мої твори, відвів мене до художнього гуртка. Петро Денисович Матвієнко, мій найперший учитель, поставив перед нами білий куб і сказав: «Малюйте». Я здивувався, як це можна на білому папері намалювати білий куб? Щось там шкрябав-шкрябав... І досі не знаю, чому Петро Денисович узяв мене до себе. Я пробував у гуртку чотири роки, а коли закінчив вісім класів, він сказав: «Тобі треба вчитися далі».

ПОТОЙБІЧЧЯ СВОБОДИ

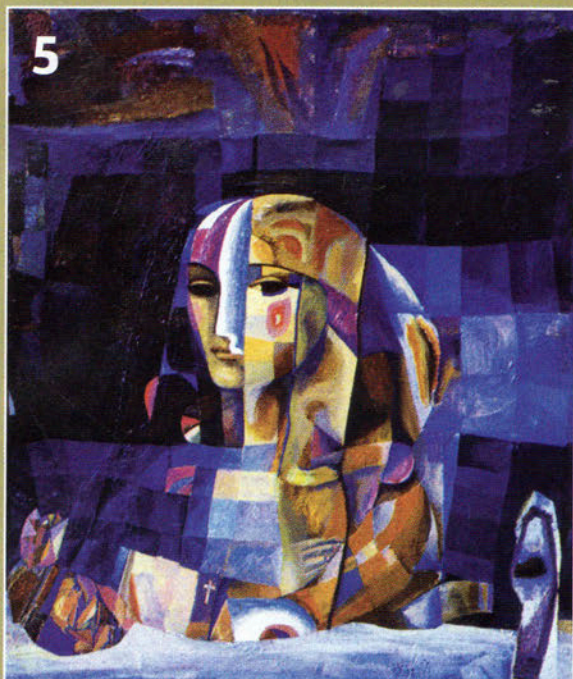
У.Т.: Де знайшли прихисток?

— До Дніпропетровського художнього училища вступив «зі скрипом»: малюнки приймальної комісії сподобались, але не сподобалось, що я майже не говорив російською. На диплом я подав картину в манері геометричного реалізму. Там дві дівчини в українських строях фарбують стіну, а кранівник згори подає їм квіти. Мене вилаяли як формаліста, роботу знищили, а все ж поставили четвірку. І тут одна викладачка, Ада Михайлівна, каже: «Не треба вам, Макаренко, їхати ані до Києва, ані до Харкова, бо вас там з'їдять. Вам треба до Москви чи до Ленінграда».

У.Т.: А за що вас «попросили» з Ленінграда?

— Москва мені не сподобалася. А от Ленінград... Якраз тоді були білі ночі, примарне світло, Літній сад, морок води... Я закохався в це місто й вирішив залишитися в ньому назавжди. Подав документи до Академії, а потім випадково потрапив до Школи монументального мистецтва імені Вери Мухомової. Дивлюсь, а там дівчата намальовані. І ноги в них не на землі стоять, а, як на іконах, ширяють у небі. І так мені це припало до душі, що вирішив вступати саме туди. Нас навчали мистецтва мозаїки, фрески. А головне — там була свобода духу. Та на дипломі знову виникла проблема. Я зробив фреску завдовжки 30 метрів для Театру комедії імені Н. П. Акімова. І от до мене причепилися, чому це мої героїні-актриси стоять у довгих сукнях? А тоді була мода на коротке, теж звинуватили мене, що я не сучасний, а до того ж західний. По закінченні насилу влаштувався на Комбінат декоративно-прикладного мистецтва. Займався керамікою, а для себе живописом.

1970 року запропонував своє майстерство на одну з виставок. Прийшла комісія, перший секретар Ленінградського обкому й міськкому Васілій Толстиков. Раптом чую його голос: цього художника треба заборонити! А невдовзі викликають мене до міськвиконкому: «Ви живете

без прописки, тож маєте виїхати з Ленінграда». «Куди?» – питаю. «Куди хочете, окрім Москви й Києва». Кажу: «Я українець, хочу в Київ». «Не можна». Вирішив: поїду до Естонії, в мене там були друзі, до того ж звідти йшли кораблі на Захід. Заховаюсь, подумав, і втечу.

В Естонії мене добре прийняли, дали майстерню, приніс картини на виставку – взяли. Потім здогадався, що це солідарність: я – з України, тобто пригноблена нація. Важко було лише з мовою: нічого не розумів. Але Таллінн – це ще й зустріч із Вікторією. Хлопець один, журналіст із АПН, якось запросив на день народження своєї дружини. Приходжу, а біля протилежного кінця столу – Боже мій! І все! Прожили в столиці естонській 10 років, народилася донька Даруся... А тут привозять до Москви Джоконду, треба було добу в черзі стояти. Отоді я вирішив: або зустрінуся з нею в Парижі, або ніколи.

Я шість років подавав папери на виїзд. Виклики присилав Михайл Шемякін, а також різні галереї, де я вже виставлявся. Але голова ВВІРу завжди казав: «Нет надобности». І от коли почали випускати до Ізраїлю, його секретарка мені й мовить: «Що ви шість років дурня клеїте, подавайте на Ізраїль». «Так я ж не єврей». «Так у вас дружина естонка й прізвище в неї чудернацьке...»

5. «Портрет», 1967

6. «Святий Шевченко», 1975

ЗАЛИШАТИСЯ УКРАЇНЦЕМ

У. Т.: Чи пишете ви на замовлення?

– Я малюю те, що сам хочу, щоправда, інколи галереї замовляють картини конкретного розміру, не сюжет, не тему, а тільки габарити. Портретів не люблю писати. У мене швидше не портрет, а образ людини, ество її виходить.

Ніколи не думаю, мовляв, ось треба зробити щось національне за сюжетом. Просто образи й особливо кольори в мене з України. Це ще від дитинства, як увійшло, так і живе.

Не все можна намалювати, тож на полотнах часто пишу Шевченкові вірші, рядки з поезій Лесі Українки. Всі народні картини про козака Мамаю обов'язково з текстом на тлі. Писав іще й із Гоголя, але, як прочитав «Тараса Бульбу», відвернувся від нього. А Шевченко мені близький і тим, що провівши все життя на чужині, завжди залишався українцем.

У. Т.: Ви довго шукали домівку своїй творчості: Дніпропетровськ, Пітер, Таллінн, Париж. Що знайшли, що загубили в цих мандрах?

– Шукав волі, та зазвичай потрапляв туди, де Макар телят не пас. Дніпропетровськ – перша революція в моїй свідомості. Спротив, бунт: робити

не так, як кажуть учителі. Я тоді закохався в Сезанна, Петрова-Водкіна, Врубеля. Зненавидів соцреалізм, уже тоді не міг і не хотів писати обов'язкових робітників та селянок.

Ленінград дав мені справжню високу школу малярства, а от із темами й там виникали питання: нас змушували писати картини про блокаду Ленінграда, а я хотів зображувати соняхи... З величезною теплотою згадую Шевченкові вечори в Академії мистецтв, де Тарас колись навчався. Ми слухали кобзарів, співали пісень, варили вареники. Між собою говорили українською, а з викладачами російською. В мене й досі сильний акцент.

Таллінн – єдине місце в Радянському Союзі, де мене радо прийняли. Може, тому що я був не росіянин, а українець.

Париж... Що старший стаю, то більше розумію звідки я, дужче наворачуюся до дитинства, до рідної землі. Повертаюся до того зернятка, яке мене породило. Батьки вже померли. Картина «Спомин про маму». Тут, бачите, й мій собачка Рекс. А це я, малий. Мріяв тоді стати льотчиком. Хатка, де ми знімали кімнату. Пташки співають. Не обов'язково малювати Хмельницького чи Мазепу, щоб бути українцем. ■

Широк

Українська література в Німеччині, як і в себе на батьківщині, опановує периферію культурного процесу

Автор:
Роман Горбик,
спеціально для *Тижня,*
Німеччина

Протягом останнього десятиліття в шанувальників сучасної літератури склалося переконання, що саме німецький ринок з-поміж інших західноєвропейських є найбільш зацікавленим у наших авторах. Український читач часто-густо уявляє з інтерв'ю і статей, що Юрій Андрухович, Сергій Жадан чи й Любка Дереш – визнані величини та моральні авторитети для місцевої публіки.

Що ж маємо насправді? Пошук у провідному книжковому інтернет-магазині «Амазон» дає змогу виявити, що, хоча Андруховича легко знайти й англійською та французькою (що-правда, книжки невинновардано дорогі – близько €50), а за ті самі півсотні можна придбати й французький переклад «Культа» Любка Дереша, різноманітність німецьких перекладів все-таки більша. Поки що тільки для німецькомовних читачів доступний чи не весь корпус текстів Сергія Жадана, як і останній роман Оксани Забужко. Українських авторів справді ніде не перекладають так охоче, як тут; відповідно їх запрошують і літературні фестивалі, і видавництва для промоційних турів. Однак, по-перше, поки що інтерес практично зводиться до кількох сучасних авторів. По-друге, доступність виданих книжок, во-

Знані у вузькому колі

чевидь, обмежена тільки інтернет-магазинами і фестивальними розпродажами.

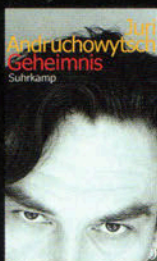
ВІРТУАЛЬНІ КНИЖКИ

В одній із найбільших мережевих книгарень «Талія» в Гамбурзі з українських книжок німецькою не вдається знайти нічого. Щоправда, збірку есеїв Андруховича та його роман «Дванадцять обручів» можна замовити поштою, повідомляє мені персонал. Для решти авторів немає навіть цієї опції, хоча сайт книгарні пропонує замовити і їхні книжки.

Можливо, маркетингова політика комерційної мережі спотворює картину? Топ-10 іноземних бестселерів у «Талії» складається виключно з американських суперрозкручених новинок і лауреатів престижних премій або ж відверто масових книжок. Іду до студентської книгарні «Гайнріх Гайне» поряд із гамбурзьким кампусом. Тут справді краща ситуація: персонал упізнає імена кількох письменників і пропонує зробити замовлення одразу. Щоправда, і в цій великій крамниці, де, здавалося б, має бути чималий попит з боку студентів-славистів та просто зацікавлених, потримати українську книжку в руках не вийшло.

Повторюю експеримент у Бонні, за 450 км, і в іншій частині країни. Події розвиваються за майже тим самим сценарієм: «Талія» радить замовити твори українських авторів, як і ще одна велика книгарня «Бувє». Це не дивує, адже обидві мережі мають спільне постачання. У «Вітч і Берендт», що має репутацію незалежної і популярної поміж студентів, мені майже пощастило: продавець упізнав ім'я Андруховича й навіть показав полицю, де колись стояли його книжки. Однак нині їх можна так само тільки замовити поштою, як і інші переклади з української.

За дев'ять місяців у Німеччині я так і не бачив «у плоті й крові» жодного видання українського автора.

Юрій Андрухович,
«Таємниця»

Оксана Забужко,
«Музей покинутих секретів»

Сергій Жадан,
«Гімн демократичної молоді»

НА ХВИЛІ УСПІХУ

У видавництві «Зуркамп», що випускає більшість наших авторів у Німеччині, кажуть, що українцям не варто нарікати. «Про популярність не йдеться, бо ще 14 років тому української літератури на німецькому книжковому ринку як такої не було. Складна ситуація у книгарнях може бути пов'язана з потоком новинок, – каже редактор Катаріна Раабе. – Ми маємо гігантське виробництво, тож тут йдеться про брак місця, бо полиці в книгарнях займають найсвіжіші новинки. Нещодавно видали прозовий дебют Сергія Жадана «Біг Мак», і він має бути доступний у продажу».

Чи забезпечує видавництво належну промоційну підтримку цим книжкам? «Якщо літератори володіють німецькою, ми влаштовуємо їхні тури, спільні дискусії з організаціями, що підтримують Східну Європу, на культурні, культурно-політичні, геополітичні й «геопоетичні» теми, – розповідає пані Раабе. – Приміром, велика партійна фундація Фрідріха Еберта, пов'язана із СДПН, давала українським письменникам змогу звернутися до німецької аудиторії. Наша книжкова промоція – така собі суміш типових літературних вечорів чи книжкових презентацій у фестивальному форматі й вечорів-концертів із музичними гуртами. Політичний контекст відіграє велику роль у популяризації цих авторів. В Україні відбуваються драматичні політичні процеси, і в таких письменни-

ків, як вони, публіка хоче знайти оцінку й пояснення ситуації в їхніх країнах. Крім того, ми маємо досвід співпраці з критиками, пояснюємо їм місцеві тонкощі».

Пані Раабе ділиться секретом успіху іноземної книжки поміж німецької аудиторії. «Вона повинна мати не тільки літературну цінність, а й щось таке, чого читач іще не знає з французьких чи німецьких творів. Мусить бути в ній і щось транснаціональне; якщо книжка містить забагато регіоналізму, наприклад, заскладну, сповнену діалектизмів мову, все це, звісно, втратиться під час перекладу».

Хоча розголос про українських авторів годі порівняти з найпопулярнішими серед німців слов'янськими літературами: російською класичною і молоддю польською, що наступає їй на п'яти завдяки євроінтеграції і відсутності РФ у цьому процесі, пані Раабе вважає, що Україні вдалося зробити невеличкий прорив на німецький ринок. «Українська хвиля» сягнула кульмінації в 2004–2005 роках під час і після Помаранчевої революції, хоч і до неї ці автори були знані в нашому видавництві. Цьому сприяла й поява молодих обдарованих перекладачів. Таким чином українська література здобула непропорційно швидкий і значний успіх. Разом із тим не можу сказати, що популярність цих авторів вийшла поза вузьке коло».

ЕКЗОТИКА ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ

Але не треба впадати у відчай. Адже в Німеччині поширюється свідомість того, що українська література і взагалі культура самостійні, вважає професор-славист із Гамбурзького університету Роберт Годель. І це, на його думку, цілком вкладається в тенденцію популяризації творів з Південно-Східної Європи. «Я бачу зростання в Німеччині популярності тематики периферії та міграції. Виникає попит на книжки про те, що таке батьківщина, що таке коріння, що таке рідна мова. Ця

ТОП-10

Продажі перекладної літератури з книгарні «Талія»

1. David Nicholls, «One Day».
2. Chris Cleave, «The Other Hand».
3. Tom Rachman, «The Imperfectionists».
4. Sarah Rayner, «One Moment, One Morning».
5. Barney Stinson, «The Playbook».
6. Sarah Rose, «For All the Tea in China».
7. Jonathan Safran Foer, «Eating Animals».
8. Colm Toibin, «Brooklyn».
9. Gretchen Rubin, «The Happiness Project».
10. Marian Keyes, «The Brightest Star in the Sky»

тематика присутня в багатьох авторів насамперед із Балканського регіону, таких як Давид Альбахарі, Александар Гемон, Дубравка Угрешич. Для молоді публіки дедалі важливішими стають питання, що таке національна мова і яке її місце в сучасному світі (на тлі засилля англійської ця проблема хвилює й німців). Дуже гострим для молоді є питання, що таке Європа взагалі».

Пан Годель говорить про значний інтерес насамперед до польської та балканських літератур у Німеччині. Найбільшої популярності зажили письменники, які з'явилися на тлі національних конфліктів у країнах колишньої Югославії. «Щодо польської літератури, то там є дуже цікавий феномен, – каже професор. – Якщо раніше перекладалося те, що було пов'язане з холодною війною, що, в принципі, підтримувало політичні зміни в Польщі, то останнім часом виринула тематика того, що називається польською «креси». Найвідоміший із цих авторів – Анджей Стасюк, також відносно недавно переклали автора старшої генерації Зигмунта Гаупта. Згаданий феномен тісно пов'язаний з українською літературою, з досвідом спільного життя на Галичині поляків та українців. Думаю, що значною мірою в це явище вписується й Андрухович, воно підігріває інтерес і до Дереша з Жаданом.

У болгарській літературі є така цікава паралель до названих українських авторів – Георгі Господинов. З одного боку, всі вони – і Стасюк, і Господинов, і Андрухович – дуже специфічно ставляться до західного світу, але не є націоналістами. Тобто пишуть з погляду глобалізованої, урбанної людини. А з іншого – у них є щось дуже локальне, що приваблює і є практично екзотикою для Заходу. Якесь автентичність життя і дуже критичне сприйняття західної цивілізації, але не тому, що вони залишилися комуністами; у цій критиці письменники радше сходяться з нашими радикальними студентами чи «зеленими» партіями.

Така література популярна саме тому, що є локальною, але без контексту «крові і нації». Стасюк, наприклад, тематизує історію українського народу в Поль-

НАША КНИЖКА В НІМЕЧЧИНІ. Не видно, але існує

щі, те, що сталося після Другої світової війни, а Токарчук – історію польських німців. Маємо глобалізовані теми з локальним колоритом. Це приблизно те саме, що робить у кіно сербсько-боснійський режисер Емір Кустурица – людина, яка працює цілком сучасними методами, на вершині свого ремесла, але водночас заглиблюється у щось цілком локальне. Недарма в Німеччині нині такий відомий циганський оркестр Бобана Марковича, музика водночас популярна і високодуховна». Інтерес до балканської і ширше східноєвропейської

пулярності міг би зажити й Василь Симоненко, який мені особисто подобається, – його варто було б перекласти, це дуже красиві вірші», – каже експерт.

ДЕРЖАВНЕ ІГНОРУВАННЯ

Проблема перекладу надзвичайно актуальна. Професор Годель зауважує, що хоч українським авторам переважно й щастить на інтерпретаторів, проте багато письменників у перекладі дуже спотворені. «Читаєш – інший стиль, інша мова. Я вважаю, якщо держава зацікавлена в просуванні автора, то має займатися питанням, як оплачується робота перекладачів. Вони змушені дуже швидко працювати, грошей за це отримують мало, тому роблять усе, що можуть, але часто виходить не дуже. Останнім часом рівень перекладів загально поліпшився, з'явилося усвідомлення того, наскільки вони важливі. На мою думку, ринок, особливо якщо йдеться про художню літературу, не може донести найкращі тексти до читача. Зразком для наслідування

УСПІХ УДОМА Є КЛЮЧОВИМ ЧИННИКОМ ДЛЯ ВИДАННЯ ЗА КОРДОНОМ

музики та кінематографа, на думку професора, віддзеркалює й зацікавлення малознаними досі літературами зі Сходу.

«Такі класики, як Леся Українка чи Іван Франко, теж присутні в Німеччині, хоч і знають їх у вузькому колі читачів. По-

тут є поляки, які роблять дуже багато для популяризації своєї літератури в Німеччині через Інститут книжки та консульство. Нещодавно активно і вельми успішно почали просувати власну культуру в нас словенці. Може, через те, що провідні сучасні автори не є ані націоналістами, ані інтернаціоналістами і їх важко якось політично «використати», немає певного попиту на них із боку держави. Але я вважаю, що завдання останньої, а також культурних діячів полягає в тому, щоб якомога ширше кола могли дізнатися про цих письменників». Останнім часом кошти на переклади зі слов'янських літератур почав виділяти і Європейський Союз.

Цікавий аспект: українська культурна політика, а точніше її відсутність, практично аналогічна байдужості, з якою до популяризації своєї культури за кордоном ставиться сучасна Росія. Проте її літературу німці знають незрівнянно краще. «Я не бачу жодних інституцій, які просували б сучасних росій-

ських авторів, досі цього не було, тим більше якщо йдеться про таких письменників, як Віктор Пелевін та Володимир Сорокін. Їхня література залишається дуже популярною в Німеччині, їй потрібно розмежовувати так звану світову – російських класиків – і переклади нових імен. Перекладають здебільшого те, що є значним у самій Росії».

Успіх удома є ключовим чинником для видання за кордоном. Хоча є й автори, які не були визнаними в себе на батьківщині, проте повертаються додому зірками, як-от ті ж таки Угрешич, Гемон чи боснієць Джевад Карагасан.

«Література – це політизоване поле, – каже експерт про політичний фактор у популярності того чи іншого письменства. – Політичний дискурс у ній, певна річ, присутній. Звичайно, завжди є питання «хто залишиться?». Але те, що актуальне в якомусь моменті, існує повсякчас. Я не говорю про якість, це інша розмова. Інколи в сучасній літературі дуже важко класифікувати поширені дискурси, тоді ми розуміємо те, що в ній відбувається, вже заднім числом».

Проте ситуація з українською літературою, схоже, зрозуміла. Вона представлена в Німеччині й доступна для тамтешнього читача. Однак, щоб отримати цей доступ, потрібно виявити цікавість і активність, докласти певних зусиль, що пересічний читач рідко робить. Інакше кажучи, немає комерційної промоції українських творів; вони не «навіязуються» з топів бестселерів і привабливих вітрин. Цей факт заздалегідь визначає їхню аудиторію, що складається переважно зі студентів і небайдужих. Ситуація дзеркальна до внутрішньоукраїнської, а це, ймовірно, є свідченням хибності поширеного міфу про те, що література може бути популярною за кордоном, не посідаючи центрального місця у власній країні. Письменство у своїй соціальній функції, як бачимо, цілком залежить від політики, і місце української літератури в Європі відображає характер євроінтеграції нашої країни: вона є, і водночас її непросто розгледіти неозброєним оком. ■

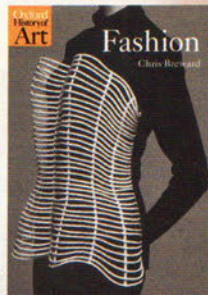
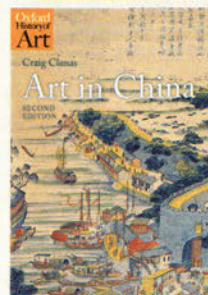
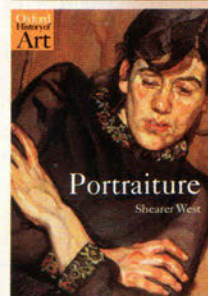
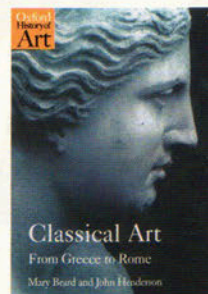
History of Art at Ye Bookstore

Looking at art history from a fresh perspective*

м. Київ
вул. Лисенка, 3
тел.: (044)235-88-54

*Історія мистецтва
в Книгарні «Є»

Свіжий погляд
на історію мистецтва

Стареча комедія ситуацій

Стрічка
«Любов. Інструкція
з використання»
очікуваних вказівок не
містить. Лише робить із
почуття привід поглузувати

Нічого дивного чи нового в цьому немає: кохання і сміх розважають людство з давніх-давен. Однак у фільмі італійця Джованні Веронезі саме такого ефекту кіт наплакав. Яка ж бо втіха з кліше, що, мов імпотент, задовольнити не здатні? Без віагри, звісно. Три історії «Любові...» — про романтично-сексуальні походеньки трьох чоловіків у різному віці: перша байка — про молодого адвоката (Рікардо Скамарчо), котрий, маючи наречену, їде у справах до тосканської глибинки й там, звичайно ж, знаходить любовку. Друга — про відомого й давно одруженого телеведучого (Карло Вердоне), який зустрічає на вечірці чарівну жінку й вирішує-таки порушити матримоніальні обіцянки. Третя зображає життя літнього професора (Роберт Де

«Любов.
Інструкція
з використання».

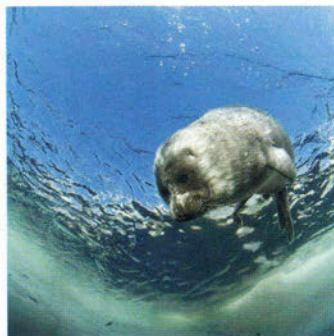
У кінотеатрах
України
з 9 червня

Ніро), який кохає, не зраджуючи. Ситуації в кожній із новел вражають заяложеністю: роман у відрядженні; прихід чоловіка в момент любові дружини-невірниці; запис на відео сцени сексуальних ігор; бійка за жінку в барі, де в пику дістає не той, хто почав. Сміятися, бачачи кульбіти банального сюжету, можна хіба що з примусу або через присутність поруч партнера, котрого сам і запросив на цей бестіарій мертвих жартів. Так, дівчата отримають порцію естетичної насолоди від красунчика Скамарчо. Вердоне — справді непересічний актор, а ось американцеві Де Ніро хвацько підіграє італієць Мікеле Плачідо. Одне дивує: звідки ці пласкі геги? Адже в першій новелі за плечима нареченої героя стоїть шафа з чу-

Анонси 3 17 червня, 10:00 — 17 червня, 21:00 — 17–19 червня

«Байкал. Царство води
і льоду»

**Галерея «АВЕК»
(Харків, вул. Сумська, 70)**
Фотовиставка, що успішно стартувала в Росії, розпочинає свою подорож Європою. На світлинах зображені підводний світ і лід Байкалу. Такими знімками автори прагнули показати цю водойму зсередини, поділитися власним баченням нерозгаданих таємниць і передати красу озера та його енергетику. На виставці буде присутня й фотограф Ольга Каменська. Світлина зроблена нею під час екстремальних підводних подорожей та унікальних експедицій із вивчення байкальської флори та фауни.

Ніно Катамадзе

**Arena Concert Plaza
(Київ, вул. Басейна, 2а)**
Грузинський джаз розбавить столичну спеку. Ніно Катамадзе разом із гуртом Insight відвідають Україну, щоб представити увазі слухачів концертну програму останнього альбому «Red» та старі хіти. Вокалістка запише платівки раз на кілька років, інтерв'ю дає рідко, тож почути її наживо — унікальна нагода. Не розуміти, а вживати у великих дозах як профілактику від самоти, панацею від стресів, мікстуру від агресії та ін'єкцію від скептицизму — так радять сприймати творчість Ніно. Адже її музика дихає спокоєм і легкістю.

Zelyonka Fest

**Будинок офіцерів, палац
«Україна», Театр опери та
балету для дітей і юнацтва
(Київ, вул. М. Грушевського,
30/1; вул. В. Васильківська,
103; вул. Межигірська, 2)**
Міжнародний фестиваль сучасних театрів танцю приурочений до кінця театрального сезону-2010/2011. Програму дійства сформували театри сучасної хореографії України, Молдови, Латвії, Росії, Білорусі. Сцена відкрита для колективів, діяльність яких пов'язана з молодим театром. Окрім вистав передбачені різноманітні майстер-класи, семінари і лекції із сучасного танцю, які вестимуть провідні хореографи України та зарубіжжя.

довими стрічками, як-то «Орландо» Саллі Поттер. Фільм «Любов. Інструкція з використання» виявився б геть безсилим, якби не афродизіак третьої оповіді, що розкрила потенцію у фінальний, кульмінаційний і найбільш відповідальний момент. Остання історія таки справді вирізняється тендітністю й кокетством. А драматургічну основу її становлять буквально кілька дотепних закадрових фраз, мовлених головним героєм. Аналізуючи сценарій заключної оповідки та знаючи перебіг подій особистого життя і Де Ніро, і Белуччі, можна було б тут іще й біографічних алюзій нашукати. Але вже й так досить.

Ярослав Підгора-Гвиздовський

КНИЖКИ

Герта Мюллер. «Гойдалка дихання»

Нобелівська лауреатка розповідає про реалії радянських трудових таборів, де етнічні німці з підконтрольних Союзові теренів мусили споконувати провини Третього Рейху. Оповідач — хлопець із Румунії, котрий п'ять голодних років серед вошей і хвороб мріяв про щастя повернутися додому. Жажна відвертість деталей межує з пронизливими спогадами про минуле, куди вже не потрапити, бо відтепер на всьому лежить тінь табірної досвіду.

Сержі Памієс.

«Великий роман про Барселону»

Книжка представлена 15 епізодами з життя різних персонажів. У кожного — своя химерна орбіта долі. Емоційну стриманість оповіді компенсує особлива манера викладу подій: у тексті постійно розгортається та сама тема, наче автор обирає різні ракурси, щоб якнайповніше її висвітлити. Побутовість обставин має легкий відтінок гротеску й абсурду. Історії Сержі Памієса, схожі на психологічні зрізи особистості, оголюють порожнечу й самотність сучасної людини.

Чак Палагнюк. «Розкажи все»

Карикатура на життя за голлівудськими лаштунками 50–60-х років зводить нанівець закиди критиків щодо «виписаності» автора. Історії реальних персоналії, які виблискували на небосхилі старої «фабрики мрій», переплітаються із драматичною правдою заслуженої акторки Кетрін Кентон, не здатної погодитися, що її зоряний час минув. Відверті подробиці життя кіномисткині висвітлено у формі мемуарів, які складає її довічна довірена особа. Та не був би Палагнюк собою, якби не загострив сюжету темою смерті.

18 червня, 16:00

«Цой: День народження»

Кафе «Ейнштейн»

(Луцьк, вул. Шопена, 24)

Оригінальне святкування 49-го дня народження культового рокера відбудеться у три етапи: прогулянка містом у тролейбусі, показ фільму «Голка» і наостанок — концерт. На сцені виступатимуть «РіПлей», «План Барбаросса» і «Хімцентр» із Луцька, Road Rock (Київ), ужгородська формація «Точка Кіпіння», виконавці з Володимира Волинського та інші. Охочі зможуть вийти на сцену й заспівати власну композицію чи пісню Віктора Цоя, котрий, за словами організаторів, і досі живе «в нашій смехі і в наших слезах, і в пульсациі вен».

19 червня, 19:00

Santana

Палац мистецтв «Україна»

(Київ, вул. В. Васильківська, 103)

У межах світового турне до України завітає видатний американський гітарист, лауреат кількох премій «Греммі» та кумир 1960–1970-х Карлос Сантана, який презентує свій новий альбом «Guitar Heaven». Його гра подібна до діалогу двох душ: гітара вловлює найменші коливання настрою, транслюючи емоції через звуки струн. Слова стають зайвими, а музика перетворюється на живу повітряну істоту, що розмовляє. Попри постійний розвиток і здатність змінюватися, Сантана належить до тих артистів, яких впізнають із перших нот.

21 червня, 19:00

«Едіт Піаф. Життя в кредит»

Національний академічний драматичний театр ім. Івана Франка (Київ, пл. Івана Франка, 3)

Про народження Едіт Піаф як співачки йтиметься у мюзиклі на дві дії, створеному поетом і драматургом Юрієм Рибчинським та композиторкою Вікторією Васалатій. Музична оповідь про початок шляху французької артистки буде представлена в метафоричній формі. В атмосфері французького шансону XX століття, глядачі побачать перше кохання та тріумф Едіт. Почують музику, заради якої співачка зреклася всіх земних благ і яка зробила її легендою.

Соло

Тернопіль –
це пам'ятник
Степанові Бандері
й радянський
на вигляд
спальний район
«БАМ»,
задрипані
генделики
та європейські
водограї

Соломії

ПОДРОЖІ | НАВІГАТОР

Автор:
Марина Гнатенко

Фото:
Михайло Урбанський

Це місто – один з обласних центрів, які перебували у складі радянської імперії порівняно недовго. Тож західні гості на центральних вулицях почуватися як удома. А від туристичного Львова Тернопіль відрізняють камерність і... все-таки виразні риси пострадянськості.

КАВА У СЕРЕДМІСТІ

Атмосфери оспіваного «Братами Гадюкініми» міста не відчуєш, не посмакувавши спершу кавою з тістечком у кафе. Забудьте про поспіх – ці вузькі вулички його не люблять. Кожна має власний шарм, і за день нескладно обійти Тернопіль уздовж і впоперек.

Вулиця, що веде до середмістя, ще від вокзалу проглядається наскрізь. Із-за дахів п'ятиповерхівок видніються зелені куполи з хрестами. П'ятихвилинна прогулянка край стихійного міні-ринку – і ми в серці Тернополя. Власне, ця стометрівка – вулиця Чорновола, що веде до пішохідного центру. Кіоск «Преса» на її початку, далі – фонтан «Кульбаба» і пам'ятник Пушкіну, а ліворуч – арт-бар «Коза» та піцерія «Сицилія», де вже зранку можна поїсти.

Центр починається просторим Театральним майданом, де повагом розгулюють десятки голубів. Їх уранці ще не розлякали мамусі з дітьми та юні неформали на скейтах і роверах, які з'являться тут трохи пізніше. Театр імені Т. Г. Шевченка, що дав назву майдану, викликає архітектурні асоціації зі Львовом. За обласним помешканням Муз серед дерев «причайвся» і сам монументальний Тарас Григорович. А його ж таки, Шевченка, бульвар – із кутими ліхтарями й лавками – увінчано відкритим торік пам'ятником світовій оперній примі, уродженці Тернопілля Соломії Крушельницькій. Вона дивиться на вулицю Руську – ще одну центральну магістраль, обсажену каштанами.

Звідти бруківкою пішохідної вулички Валової – міні-

Андріївського узвозу чи Дерібасівської, де художники продають свої картини, а пенсіонери грають у шахи, — два кроки до вулиці Гетьмана Сагайдачного. Тут — ресторанчики, бутики, пам'ятник Іванові Франку й архів у колишньому монастирі домініканців.

А ось і Катедра — саме під такою назвою, з наголосом на другому складі, знають її місцеві жителі. Побудована 230 років тому як Домініканський костел, нині греко-католицька Церква Непорочного Зачаття Пресвятої Діви Марії — найвідоміша релігійна будівля міста. Це її зелені бані ми бачили з вокзалу. На подвір'ї — погруддя патріарха Йосипа Сліпого, біля якого — завжди квіти. У сквері навпроти — пам'ятник Данилові Галицькому на коні.

ТЕРНОПІЛЬСЬКЕ МОРЕ

Став — так називають чимале штучне озеро, створене в XVI столітті на заплаві річки Серет. Над водоймою здіймає до неба кам'яне склепіння найстаріша церква Тернополя — Надставна (нині належить

УАПЦ). На набережній виникає природна ідея щодо прогулянки цим майже морем, а острівець навіює романтичні думки. Теплої пори тут курсує теплохід «Герой Танцоров». За 10 грн вам буде забезпечено півгодинну мандрівку з вітерцем. Судно ходить цим маршрутом майже півстоліття. У затоці біля ставу можна покататись і на катамарані. А влітку тут тренуються тернопільські яхтсмени. І, до речі, беруть призові місця на світових регатах.

А ось Тернопільський замок, точніше палац, що залишився від колись потужного архітектурного комплексу, з боку водойми можна не помітити. Це непоказна біла будівля, впритул до якої підступив нічний клуб із літнім майданчиком. Та побачити її таки варто, адже вона одна з небагатьох пам'яток-ровесниць Тернополя, що вціліли після Другої світової. Щоправда, відчуті середньовічну атмосферу можна лише у відреставрованому підземеллі. Тішать око й двійко металевих кутих лебедів на подвір'ї.

НАБЕРЕЖНА.
Ліворуч
найстаріша
в місті
Надставна
церква
(XVI століття)

Ідучи набережною Тернопільського ставу, натрапляємо на інші витвори ковалів: «серце любові» й «дерево кохання», обвішані замочками від наречених та написами від закоханих, серед яких і пафосні клятви молодих у вічній вірності, і зворушливе «Я хочу бути з Андрійком». Тут і там — кам'яні витвори скульпторів. Зрозуміло, чому для тернопільських наречених ця набережна — обов'язковий пункт у маршруті до РАЦСу або зразу ж після нього.

КНИГАРНІ & ГЕНДЕЛИКИ

Ліворуч від замку виходимо до парку Шевченка. Неподалік адмінбудівель обласної адміністрації та податкової височіє статуя Степана Бандери, на яку жителі міста збирали гроші кілька років.

Під час прогулянки Тернополем ви постійно натраплятимете на книгарні. Адже видавнича справа тут — одна з найрозвинутіших в Україні: близько 30 видавництв, із десятків газет. Звичка тернопільців читати цілком європейська.

ВІТРИЛА ПІДНЯТО!
Тренувальний простір
для яхтсменів та серфінгістів

КОЛО МУЗ.
На Театральному
майдані

Натомість геть не європейське обличчя Тернополя ми побачили у спальних районах – на «БАМі», «Алясці» та «Канаді» (неофіційні назви. – **Ред.**). Там ви не знайдете й 10 відмінностей від масивів Запоріжжя чи Житомира. Радянська забудова, навколо якої «наліплені» непривабливі кіоски й галасливі ганделики-забігайлівки під вікнами...

Щоправда, й околиці мають чим похвалитися. Наприклад, храмами-новобудами, за кількістю яких Тернопіль сміливо може йти на всеукраїнський рекорд.

Це місто парадоксів. Рівень безробіття – чи не найвищий у країні, зарплати найнижчі, зате люди хазяйновиті, терплячі й, попри все, вірять у краще майбутнє країни... Хоча

КАТÉДРА.
Храм вдало
розміщений,
його видно
вже на в'їзді
в Тернопіль

це не заважає їм шукати щастя десь у світах.

У Тернополі кожен має шанс знайти те, що бажає. Європейці – ознаки Заходу, патріоти – пафосні монументи й молитовних вірян, гурмани – автентичну національну кухню, яхтсмени – широке плесо, читачі – безліч літератури, а закохани – романтичні кав'ярні та безліч скульптур у двориках. ■

Броньюй легко!

600 готелів України. Безкоштовно

0 (44) 599 27 27 call center

Інформація про знижки та відгуки гостей на **hotels24.ua**

ЯКІ ВОНИ, ПРАВЕДНИКИ?

За совка в одному гумористичному журналі була рубрика, де актуальні проблеми подавали у вигляді історій за участі грішників і чортів у пеклі. Цікаво уявити «найкращих людей країни» в такому оздобленні. Ну з депутатами все зрозуміло. Їх змушуватимуть створювати коаліцію в киплячому казані й жити за тими законами, що самі ухвалили. Чиновників – продавати нечистим у пекло дрова з виплатою всіх відкатів. ДАІ, що возитимуть вугілля тачками, штрафуватимуть на кожному розі. Нечесні журналісти муситимуть писати заказки на дідків, які після того їх-таки й мучитимуть. Із пеклом зрозуміло. А хто ж наповнюватиме рай? Які вони із себе, нинішні праведники? ■

Дмитро
Вовнянко

СПРАВЖНІЙ КРИМ

У Бахчисарай відкрито Інформаційний центр для туристів. Коштом чеського Міністерства закордонних справ та американського народу. Влада постоляла поруч. Одне добре: інституція є і вона розширить відвідувачам обрії поза Ханським палацом. У місті чекають на відновлення як мінімум три мечеті, близько сотні джерел-фонтанів. Це справа майбутнього. Навіть те, що вдасться колись перейменувати головну нині вулицю Леніна на більш достойну назву, віриться. Іншій-бо вже дано ім'я Ісмаїла Гаспринського, кримськотатарського просвітителя, це обнадіює. В одне не віриться – що поза цим суто автохтонним містом пощастить змінити цілий Крим. ■

Роман
Кабачій

ПТАХА

У моєму дворі оселилася сіра ворона. Вгодована, як бройлер. Вона не любить собак. Зачаїться у кроні дерева й чатує, доки якийсь із них утратить пильність, а тоді пікірує на тварину, аби в саме вухо пронизливо й верескливо каркнути. Песики часто намагаються покарати пернату bestію, але та хвацько ухилиється від їхніх випадів, атакуючи знову і знову. Нарешті чотириногі тікають, підібгавши хвоста. Інколи ворона всідається на гілку зовсім поруч із моїм балконом, кліпає своїми злими оченятами-намистинками, і тоді я гублюсь у здогадах, який підступний план вона готує щодо мене. ■

Андрій
Лаврик

Наталія
Петринська

Дмитро
Губенко

Олександр
Михельсон

НАЧХАТИ НА ВСІХ

Це був хаос. Натовп розгублено чекав посеред автостанції «Видубичі». Не працювала жодна каса, маршрутки та міжміські автобуси зникли зі своїх звичних місць, «начальство» кудись поділося (його роль виконувала працівниця вокзалу, яка стояла на вході до зали, пояснюючи, що через будівництво залізничних шляхів станція віднині не працює). «Видубичі» закрили несподівано – за одну ніч. Нікого ні про що не попередивши. Дарма, що звідси їздить близько 10 тис. людей щодня. Схбже, для чиновників це дрібниці, як і той факт, що своєю байдужістю вони спричинили паніку, зіпсували всім настрій. Годі й казати вже про згаяний час. А треба було лишень дещину зусиль – заздалегідь розвісити оголошення. ■

ДВОВОМНІСТЬ ПО-ФІНСЬКИ

Перебуваючи в сесійній залі фінського парламенту, я поцікавився, чому на депутатських місцях не видно навушників системи перекладу (таку я бачив у вищому законодавчому органі іншої офіційно двомовної країни – Бельгії, де для фламандців франкомовні виступи синхронно відтворюють нідерландською, а для валлонів – навпаки). Як виявилось, у Гельсінкі нічого такого немає! «Шведськомовні депутати чудово володіють фінською, – пояснили мені. – Крім однієї дівчини з Аландських островів, яка народилась у Швеції. Але біля неї завжди є перекладач». Відразу згадалася Верховна Рада рідної країни, де частина нардепів, навіть знаючи єдину державну мову, не вважає за потрібне нею спілкуватися. ■

НЕБЕСНЕ ТІЛО

З погляду землян комета мало відрізняється від метеорита. І він, і вона мають хвіст. До того ж обоє щось означають. За стародавніми уявленнями, нічого доброго, але «нічого доброго» – теж щось. Принаймні в цьому випадку. Мор, Глад, Смерть абощо. Водночас професійні астрономи знають, у чому відмінність. Їх навіть дві. Метеорит, тіло швидке, лишає свій шлейф, згоряючи в атмосфері. А ось у комети він – із сонячного проміння. Вона висить у небі тижнями. Хвіст метеорита завжди скерований проти його руху, комети – проти Сонця... Словом, відрізнити одне з небесних тіл від другого не важче, ніж новину від брехні. Тут просто треба вміти. Але саме цього ви можете не навчитись. І чим я вам допоможу? ■

**ПОДАРУНОК*
ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ
ЖУРНАЛУ!**

За умови оформлення
піврічної редакційної
передплати «Український
тиждень» дарує одну
з двох книжок
на Ваш вибір:

За умови оформлення
річної редакційної передплати –
будь-яку із пропонуємих вище
або

* Під отриманням подарунку маєтеся на увазі можливість придбати книжку за 0,1 грн. Грошовий еквівалент подарунків не виплачується та не компенсується.

**«Нова холодна війна.
Як Кремль загрожує і Росії, і Заходу»**
Автор: Едвард Лукас.

У своїй книжці відомий британський журналіст Едвард Лукас називає нинішні відносини Росії та Заходу «ною холодною війною», в якій Росія використовує як зброю не лише спритну дипломатію, а й нафту та газ. Чи європейський світ усвідомлює реальну небезпеку цієї війни? Що може протиставити Європа імперським амбіціям Росії, щоб зберегти свої демократичні цінності?

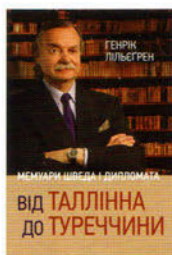
«Після автомобілізму»

Автор: Кінгслі Денніс і Джон Аррі

Ця книжка розкриває проблему автомобіля як одну з центральних для майбутнього людства у ХХІ столітті й наголошує на відповідальності перед наступними поколіннями. Від того, які рішення та інновації запроваджуються нині для розв'язання проблеми особистої мобільності, великою мірою залежатиме те, як житимуть наші нащадки: в умовах масштабного локалізму у війні всіх проти всіх Томаса Гоббса чи в оточенні системою цифрового спостереження Джорджа Орвелла.

«Від Таллінна до Туреччини»
Автор: Генрік Лільєгрєн

Мемуари відомого шведського дипломата, присвячені важливим геополітичним процесам Другої половини ХХ століття, в яких він брав безпосередню участь. Географія цієї книжки охоплює Скандинавію, Прибалтику, Грецію, Туреччину, Німеччину та США. Автор ділиться спогадами про дипломатичну діяльність, а також розкриває свої погляди на дипломатичну стратегію.

**«Фінляндія в Другій світовій війні:
між Німеччиною і Росією»**

Автор: Олі Вехвіляйнен

Книжка розкриває непросте геополітичне становище Фінляндії в Другій світовій війні. Автор аналізує складні політичні, суспільні та економічні аспекти перебування країни «між Німеччиною та Росією». Книжка коротко, але докладно описує постановня фінської державності, Зимову війну 1939–1940 рр., фінську участь у Другій світовій та післявоєнний період у країні.

**НИКОЛИ ЩЕ ПЕРЕДПЛАТА НЕ БУЛА
ТАКОЮ ПРОСТОЮ ТА ШВИДКОЮ!**

Оберіть зручний для Вас спосіб

редакційної передплати:

у будь-якому банку за наведеними нижче реквізитами. Повідомте адресу доставки за телефоном (067) 407 10 96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує)

у відділеннях Укрпошти:

за індексом 99319 (у разі передплати через Укрпошту книжки у подарунок не надаються).

Вартість передплати:

II півріччя 2011 р.

- 1 міс. – 45 грн
- 2 міс. – 90 грн
- 3 міс. – 135 грн
- 4 міс. – 180 грн
- 5 міс. – 225 грн
- 6 міс. – 270,10 грн
- 12 міс. – 540,10 грн

повідомлення

отримувач платежу

ТОВ «Український тиждень»

26009000022321

35392656

поточний рахунок отримувача код отримувача

назва установи банку

300023

ПАТ «УКРСОЦБАНК»

МФО банку

Прізвище, ім'я та по батькові платника

Адреса платника, телефон

вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»

період:

касир

платник (підпис)

сума, грн

IV Міжнародний еко-культурний фестиваль

ТРИПІЛЬСЬКЕ КОЛО 2011 “ПОВІТРЯ”

30 червня — 3 липня

м. Ржищів,
Київська обл.

BESH O DROM (Угорщина)

КРИХІТКА

БУМБОКС

ATMASFERA

ANIKO DOLIDZE (Грузія)

ТІНЬ СОНЦЯ

Катя Chilly

ROKASH (Білорусь)

RHYTHMMEN

ПРОТИ НОЧІ

SHOPPING HOUR

ABO PROJECT

ЖИВИЙ ЗВУК

www.tkfest.com.ua

Головний партнер

Фінансова підтримка
Посольство США в Україні

Мобільний партнер

Інформаційні партнери

КВАС
Ярило

Молочний партнер

Генеральний
інтернет-партнер

EX.UA

life:)
Прогноз погоди

Партнери реклами
в метрополітені

4PT
ЕКСПРЕС

Екологічний партнер

5

Перший Національний інформаційний

країна

сумно

Українська правда

Медичний партнер
БОРИС

info

Тиждень

газета по-київськи

Gazeta.ua

ПЕРЕЦЬ

Мир
Сем'ї

газета
по-українськи

ТВ

Weekly.ua

SHOWBIZ.ua

Україна мелоді

Генеральний новинний партнер

інтерфакс-УКРАЇНА
ИНФОРМАЦИОННОЕ АГЕНТСТВО